

บทที่ 5

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง

ผลจากการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 เป็นต้นมา ทำให้แม่ฮ่องสอนได้พัฒนาตัวเองเข้าสู่การท่องเที่ยวแบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ หลังจากที่ชาวเมืองเริ่มยอมรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการดำเนินการอย่างจริงจัง ทั้งในการพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งบริการภายในเมืองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวภายในเขตเมืองเป็นผลให้สามารถเพิ่มนักท่องเที่ยวมากขึ้นอีกจากการคาดการณ์จำนวนนักท่องเที่ยวในภาคเหนือ ระหว่างปีพ.ศ.2546-2550 จะพบว่านักท่องเที่ยวที่มีการคาดการณ์กันไว้ในปีพ.ศ.2546 จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเมื่อสิ้นปีรวมทั้งสิ้น 147,713 คน และคาดการณ์ว่าปีพ.ศ.2550 จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนถึง 211,353 โดยมีอัตราการเติบโตถึงร้อยละ 9 ต่อปี

ในเมื่ออนาคตจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้องมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง รวมถึงการกระตุ้นให้มีการพัฒนาทางด้านสิ่งบริการนักท่องเที่ยวในเมือง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาาระบบคมนาคมขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานของเมือง รวมถึงสภาพกายภาพ สภาพแวดล้อมของเมือง และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของเมืองที่เกิดจากการขยายการประกอบการเข้ามาสู่เมืองแม่ฮ่องสอน การจ้างงาน และรวมถึงราคาค่าครองชีพที่สูงขึ้น นอกจากนั้นยังรวมถึงการนำเอาเอกลักษณ์ที่สำคัญทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีของเมืองมาใช้ในเชิงการค้ามากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการดำเนินชีวิตของคนในเมืองเปลี่ยนแปลงไป

ในบทนี้จะศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในเมือง ทั้งด้านการใช้ที่ดิน การตั้งถิ่นฐาน และวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากจะแสดงให้เห็นถึงการใชีวิตของคนในเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของการใช้ที่ดินและวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้วจะทำการศึกษาถึงผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ และทำการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น ตามหัวข้อดังนี้

- การเปลี่ยนแปลงด้าน การตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน
- การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ผลกระทบด้านบวก
- ผลกระทบด้านลบ
- การประเมินผลกระทบ
- ผลการประเมิน

5.1 การเปลี่ยนแปลงด้าน การตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นจะพบว่า รูปแบบของการตั้งถิ่นฐาน และการใช้ที่ดินของเมืองเดิมนั้นจะสอดคล้องกับสภาพทางด้านกายภาพของเมือง และ ปัจจัยทางด้านกายภาพจะเป็นกำหนดรูปแบบของการตั้งถิ่นฐาน ดังจะเห็นได้จากชุมชนจะตั้งอยู่บนที่สูงเพื่อป้องกันน้ำป่าไหลหลากในช่วงฤดูน้ำหลาก หลังจากที่มีการพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานภายในเมืองมากขึ้น ส่วนหนึ่งเพื่อให้ประชาชนภายในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นแล้วนั้น ยังเป็นการพัฒนาเพื่อรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ในบทนี้จะศึกษาถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน สิ่งปลูกสร้างและโครงข่ายคมนาคม ในแต่ละยุคที่มีความสอดคล้องกัน และมีการขยายตัวของการใช้ที่ดินและประเภทของการใช้ที่ดินที่เกิดขึ้นในเมืองก่อนและหลังการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนว่า มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการดำเนินชีวิตของคนในเมืองเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

รายงานการใช้ที่ดินจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิของเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น มีน้อยมากในส่วนของสถิติในเรื่องขนาดพื้นที่และการใช้ที่ดิน ข้อมูลเท่าที่พบส่วนมากจะเป็นรายงานข้อแยกราชประเภทกิจกรรม เช่นพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ถือครองการเกษตร หรือเป็นรายงานการใช้ที่ดินเฉพาะพื้นที่ รายงานการใช้ที่ดินภายในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น ยังไม่มีหน่วยงานใดเป็นผู้เก็บรวบรวม ซึ่งส่วนใหญ่จำเป็นต้องแปลภาพถ่ายทางอากาศเพื่อใช้ศึกษาเท่านั้น นอกจากนี้กรมการผังเมืองกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลไว้ใช้ในการวางผังเมืองรวมเมืองแม่ฮ่องสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2538

ดังนั้นการศึกษาการใช้ที่ดินในอดีต จึงต้องใช้วิธีการแปลการใช้ที่ดินจากภาพถ่ายทางอากาศและใช้ร่วมกับแผนที่ภูมิประเทศ ของกรมแผนที่ทหาร และแผนที่เมืองแม่ฮ่องสอนจากกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามียาวละเอียดดังนี้

ตารางที่ 5.1 รายละเอียดข้อมูลรูปถ่ายทางอากาศ กรมแผนที่ทหาร

โครงการ	ลำดับ	หมายเลข	วัน/เดือน/ปี ที่บันทึก	มาตราส่วน
AMS	M81	119	19 ม.ค. 2497	1:20,000
USN	VAP61	00059	03 ก.พ. 2512	1:50,000
NS.3	N85	223	25 ม.ค. 2520	1:15,000
NS.3	N54	223	22 ม.ค. 2520	1:15,000

ที่มา: จากการศึกษา

- แผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน 1: 50,000ชุดL7017 ของกรมแผนที่ทหาร ชื่อระวางแม่ฮ่องสอน

- แผนที่เมืองแม่ฮ่องสอนมาตราส่วน 1:4,000 พ.ศ.2538 ของกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ซึ่งจากข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดจะนำมาแปลการใช้ที่ดินโดยพิจารณาจากภาพถ่ายทางอากาศ ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่และการสำรวจพื้นที่จริง เพื่อตรวจสอบการแปลภาพถ่ายทางอากาศในพื้นที่ที่ไม่สามารถจำแนกออกมาได้จากภาพถ่าย ซึ่งในการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน นั้น จะแบ่งช่วงเวลาในการศึกษาออกเป็น 3 ช่วงเวลา โดยจะกำหนดช่วงเวลาให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของการพัฒนาเมืองและช่วงเวลาที่มีการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวในเมือง เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวเปรียบเทียบกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 ยุคพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเมือง (ก่อนพ.ศ.2525)

จากการศึกษาพบว่าเดิมนั้นเมืองแม่ฮ่องสอนมีพัฒนาการมาจากชุมชนแม่ฮ่องสอนที่ย้ายจากชุมชนปางหมูเดิมาตั้งอยู่บนที่ราบริมฝั่งน้ำแม่ฮ่องสอน ภายหลังที่มีการเลือกพื้นที่ตั้งชุมชนที่เหมาะสม ซึ่งพื้นที่ราบริมฝั่งน้ำแม่ฮ่องสอนนั้นเป็นที่ดอน น้ำไม่สามารถท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก และมีที่ราบลุ่มเหมาะกับการทำการเกษตร ส่วนใหญ่จะทำเพื่อเก็บไว้บริโภคเองตลอดทั้งปี เมืองแม่ฮ่องสอนนั้นได้มีพัฒนาการของการก่อสร้างเมืองตั้งแต่พ.ศ.2374 เป็นต้นมา

สันนิษฐานว่าแนวเมืองโบราณแม่ฮ่องสอน เริ่มจากวัดหัวเวียงผ่านตลาดสดตัดออกหน้าประตูโรงพยาบาลศรีสังวาลย์และไปตามทางสามแยกวัดม่วยต่อ ด้านทิศตะวันออกตัดไปตามแนวรั้วโรงพยาบาลจรดลำน้ำแม่ฮ่องสอนยังปรากฏแนวคูเมืองอยู่บ้าง ทางทิศใต้มีประตูเมืองเก่า เรียกว่า "ประตูเผือก" ตัดไปจรดกำแพงวัดก้ำก้อ ตัดออกหลังสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนผ่านหมู่บ้านเลียบแนวถนนผดุงม่วยต่อไปจรดสามแยกวัดม่วยต่อด้านทิศตะวันตก คาดว่าตัวชุมชนที่ตั้งบริเวณวัดจองคำจองกลาง บริเวณป๊อกวัดจองคำในปัจจุบัน และบริเวณวัดม่วยต่อและวัดก้ำก้อ ซึ่งเรียกกันว่าป๊อกกาดเก่าในปัจจุบัน โดยที่บริเวณดังกล่าวจะเป็นศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญอันได้แก่ วัว ควาย ของป่า น้ำผึ้ง และสินค้าจากประเทศพม่าที่พ่อค้าต่างถิ่นนำมาขาย โดยมีถนนสายหลักเพียงสองสาย คือถนนสิงหนาทบำรุง และถนนขุนลุมประพาสในปัจจุบัน ส่วนถนนสายอื่นๆเดิมเป็นทางเท้า

ภายหลังปีพ.ศ.2497 ชุมชนแม่ฮ่องสอนมีการพัฒนามากขึ้น และมีการก่อตั้งขึ้นเป็นที่ตั้งของอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ทำให้ชุมชนในเมืองแม่ฮ่องสอนถูกยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งทำให้ภายในเขตเมืองมีการปรับปรุงและพัฒนาโครงข่ายคมนาคมภายในเมืองมากขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกตามข้อมูลภาพถ่ายทางอากาศได้ดังนี้

การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2497

จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ และแผนที่การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2497 ในมาตราส่วน 1:20,000 สามารถจำแนกการใช้ที่ดินเป็นประเภทดังนี้

โครงข่ายคมนาคมนั้นจะมีถนนสายหลักคือถนนขุนลุมประพาส ซึ่งเป็นถนนสายหลักของเมือง สภาพถนนเป็นถนนทางลูกรังแต่ภายในเมืองเป็นถนนพื้นผิวแอสฟัลท์(ผิวยางมะตอย) 2 ช่องทางจราจร ที่เชื่อมเมืองจากด้านทิศเหนือและออกเมืองทางด้านทิศใต้คือจากอ.ปาย อ.เมือง อ.ขุนยวมและอ.แม่สะเรียง ส่วนภายในเมืองนั้นจะมีถนนสายสำคัญคือถนนสิงหนาทบำรุง และถนนปางล่อนนิคม พื้นผิวถนนเป็นลูกรังขนาด 2 ช่องทางความกว้างขนาดทางเกวียน จากการแปลภาพถ่ายจะพบว่าแต่เดิมนั้นถ.ราชธรรมพิทักษ์จะเป็นถนนที่เชื่อมระหว่างถนนสิงหนาทบำรุง ผ่านสนามบินแม่ฮ่องสอนยาวต่อเนื่องกันไปจนถึงถนนปางล่อนนิคม หลังจากมีการสร้างสนามบิน โดยการสร้างรันเวย์พาดระหว่างกลางถนนเส้นดังกล่าวทำให้ประชาชนต้องเลี่ยงไปใช้เส้นทางอื่น แต่อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์พบว่าเส้นทางนี้ก็ยังไม่ค่อยใช้สัญจรไปมา เนื่องจากสะดวกและรวดเร็วกว่าเส้นทางอื่นในการเข้าเมือง

นอกจากนั้นยังพบว่าบริเวณระหว่างถนนสิงหนาทบำรุงและถนนปางล่อนนิคมเป็นพื้นที่สนามบิน ของบริษัทเดินอากาศจำกัดโดยกระทรวงคมนาคม ซึ่งได้รับโอนกิจการจากกองทัพอากาศ ในปี พ.ศ.2490 ซึ่งใช้บินในเส้นทาง เส้นทางเชียงใหม่ - แม่สะเรียง - แม่ฮ่องสอน - เชียงใหม่ พื้นที่สนามเป็นหญ้าและดินลูกรัง ก่อสร้างอาคารไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง หลังคามุงสังกะสี เป็นอาคารที่พักผู้โดยสาร ห้องทำการ ห้องเก็บของและเป็นที่พักของผู้ดูแลสนามบิน

พื้นที่พาณิชย์กรรมของเมืองนั้น จะอยู่บริเวณตลาดสายหยุด(ตลาดเทศบาลในปัจจุบัน) และบริเวณโดยรอบ บริเวณดังกล่าวจะเป็นร้านขายของสลักกันอยู่ โดยที่สภาพอาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่จะเป็นอาคารห้องแถวไม้ 1 ชั้น หรือ 2 ชั้น มุงหลังคาด้วย กระเบื้องและสังกะสี นอกจากนี้ยังมีส่วนของโรงเลื่อยและร้านค้าประเภทไม้ กระจายตัวในบริเวณถ.ขุนลุมประพาส

พื้นที่พักอาศัยนั้นจะอยู่บริเวณรอบตลาดสายหยุดบริเวณถนนขุนลุมประพาส ถนนสิงหนาทบำรุง ถนนราชธรรมพิทักษ์ และถนนปางล่อนนิคม บ้านเรือนจะปลูกสร้างด้วยไม้ ไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยใบตองตึง ปลูกติดๆกันตามแนวถนนกระจุกตัวกันอยู่ภายในเมือง และตั้งกระจุกตัวใกล้กับวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางการศึกษาและศูนย์กลางการทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน

พื้นที่ศาสนสถานส่วนใหญ่จะเป็นวัดที่สำคัญของเมือง เนื่องจากวัดดังกล่าวจะสร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างเมืองแม่ฮ่องสอน อันได้แก่พระธาตุดอยกองมูที่อยู่บริเวณยอดดอยทางตะวันตกของเมือง ส่วนภายในเมืองนั้นพบว่ามีวัดตั้งกระจายอยู่ทั่วเมือง ได้แก่ วัดจองคำ วัดจองกลาง วัดม่วยต่อ วัดก้ำก้อ วัดพระนอน วัดหัวเวียง วัดกลางทุ่ง บริเวณยอดดอยทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ยังเป็นที่ตั้งของวัดดอยกิวขมั้น นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่ามี การสร้างศาลเจ้า

พ่อหลักเมือง(ศาลเจ้าเม็ง) และศาลเจ้าพ่อมือเหล็กเพื่อให้นักาและดูแลประชาชนในเมืองตามความเชื่อของชาวไต

พื้นที่สถาบันราชการและสถาบันการศึกษา นั้นจะอยู่บริเวณถนนขุนลุมประพาสซอย 2 จะเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งจะอยู่ใกล้กับใจกลางเมือง ส่วนสถาบันการศึกษานั้นจะมีโรงเรียนประถม อยู่ใกล้กับบริเวณวัดจองคำ-จองกลาง และโรงเรียนประถมอีกแห่งบริเวณถนนขุนลุมประพาสบริเวณใกล้กับศาลเจ้าเมือง

พื้นที่เกษตรกรรมภายในเมืองแม่ฮ่องสอนจากการแปลภาพถ่ายพบว่าบริเวณที่ราบ 2 ฝั่งของลำน้ำแม่ฮ่องสอนบริเวณทางตอนใต้ของเมืองนั้นจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมขนาดใหญ่ของเมืองเมื่อเทียบขนาดของสิ่งปลูกสร้างในเมืองแล้วจะเห็นได้ว่า พื้นที่เกษตรกรรมจะมากกว่าพื้นที่สิ่งปลูกสร้างในเมือง 3-4 เท่า โดยที่พื้นที่เกษตรกรรมเหล่านั้นจะใช้สำหรับการปลูกข้าวในฤดูฝน ส่วนฤดูแล้งจะใช้ปลูก กระเทียม ถั่วเหลือง และพืชไร่ฤดูแล้งเป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษาข้อมูลและการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า ในส่วนของสิ่งปลูกสร้างนั้นในเมืองแม่ฮ่องสอนช่วงปีพ.ศ.2497-2500 นิยมสร้างบ้านจากไม้และวัสดุจากธรรมชาติเนื่องจากหาง่ายและมีอยู่มากในท้องถิ่น ซึ่งในบริเวณถนนสิงหนาทบำรุงส่วนใหญ่จะเป็นบ้านของคหบดีและผู้มีฐานะดีในเมือง เพราะบริเวณดังกล่าวจะมีเรือนไม้สักขนาดใหญ่ซึ่งจะมุงหลังคาด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องและดินขอ ส่วนบ้านเรือนของประชาชนทั่วไปจะปลูกสร้างด้วยไม้ ไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยใบตองตั้งแต่จะตั้งกระจายตัวอยู่รอบวัด ไม่นิยมปลูกบ้านใกล้กับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง เช่น ศาลเจ้าเมือง ศาลเจ้าพ่อมือเหล็ก เนื่องจากค่านิยมและความเชื่อของคนในเมืองซึ่งแต่เดิยังมีพื้นที่ว่างมากพอที่จะเลือกสร้างบ้านเรือนได้ (จากการสัมภาษณ์คุณเรณู-คุณอำไพ ประสิทธิ์กุล และอ.สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ วันที่ 2 มกราคม 2546)

การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2512

จากการศึกษาการใช้ที่ดินของเมืองแม่ฮ่องสอน โดยการแปลภาพถ่ายทางอากาศ และแผนที่การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2512 ในมาตราส่วน 1:50,000 แม้ว่าจะเป็นมาตราส่วนใหญ่ แต่ยังสามารถจำแนกรายละเอียดเปรียบเทียบ กับการใช้ที่ดินช่วงเวลาก่อน และจำแนกการใช้ที่ดินเป็นประเภทดังนี้

ระบบโครงข่ายคมนาคม ถนนขุนลุมประพาสยังมีความสำคัญมากที่สุดกับเมือง โดยใช้ที่เชื่อมเมืองจากด้านทิศเหนือ และออกเมืองทางด้านทิศใต้คือจากอ.ปาย อ.เมือง อ.ขุนยวมและอ.แม่สะเรียง สภาพเป็นถนนพื้นผิวแอสฟัลท์(ผิวยางมะตอย) 2 ช่องทางจราจร ขนาดกว้าง 10 เมตร พร้อมไหล่ทาง และทำหน้าที่เป็นถนนสายหลักภายใน ร่วมกับถนนสิงหนาทบำรุง และถนนปางล้อนินคม ซึ่งได้ปรับปรุงพื้นผิวถนนเป็นแอสฟัลท์(เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน, การสัมภาษณ์เพิ่มเติม

2545) ช่องทางในส่วนของถนนราชธรรมพิทักษ์นั้นยังเห็นแนวเส้นทางชัดเจนว่ายังมีการใช้สัญจรผ่านสนามบินแม่ฮ่องสอนไปยังถนนปางลั่นนิคม จากการแปลภาพถ่ายพบว่ามีการสร้างถนนขึ้นพระธาตุดอยกองมูทางทิศใต้ของตัวพระธาตุ แทนทางขึ้นเดิมที่เป็นทางเดินเท้าเพื่อให้สามารถใช้พาหนะสัญจรได้สะดวกขึ้น

พื้นที่พาณิชยกรรมของเมืองนั้น จากการแปลภาพถ่ายดูลักษณะของอาคารบริเวณตลาดสายหยุด(ตลาดเทศบาลในปัจจุบัน) และบริเวณโดยรอบพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงของลักษณะอาคารจาก อาคารชั้นเดียวเป็นอาคารแนวยาวๆ และมีมากกว่า 1 ชั้น กระจายตัวในบริเวณโดยรอบและบริเวณริมถนนสิงหนาทบำรุงตัดกับถนนชุมชุมประพาส ซึ่งบริเวณดังกล่าวกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของเมือง จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่าอาคารดังกล่าวนิยมสร้างเป็นอาคารตึกแถวไม้ 2 ชั้น มีการฉลุฉลุฉลุ และ มุงหลังคาด้วยสังกะสี หรือกระเบื้องเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นร้านค้าที่นำสินค้าจากเชียงใหม่และพม่าเข้ามาขาย

พื้นที่พักอาศัยนั้น จะอยู่บริเวณรอบตลาดสายหยุด ตามถนนชุมชุมประพาส ถนนสิงหนาทบำรุง ถนนราชธรรมพิทักษ์ และถนนปางลั่นนิคม ซึ่งไม่แตกต่างจากเดิมเพราะยังกระจุกตัวอยู่บริเวณภายในเมืองตามถนนสายหลัก และถนนสายย่อยๆภายในเมือง โดยที่ประชาชนยังนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้วัดเพื่อความสะดวกในการทำกิจกรรมชุมชน จากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่าในช่วงปีพ.ศ.2497-2512 ประชากรภายในเขตเทศบาลมีเพียง 5,202 คน (สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย,2512)

พื้นที่ศาสนสถาน ส่วนใหญ่จะเป็นวัดและศาสนสถานที่สำคัญของเมือง อันได้แก่ พระธาตุดอยกองมู ส่วนภายในเมืองนั้นพบว่ามีวัดตั้งกระจายอยู่ทั่วเมือง ได้แก่ วัดจองคำ วัดจองกลาง วัดม่วยต่อ วัดก้าก่อ วัดพระนอน วัดหัวเวียง วัดกลางทุ่ง วัดดอยกิวขม้น วัดปางลั่น ส่วนใหญ่จะกระจายตัวอยู่กลางชุมชนที่สำคัญของเมือง

พื้นที่สถาบันราชการและสถานบันการศึกษาจากการแปลภาพถ่ายพบว่า มีการสร้างศูนย์ราชการของจังหวัดอันได้แก่ ศาลากลางจังหวัดและศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน บริเวณถนนชุมชุมประพาสอยู่บริเวณตำบลปางหมูตอนใต้ของเมือง ในส่วนของสถานบันการศึกษานั้นมีการสร้างโรงเรียนเทศบาลเพิ่มขึ้นอีก 1 แห่ง นอกจากนั้นยังมีการปรับปรุงพื้นที่สร้างอาคารและปรับปรุงอาคารบางส่วนของโรงพยาบาลศรีสังวาลย์ เพื่อให้ขยายการบริการประชาชนในเมืองให้ดีขึ้น

พื้นที่เกษตรกรรม จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศพบว่า พื้นที่เกษตรกรรมของเมืองยังอยู่บริเวณที่ราบริมฝั่งของลำน้ำแม่ฮ่องสอนบริเวณตั้งแต่ต้นน้ำแม่ฮ่องสอน อ้อมลงมาทางใต้ของเมืองและทางตะวันตกของเมือง ขนาดของพื้นที่เกษตรกรรมของเมืองนั้นยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากเท่าไร ยกเว้นในส่วนที่ติดกับเมืองที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบางเพียงเล็กน้อย เนื่อง

จากประชาชนส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งพื้นเกษตรหลักยังเป็นข้าว กระจ่าง กล้วย เหลือ และพืชไร่ฤดูแล้งเป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษาข้อมูลและการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่าในส่วนของสิ่งปลูกสร้างนั้นในเมืองแม่ฮ่องสอนช่วงปีพ.ศ.2500-2512 ชาวบ้านยังนิยมสร้างบ้านจากไม้และวัสดุจากธรรมชาติเนื่องจากหาง่ายและมีอยู่มากในท้องถิ่น ส่วนบ้านของคหบดีและผู้มีอันจะกินในเมืองยังนิยมปลูกสร้างด้วยไม้สัก ไม้มะค่า ไม้ตะเคียน รวมถึงเฟอร์นิเจอร์ต่างๆจะทำมาจากไม้ ซึ่งจะบ่งบอกถึงฐานะของเจ้าของบ้าน ส่วนหนึ่งเกิดจากการค้าไม้ที่เป็นสินค้าเศรษฐกิจของเมือง ส่วนบ้านเรือนของประชาชนทั่วไปปลูกสร้างด้วยไม้ ไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยใบตองตึง เนื่องจากราคาถูกและมีมากในท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถเห็นได้ทั่วไปในเมืองแม่ฮ่องสอน แต่อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ภายในเมืองแม่ฮ่องสอนจะนิยมสร้างบ้านแบบง่ายๆ และยังนิยมมุงหลังคาด้วยใบตองตึงเป็นหลักเนื่องจากมีมากในท้องถิ่น

การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2520

จากการศึกษาการใช้ที่ดินของเมืองแม่ฮ่องสอน โดยการแปลภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่การใช้ที่ดินปี พ.ศ.2520 ในมาตราส่วน 1:15,000 ในช่วงพ.ศ.2520-2530 มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพกายภาพของเมืองที่ชัดเจน เนื่องจากนโยบายการพัฒนาเมืองที่เกิดขึ้นซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดเปรียบเทียบ กับการใช้ที่ดินช่วงเวลาก่อนและจำแนกการใช้ที่ดินเป็นประเภทดังนี้

ในส่วนระบบโครงข่ายคมนาคม ถนนศูนย์กลางกลายเป็นถนนสายหลักที่สำคัญที่สุดของเมืองเนื่องจาก เป็นถนนที่เป็นถนนแกนหลักของเมืองทางด้านเหนือ-ใต้ สภาพเป็นถนนพื้นผิวแอสฟัลท์ 2 ช่องทางจราจร ขนาดกว้าง 10 เมตรพร้อมไหล่ทาง มีการปรับปรุงและพัฒนาโดยเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้นถนนสิงหนาทบำรุง ถนนผดุงม่วยต้อ ถนนปางล่อนนิคม ถนนชำนาญสถิตย์และถนนศูนย์กลาง.2 ได้รับการปรับปรุงเส้นทางให้มีขนาดและพื้นผิวจราจรดีขึ้นซึ่งแต่เดิมเป็นทางเกวียน ในส่วนของถนนราชธรรมพิทักษ์ทางกรมการbinพาณิชย์ประกาศห้ามสัญจรผ่านบริเวณทางรั้วของสนามbin เนื่องจากอาจจะเกิดอันตรายได้และได้มีการขยายควายาวของรั้วของสนามbinอีก 500 เมตร ทำให้มีการเชื่อมถนนราชธรรมพิทักษ์จากถนนสิงหนาทบำรุงเข้ากับถนนพาณิชย์วัฒนาในส่วนของทางตอนใต้ และเชื่อมถนนราชธรรมพิทักษ์ทางตอนเหนือจากถนนปางล่อนนิคมเข้ากับ ถนนศูนย์กลาง.2 ในส่วนพระธาตุดอยกองมูนั้นได้มีการขอใช้พื้นที่ป่าสงวนเพื่อสร้างสถานีรับสัญญาณโทรทัศน์ช่อง7และช่อง11บนดอยกองมู ทำให้ต้องมีการสร้างถนนแยกจากถนนทางขึ้นดอยกองมู เป็นถนนสายใหม่อีกเส้นทาง

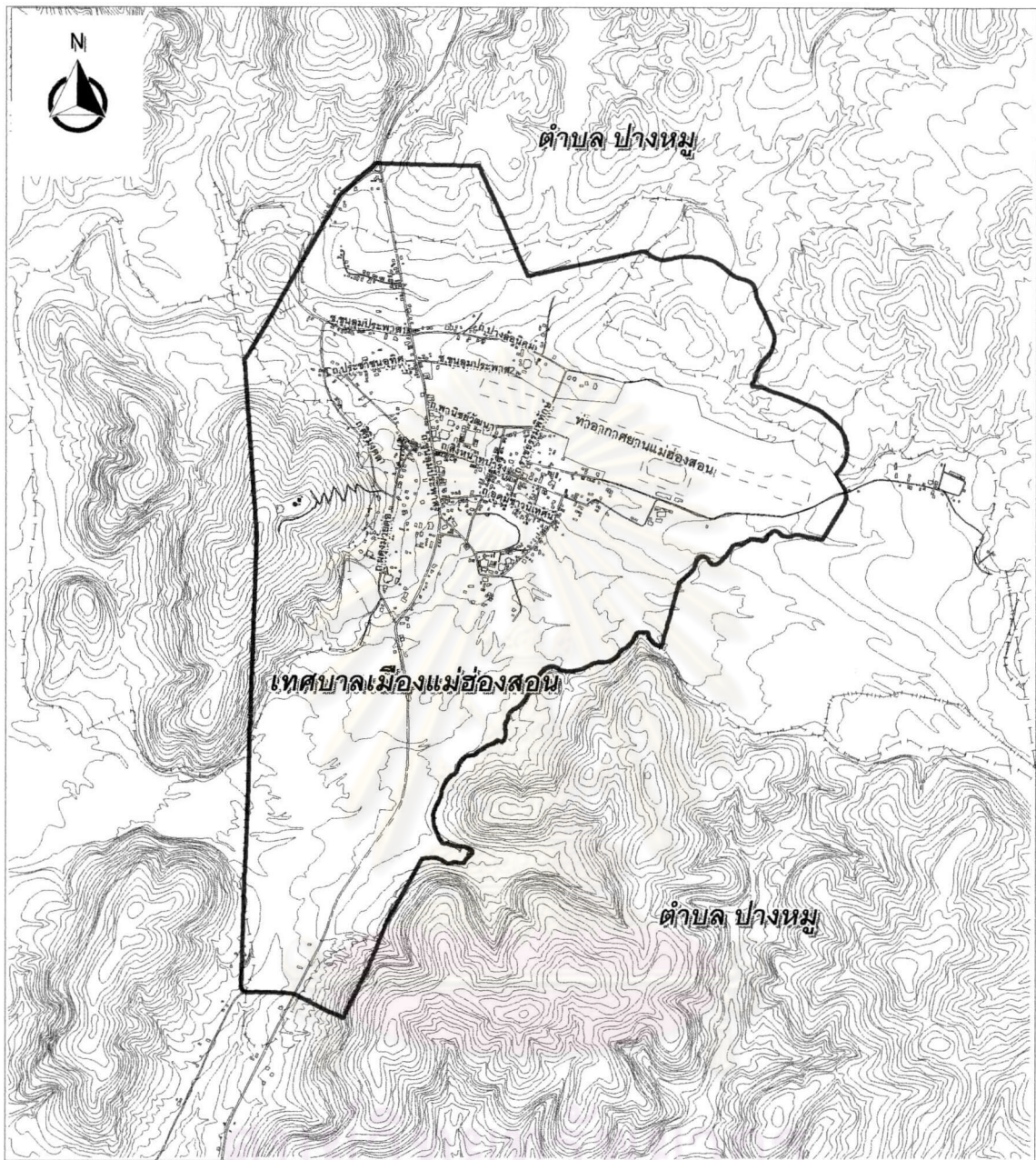
พื้นที่พาณิชยกรรมของเมืองนั้น จะกระจุกตัวกันอยู่บริเวณแยกถนนสิงหนาทบำรุงกับถนน ชุมลุมประพาส ซึ่งกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของเมือง ต่อเนื่องจากตลาดเทศบาล (ตลาด สายหยุดเดิม) และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเปลี่ยนสภาพเป็นตึกแถวต่อเนื่องกันไปตามถนนสิงหนาท บำรุงยาวไปถนนมรรคสันติที่มีร้านค้าและร้านอาหาร รวมถึงแหล่งบริการนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

พื้นที่ย่านพาณิชยกรรมได้ขยายตัวออกไปตามถนนชุมลุมประพาสทั้งเหนือและใต้ โดยที่ บริเวณที่มีการขยายตัวออกไปนั้นมีการใช้ที่ดินปะปนกับพื้นที่พักอาศัย ในลักษณะพื้นที่พาณิช ยกรรมกึ่งที่พักอาศัย นอกจากนี้บริเวณรอบๆหนองจอกคำและถนนประดิษฐจอกคำ มีการใช้ที่ดิน เพื่อการพาณิชยกรรมมากขึ้นทั้งเกสต์เฮาส์ ร้านอาหารและบริษัทนำเที่ยวต่างๆ

พื้นที่พักอาศัยของเมืองนั้น มีการขยายตัวออกไปทางเหนือตามถนนชุมลุมประพาสช.1 ถนนชุมลุมประพาสช.2 ถนนประชาชนอุทิศ รวมไปถึงถนนประชาเสกสรร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ ทางด้านเหนือของเมือง นอกจากนี้ยังรวมถึงพื้นที่ทางตะวันตกเฉียงเหนือบริเวณถนนผดุงม่วยต่อ ทางเหนือจรดถ.ประชาชนอุทิศ และขยายตัวออกไปทางบ้านนามะปิ่นของตำบลปางหมู จากการ ศึกษาเพิ่มเติมพบว่าในช่วงปีพ.ศ.2513-2520 ประชากรภายในเขตเทศบาลลดลง 5,101 คน แต่ ประชากรนอกเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนกลับเพิ่มขึ้นเป็น23,119คน ซึ่งจากเดิมพ.ศ.2513ที่มี ประชากรนอกเขตเทศบาลเพียง 6,147คน (สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย,2520) ส่วนหนึ่งเนื่องจากพื้นที่ภายในเมืองมีการใช้พื้นที่เกือบทั้งหมด และ ราคาที่ดินเริ่มสูงขึ้น ทำให้ประชาชนบางส่วนเริ่มกระจายตัวตั้งถิ่นฐานออกมายังบริเวณนอกเมือง ซึ่งยังไม่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินและราคาถูกกว่า

พื้นที่เกษตรกรรม จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศพบว่า พื้นที่เกษตรกรรมของเมืองนั้น เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในบริเวณที่ติดกับเมืองด้านทิศเหนือที่เปลี่ยนสภาพจากพื้นที่ป่า กลาย เป็นพื้นที่อยู่อาศัย และบริเวณที่ติดกับศูนย์ราชการเริ่มมีการสร้างสิ่งปลูกสร้างมากขึ้น แต่ยังคงว่า ยังมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนน้อยเมื่อเทียบสัดส่วนกับพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด

จากการศึกษาข้อมูลและการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า ในส่วนของสิ่งปลูกสร้างนั้นในเมือง แม่ฮ่องสอนช่วงปีพ.ศ.2513-2520 ชาวบ้านยังนิยมสร้างบ้านจากไม้สัก ไม้มะค่า ไม้ตะเคียน และ ไม้อื่นๆ นอกจากนั้นประชาชนยังนิยมสร้างบ้านปูนมากขึ้น ส่วนบ้านเรือนของประชาชนทั่วไปปลูก สร้างด้วยไม้และมุงหลังคาด้วยกระเบื้องหรือสังกะสีเท่านั้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากทางเทศบาลได้ออก เทศบัญญัติห้ามมุงหลังคาด้วยใบตองตึงในเขตเทศบาลเนื่องจากติดไฟได้ง่ายและเสียงต่อการเกิด เพลิงไหม้

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 5.1 การตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินพ.ศ.2497

สัญลักษณ์

- เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- สิ่งปลูกสร้าง

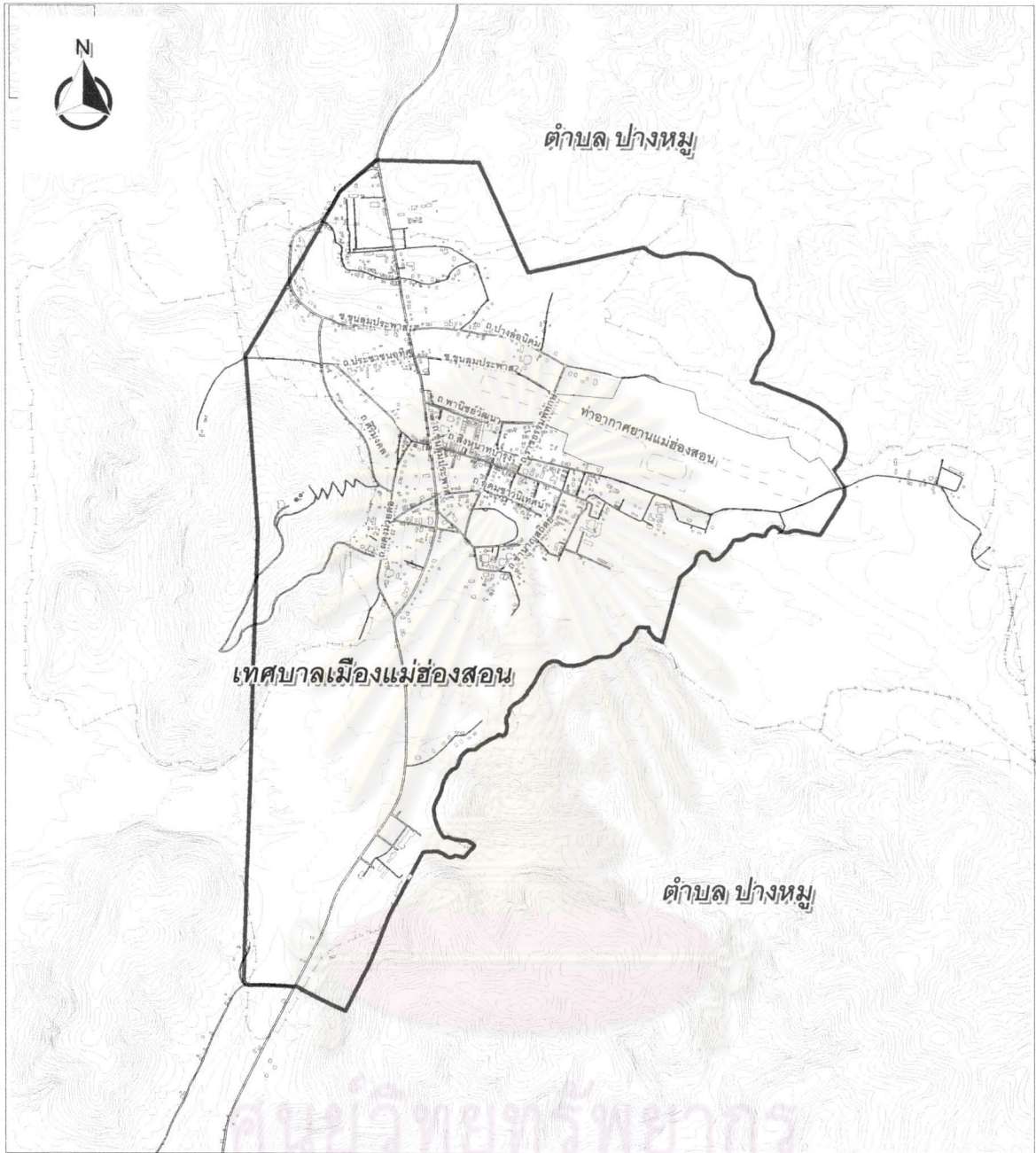

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0 2 4กม.

ที่มา : จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศพ.ศ.2497

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 5.2 การตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินพ.ศ.2512

สัญลักษณ์

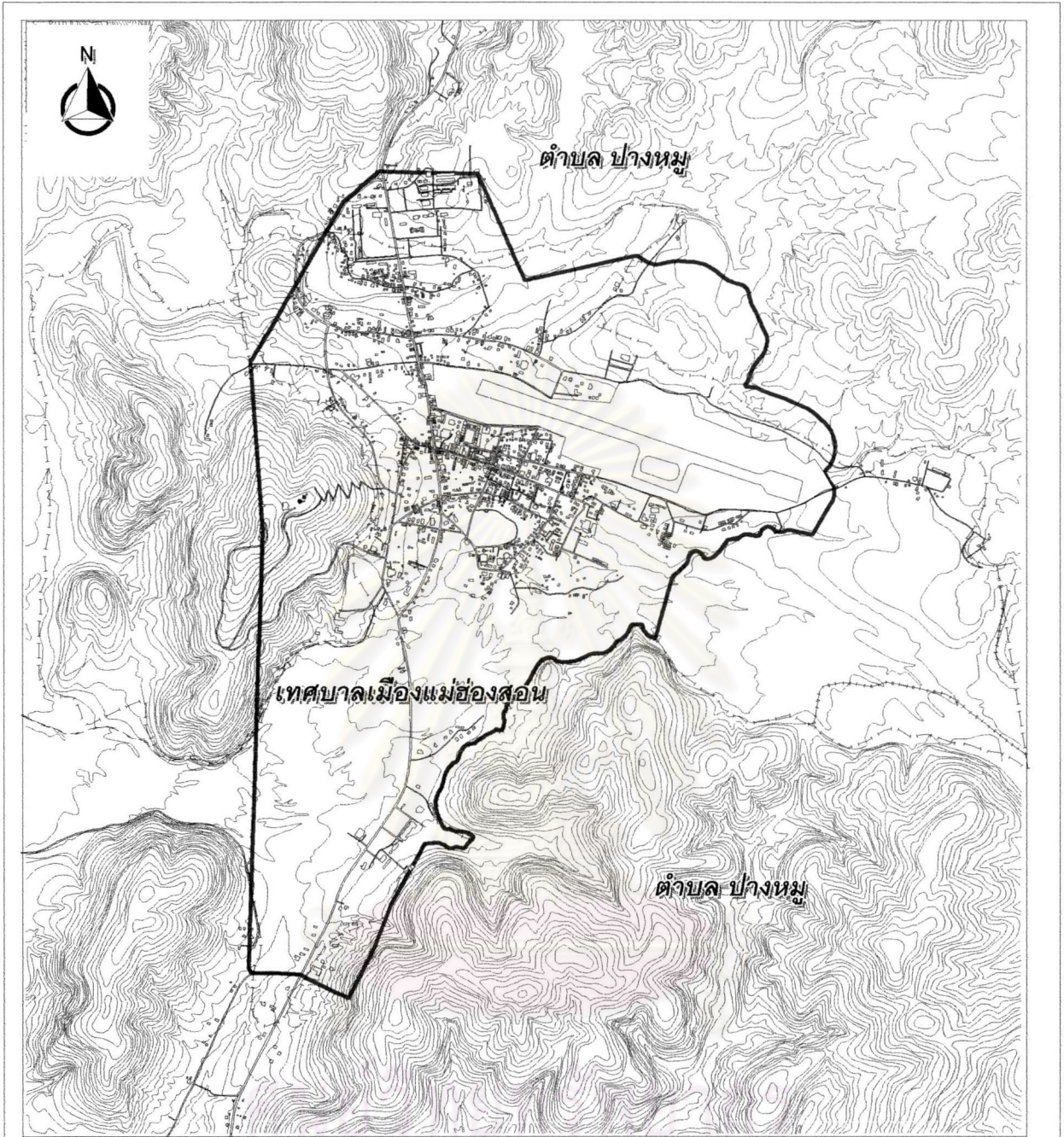
- เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- สิ่งปลูกสร้าง

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศพ.ศ.2512

ผลกระทบบของโครงการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 5.3 การตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินพ.ศ.2520

สัญลักษณ์

- เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- สิ่งปลูกสร้าง

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0 2 4กม.

ที่มา : จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2520

สรุปการใช้ที่ดินในช่วงปี พ.ศ.2497-2520

จากการศึกษา พบว่าสิ่งปลูกสร้างนั้นในเมืองแม่ฮ่องสอนช่วงปีพ.ศ.2497-2520 นิยมสร้างบ้านจากไม้และวัสดุจากธรรมชาติเนื่องจากหาง่ายและมีอยู่มากในท้องถิ่นโดยเฉพาะใบตองตึง ในบริเวณถ.สิงหนาทบำรุง ส่วนใหญ่จะเป็นที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีฐานะดีในเมืองซึ่งจะก่อสร้างบ้านเรือนด้วยไม้สักขนาดใหญ่ซึ่งจะมุงหลังคาด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องและดินขอ รวมถึงเฟอร์นิเจอร์ต่างๆจะทำมาจากไม้ ส่วนบ้านเรือนของประชาชนทั่วไปจะปลูกสร้างด้วยไม้ ไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยใบตองตึง แต่หลังจากปีพ.ศ.2520 ทางเทศบาลได้ออกเทศบัญญัติห้ามการสร้างสิ่งปลูกสร้างที่มุงหลังคาด้วยใบตองตึงในเขตเทศบาลเนื่องจากติดไฟได้ง่ายและเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้ ในยุคนี้สิ่งปลูกสร้างต่างๆจะกระจุกตัวอยู่บริเวณตลาดเทศบาลแม่ฮ่องสอน ปีกกาดเก่าและบริเวณใกล้หนองจอกคำ แม้ว่าช่วงหลังจะมีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างมากขึ้นก็ตาม

การตั้งถิ่นฐานและการสร้างสิ่งปลูกสร้างจะสร้างอยู่ใกล้วัด เนื่องจากถือว่าวัดเป็นสถานที่สำคัญของชุมชน ไม่นิยมปลูกบ้านใกล้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง เช่นศาลเจ้าเมือง ศาลเจ้าพ่อมือเหล็ก เนื่องจากค่านิยมและความเชื่อของคนในเมืองซึ่งแต่เดิมยังมีพื้นที่ว่างมากพอที่จะเลือกปลูกบ้านเรือนได้ นอกจากนั้นบริเวณทางด้านใต้ของเมืองมีสิ่งปลูกสร้างเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีการสร้างศูนย์ราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้น

ในส่วนของโครงสร้างพื้นฐานต่างๆของเมืองนั้น มีการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมมากขึ้นทั้งจำนวนเส้นทางและในส่วนของ การปรับปรุงขนาดและผิวทางจราจร รวมถึงการสื่อสาร การคมนาคม และระบบสาธารณูปโภคอื่นๆ ในยุคนี้จะเห็นได้ว่าการสร้างสถาบันราชการและสถาบันการศึกษา รวมถึงโรงพยาบาลขึ้นในเมืองเพื่อให้บริการประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แม้ว่าประชากรในเมืองจะมีจำนวนน้อยและมีอัตราการเติบโตน้อยก็ตาม ได้รับการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด

5.1.2 ยุคการพัฒนาการท่องเที่ยว (พ.ศ.2525-2539)

จากการศึกษา ยุคการพัฒนาการท่องเที่ยวพ.ศ.2525-2539 ถือว่าเป็นช่วงที่มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่องโดยใช้เส้นทางคมนาคมสายหลัก 2 สายคือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108และ1095 และเน้นการพัฒนาคุณภาพของระบบสาธารณูปโภคของเมืองให้ดีขึ้น นอกจากนั้นมีการเปิดตัวเมืองแม่ฮ่องสอนในฐานะเมืองท่องเที่ยวในปีพ.ศ.2525 ซึ่งจากการศึกษาแผนที่การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2538 สามารถจำแนกการใช้ที่ดินได้ดังนี้

พื้นที่พาณิชยกรรมและการใช้ที่ดินหนาแน่น

พื้นที่พาณิชยกรรมและการใช้ที่ดินหนาแน่น และใช้พื้นที่สำหรับเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมที่

สำคัญของเมือง คือบริเวณถนนสิงหนาทบำรุง ตั้งแต่บริเวณแยกถนนประดิษฐ์ทองคำ ถึงบริเวณถนนขุนลุมประพาส และในส่วนของแยกขุนลุมประพาสตัดกับถนนสิงหนาทบำรุงลงมาทางใต้จนถึงแยกถนนขุนลุมประพาสตัดกับถนนอุดมชาวนิเทศน์ ซึ่งถือว่าเป็นบริเวณที่มีการใช้ที่ดินหนาแน่นที่สุดในเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งบริเวณดังกล่าวได้พัฒนามาจากการค้าขายในตลาดเทศบาล พัฒนาจนมาเป็นร้านค้าในบริเวณใกล้เคียงและขยายตัวออกสู่บริเวณโดยรอบ นอกจากนี้พบว่ามีการสร้างโรงแรมขึ้นหนึ่งในเมือง อันได้แก่โรงแรมรุคส์ฮอลิเดย์ รีสอร์ท โรงแรมในเครือบริษัทฮอลิเดย์อินน์ รวมถึงโรงแรมอิมพีเรียลธารา โรงแรมในเครือของบริษัท อิมพีเรียล โฮเทล ก่อให้เกิดศูนย์กลางพานิชยกรรมแห่งใหม่บริเวณตอนใต้ของเมือง

พื้นที่อยู่อาศัย

พื้นที่อยู่อาศัยกระจายตัวอยู่รอบศูนย์กลางเมือง ออกไปตามถนนสายหลัก 3 สาย คือถนนสิงหนาทบำรุง ถนนขุนลุมประพาสในแนวเหนือใต้ ถนนปางล่อนิคม จากการศึกษาพบว่ามีการบุกเบิกพื้นที่ป่าทางตอนเหนือของเมืองเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนโดยจะขยายตัวออกจากเมืองไปทางด้านเหนือทั้งฝั่งบ้านนามะปิ่นด้านตะวันตกตามถนนประชาชนอุทิศและถนนขุนลุมประพาสข.1 และถนนผดุงม่วยตอ ส่วนทางตะวันออกนั้นมีการขยายตัวไปทางถนนปางล่อนิคมทางด้านทิศเหนือ

พื้นที่สถาบันราชการ และสถานศึกษา

พื้นที่สถาบันราชการและสถานศึกษา หลังปีพ.ศ.2530การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการจะย้ายออกนอกเมืองไปตั้งรวมกันบริเวณศูนย์ราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนทางด้านทิศใต้ นอกจากนี้โรงพยาบาลศรีสังวาลย์เท่านั้นที่ตั้งอยู่ภายในตัวเมือง นอกจากนี้ที่ว่าการอำเภอเมืองยังย้ายออกจากตัวเมืองไปตั้งบริเวณถนนปางล่อนิคม เนื่องจากพื้นที่ภายในเมืองแออัดมากขึ้น ส่วนสถาบันการศึกษานั้น โรงเรียนประถมและโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดตั้งอยู่บริเวณถนนขุนลุมประพาสทางด้านทิศเหนือของเมือง ส่วนทางด้านทิศใต้นั้นมีการก่อสร้างวิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีแม่ฮ่องสอนขึ้น

พื้นที่สถาบันศาสนา

พื้นที่สถาบันศาสนา การใช้ที่ดินประเภทนี้มีบทบาทสำคัญต่อระบบสังคมของประชากรในเมืองแม่ฮ่องสอน ดังจะเห็นได้จากการกระจายตัวของการใช้ที่ดินประเภทนี้กระจายตัวอยู่บริเวณกลางชุมชนและในบริเวณที่มีชุมชนหนาแน่น เช่นย่านป๊อกกาดเก่า มีวัดติตวัด และมีวัดมากกว่า 1 วัดในแต่ละย่าน

ผลจากการวิเคราะห์โดยให้แผนที่ของกรมแผนที่ทหารและภาพถ่ายทางอากาศ พบว่าพื้นที่ก่อสร้างในเขตเมืองแม่ฮ่องสอนและบริเวณใกล้เคียง มีการขยายตัวออกนอกเขตเทศบาลเมืองไปโดยรอบอย่างเห็นได้ชัดในช่วงปีพ.ศ.2520-2532 นอกจากนี้ผลการสำรวจการใช้ที่ดินประเภท

ต่างๆ เพื่อดำเนินการวางผังเมืองในปีพ.ศ.2520 และ ปีพ.ศ.2535 ได้แสดงให้เห็นว่าการขยายตัวของชุมชนได้มีการขยายตัวออกนอกเขตเทศบาลเมืองไปโดยรอบอย่างชัดเจน โดยเฉพาะบริเวณตอนเหนือที่มีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างอย่างรวดเร็ว และพบว่าการเปลี่ยนแปลงบริเวณย่านพักอาศัยซึ่งเปลี่ยนเป็นย่านการค้าและโรงแรมชั้นหนึ่งบนถนนชุมชนลุมประพาสก่อให้เกิดศูนย์กลางพาณิชยกรรมแห่งใหม่ บริเวณตอนใต้ของเมือง นอกจากนั้นบริเวณทางด้านใต้ของเมืองมีสิ่งปลูกสร้างเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีการสร้างศูนย์ราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนทำให้ มีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นในบริเวณโดยรอบอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่สถานที่ราชการ และสถานบันการศึกษาเพิ่มขึ้นจากเดิม ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลังจากมีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวแล้ว ภายในเมืองแม่ฮ่องสอนมีการพัฒนาสิ่งบริการเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งโรงแรมและเกสต์เฮ้าส์ รวมถึงสถานบริการการท่องเที่ยวต่างๆภายในเมืองมากขึ้น ระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองทั้งทางด้าน การสื่อสาร การคมนาคม และระบบสาธารณูปโภคอื่นๆ ได้รับการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด

5.1.3 ยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2540-2545)

ยุคปัจจุบันเป็นช่วงที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญของภูมิภาค และประเทศ ในฐานะเมืองท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีความลงตัวของกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งจากการแปลสภาพทางอากาศ และแผนที่การใช้ที่ดิน ปี พ.ศ.2538และสำรวจเพิ่มเติมพบว่า การใช้ที่ดินในปัจจุบันมีการขยายตัวของการใช้ที่ดินออกไปยังบริเวณตะวันออกเฉียงเหนือโดยการบุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อเข้าไปจับจองและสร้างสิ่งปลูกสร้างมากขึ้น ส่วนภายในตัวเมืองกลับมีความแออัดมากขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกการใช้ที่ดินออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

พื้นที่พาณิชยกรรมและการใช้ที่ดินหนาแน่น

พื้นที่พาณิชยกรรมและการใช้ที่ดินหนาแน่น และใช้พื้นที่สำหรับเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมที่สำคัญของเมือง คือบริเวณ ถนนสิงหนาทบำรุง ตั้งแต่บริเวณแยกถนนประดิษฐ์ทองคำ ถึงบริเวณถนนชุมชนลุมประพาส และในส่วนของแยกชุมชนลุมประพาสตัดกับถนนสิงหนาทบำรุงลงมาทางใต้จนถึงแยกชุมชนลุมประพาสตัดกับถนนอุดมชาวนิเทศน์ ซึ่งบริเวณดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ศูนย์กลางเมือง โดยจะประกอบด้วยร้านค้า ย่านพาณิชยกรรม และย่านไนท์พลาซ่าที่ขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นบริเวณที่มีการใช้ที่ดินหนาแน่นที่สุดในเมืองแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้นบริเวณโรงแรมรุคส์ ฮอริเดย์ และบริเวณแยกถนนผังเมือง ข6 ซึ่งกลายเป็นย่านพาณิชยกรรมอีกแห่งของเมืองแม่ฮ่องสอนรองจากศูนย์กลางเมือง

พื้นที่อยู่อาศัย

พื้นที่อยู่อาศัยกระจายตัวอยู่รอบศูนย์กลางเมือง ออกไปตามถนนสายหลัก 3 สาย คือ ถนนสิงหนาทบำรุงทางตะวันตกยาวไปจนถึง โรงพยาบาลศรีสังวาลย์และท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอน ถนนขุนลุมประพาสในแนวเหนือใต้ คือบริเวณทางตอนเหนือ ขึ้นไปจนถึงบริเวณโรงเรียนห้องสอนศึกษา ส่วนในทางตอนใต้สั้นยาวลงไปถึงบริเวณศูนย์ราชการแม่ฮ่องสอน และถนนอีกสายคือ ถนนปางลั่นนิคมในแนวขนานกับท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอน ซึ่งถือว่าเป็นบริเวณที่ขยายตัวทางด้านการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ของเมือง จากการศึกษาพบว่ามีการบุกรุกพื้นที่ป่าทางตอนเหนือของเมือง เพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนโดยจะขยายตัวออกจากเมืองไปทางด้านเหนือทั้งฝั่งบ้านนามะปิ่นด้านตะวันตกตามถนนประชานอุทิศและถนนขุนลุมประพาสช.1 และถนนผดุงม่วยต่อ ส่วนทางตะวันออกนั้นมีการขยายตัวไปทางถนนปางลั่นนิคมทางด้านทิศเหนือ ซึ่งการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่บริเวณที่มีการตัดถนนสายฝั่งเมืองทางด้านตะวันตกและด้านตะวันออกของเมืองที่เชื่อมระหว่างบ้านใหม่เข้าสู่เมืองนั้น เป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างที่อยู่อาศัยได้ กลับมีแนวโน้มการขยายตัวน้อยกว่าพื้นที่ดังกล่าว

พื้นที่สถาบันราชการและสถานศึกษา

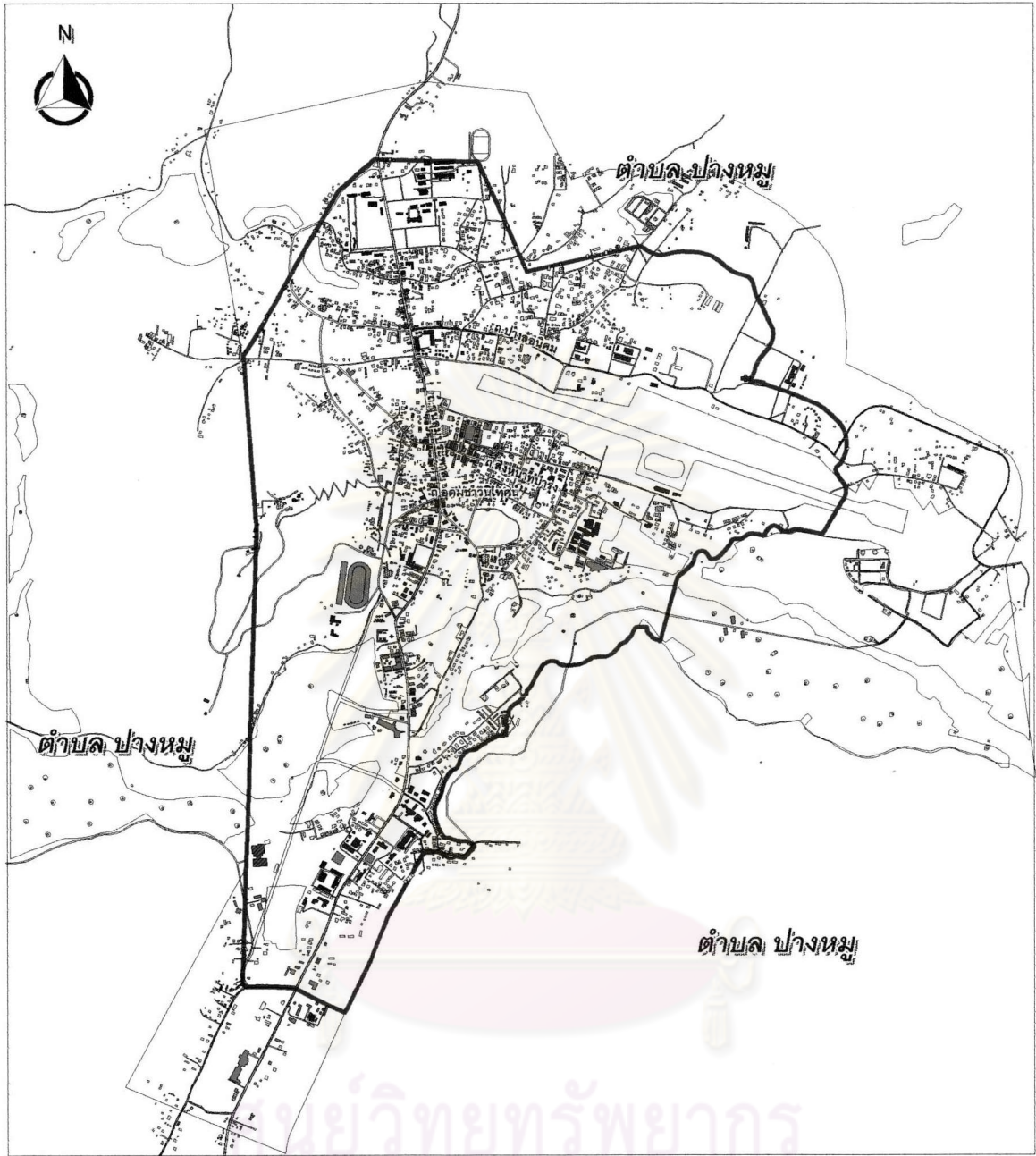
พื้นที่สถาบันราชการ การใช้ที่ดินประเภทนี้จะกระจายตัวอยู่บริเวณรอบเมืองเนื่องจากบริเวณใจกลางเมืองนั้นจะเป็นพื้นที่พักอาศัย พื้นที่พาณิชยกรรม รวมถึงวัดและสถาบันศาสนา ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ชัดว่าพื้นที่สถาบันราชการจะกระจุกตัวบริเวณทางตอนใต้ของเขตเทศบาล อันได้แก่ ศูนย์ราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศาลจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ส่วนสถานศึกษาทั้งโรงเรียนประถมและมัธยมกลับกระจายตัวอยู่ทางด้านเหนือของเมืองเป็นส่วนใหญ่

พื้นที่สถาบันศาสนา

การใช้ที่ดินประเภทนี้มีบทบาทสำคัญต่อระบบสังคมของคนในเมืองแม่ฮ่องสอน ดังจะเห็นได้จากการกระจายตัวของการใช้ที่ดินประเภทนี้ ที่กระจายตัวอยู่บริเวณกลางชุมชน และในบริเวณที่มีชุมชนหนาแน่น ซึ่งปัจจุบันวัดดังกล่าวยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง

พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ

พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งแม้ว่าที่ดินประเภทนี้จะมีบทบาทน้อยกับเมืองเนื่องจากรอบๆพื้นที่เมืองนั้นเป็นพื้นที่ป่า และสถานที่ท่องเที่ยวอยู่แล้ว แต่เนื่องจากความต้องการใช้พื้นที่ในเมืองมีสูงขึ้น บทบาทของพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจจะมีมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในเมืองนั้น จะใช้พื้นที่บริเวณหนองจองคำ ซึ่งจะใช้ในการเดินเล่น ออกกำลังกาย และการพักผ่อนอีกพื้นที่หนึ่งคือบริเวณสนามกีฬาแม่ฮ่องสอน ซึ่งใช้เป็นพื้นที่ออกกำลังกายของชาวเมือง

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา: เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 5.5 การใช้ที่ดินพ.ศ.2545

สัญลักษณ์

- การใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม
- การใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย
- การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
- การใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษา
- การใช้ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- การใช้ที่ดินประเภทพักผ่อนหย่อนใจ

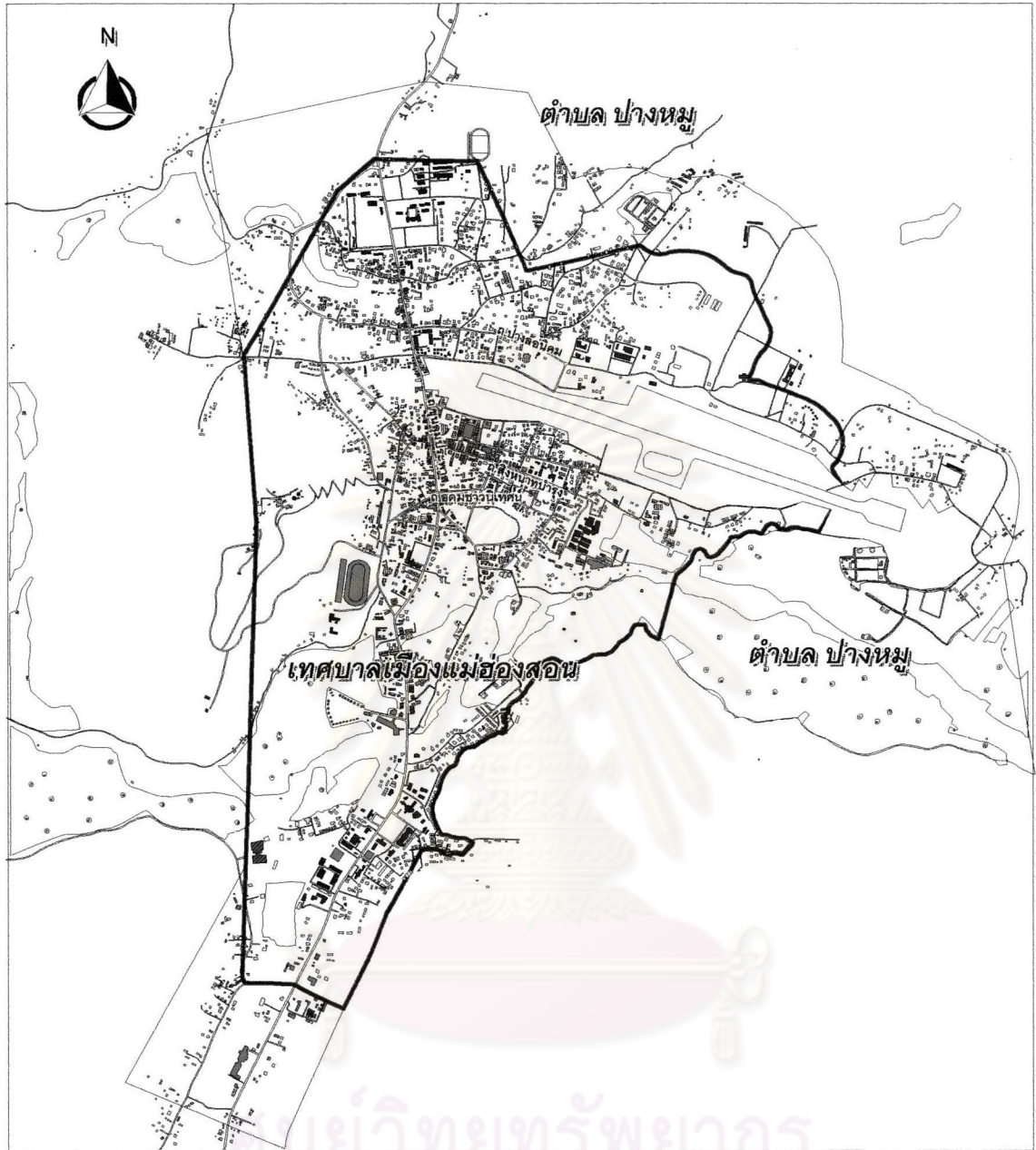

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0 2 4กม.

ที่มา : จากการสำรวจเพิ่มเติมแผนที่การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2538

ผลกระทบของกรรท่งเที่ยวที่มีต่อกรรพัฒนาเมือง กรรณิศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ออน

แผนที่ 5.4 การใช้ที่ดินพ.ศ.2538

สัญลักษณ์

- การใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม
- การใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย
- การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
- การใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษา
- การใช้ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- การใช้ที่ดินประเภทพักผ่อนหย่อนใจ

ภาควิศวกกรรวางแผนภาคและเมือง
คณะศตงปีตยกรรรมศศศตร์
จุฬาลงกรรณมหกวิศกาลัย

0 2 4กม.

ที่มา : สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดแม่ออน

ในตอนเช้าและเย็น นอกจากนั้นประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น ยังใช้พื้นที่รอบๆเมืองในการออกกำลังกาย ประเภทจ็อกกิ้ง จักรยาน และการเดินเล่น ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวได้แก่ พื้นที่สวนสาธารณะ ทำโป่งแดง เส้นทางบ้านใหม่-สนามบิน และเส้นทางขึ้นพระธาตุดอยกองมู

สรุปแล้วการใช้ที่ดินในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นถึงแม้ว่าจะมีการขยายตัวในทางราบค่อนข้างน้อย เนื่องจากพื้นที่ในเมืองมีเพียง6.3 ตารางกิโลเมตรนั้น แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านพื้นที่เพราะสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบกลางหุบเขานั้น ทำให้ขยายตัวในทางราบได้น้อย และที่สำคัญโครงการขนาดใหญ่ของรัฐที่ถูกพัฒนาขึ้นภายในเมือง กลับกลายเป็นอุปสรรคสำคัญของการขยายตัวเมืองในปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากพื้นที่ของท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอนที่อยู่ในความดูแลของกรมการบินพาณิชย์ ที่ใช้เนื้อที่ประมาณ2.5 ตารางกิโลเมตร และตั้งอยู่ในกลางเมืองแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้นในส่วนของพื้นที่เกษตรกรรมนั้น จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศพบว่า พื้นที่เกษตรกรรมของเมืองนั้นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่มากขึ้นซึ่งจากการเวนคืนที่ดินทั้งด้านตะวันออกและตะวันออกของเมือง พบว่าบริเวณพื้นที่เกษตรดังกล่าวถูกทิ้งร้างมากขึ้น เนื่องจากราคาที่ดินในบริเวณดังกล่าวราคาเพิ่มสูงขึ้น และที่ดินดังกล่าวถูกกว้านซื้อเพื่อเก็งกำไรมากขึ้น ซึ่งราคาของที่ดินในเขตเมืองมีราคาซื้อขายสูงถึง8,000-100,000 บาทต่อตารางวา ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมภายในเมืองลดน้อยลง ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดความต้องการพื้นที่ดินในการทำเกษตรและพื้นที่อยู่อาศัย

สรุปการเปลี่ยนแปลงของการใช้ที่ดินของเมืองแม่ฮ่องสอน

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินก่อนปีพ.ศ.2497 พบว่าเมืองแม่ฮ่องสอนพัฒนามาจากชุมชนแม่ฮ่องสอนที่ตั้งบริเวณวัดจองคำจองกลางและหนองจองคำซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน ปัจจุบันคือบริเวณป้อมวัดจองคำ และบริเวณวัดม่วยต่อและวัดก้ำก้อ ซึ่งเรียกว่าป้อมกาดเก่าในปัจจุบัน โดยที่บริเวณดังกล่าวจะเป็นศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญของเมือง โดยมีถนนสายหลักเพียง2 เส้นคือ ทางเส้นทิศเหนือ-ใต้ปัจจุบัน คือถนนสิงหนาทบำรุงและเส้นในแนวตัดกัน ปัจจุบันคือถนนขุนหลุมประพาสในปัจจุบัน ส่วนถนนสายอื่นๆเดิมเป็นทางเดินเท้า

ซึ่งสิ่งปลูกสร้างต่างๆยังจะกระจุกตัวอยู่บริเวณป้อมกาดเก่าและบริเวณใกล้หนองจองคำ การตั้งถิ่นฐานและการสร้างสิ่งปลูกสร้างจะสร้างอยู่ใกล้วัด เนื่องจากถือว่าวัดเป็นสถานที่สำคัญของชุมชน ไม่นิยมปลูกบ้านใกล้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง

หลังจากปีพ.ศ.2497 สิ่งปลูกสร้างในเมืองเริ่มมีการกระจายตัวออกตามถนนสายสำคัญ แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีสนามบินเกิดขึ้นในเมือง แต่ก็ยังไม่ส่งผลต่อการขยายตัวของ

เมือง เนื่องจากสิ่งปลูกสร้างต่างๆยังกระจุกตัวอยู่ในบริเวณที่เป็นวัดที่สำคัญในเมือง ในส่วนของโครงสร้างพื้นฐานต่างๆของเมืองนั้นในยุคแรก(พ.ศ.2497-2520)จะเห็นได้ว่าเริ่มมีการสร้างระบบสาธารณูปโภคในเมืองเพื่อให้บริการประชาชนในเมืองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในช่วงปีพ.ศ.2520-2532 พื้นที่สิ่งปลูกสร้างภายในเมืองเริ่มมีความหนาแน่นมากขึ้น และมีการขยายตัวออกนอกเขตเทศบาลเมืองไปโดยรอบอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนั้นพบว่าระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองทั้งทางด้าน การสื่อสาร การคมนาคม และระบบสาธารณูปโภคอื่นๆ ได้รับการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลังจากมีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวแล้ว ภายในเมืองแม่ฮ่องสอนมีการพัฒนาสิ่งบริการเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งโรงแรมและเกสต์เฮ้าส์ มากขึ้นรวมถึงบริเวณทางด้านใต้ของเมืองที่มีสิ่งปลูกสร้างมากขึ้นกว่าเดิม ในช่วงปีพ.ศ.2535 เป็นต้นมาพบว่าการขยายตัวของชุมชนโดยเฉพาะบริเวณตอนเหนือที่มีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างอย่างรวดเร็ว และพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงบริเวณย่านพักอาศัยซึ่งเปลี่ยนเป็นย่านการค้าและโรงแรมชั้นหนึ่งบนถนนขุนลุมประพาสก่อให้เกิดศูนย์กลางพานิชยกรรมแห่งใหม่ บริเวณตอนใต้ของเมือง

จากการเปรียบเทียบสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นก่อนปีพ.ศ.2520 และสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นหลังปีพ.ศ.2520 (แผนที่ 5.6) เพื่อจะแสดงให้เห็นสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นหลังจากมีการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวพบว่าช่วงก่อนปี พ.ศ.2520สิ่งปลูกสร้างจะกระจุกตัวภายในเมืองบริเวณหนองจอกคำ ปีกกาดเก่า และบริเวณตลาดเทศบาล รวมถึงบริเวณชุมชนปางล้อยทางด้านตอนเหนือของสนามบิน แต่ภายหลังจากปีพ.ศ.2520เป็นต้นมา สิ่งปลูกสร้างในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีการขยายตัวออกสู่บริเวณรอบนอกทั้งทางด้านเหนือของเมืองที่จะเห็นสิ่งปลูกสร้างเกิดใหม่อย่างเห็นได้ชัด ส่วนภายในเมืองนั้นมีสิ่งก่อสร้างเพิ่มขึ้น ภายในเมืองในบริเวณที่ว่างมากขึ้นทำให้บริเวณกลางเมืองมีความแออัดมากขึ้น ทำให้ราคาของที่ดินในเขตเมืองมีราคาซื้อขายสูงถึง 8,000-100,000 บาทต่อตารางวา นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าบริเวณถนนขุนลุมประพาสทางด้านตอนใต้สิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นและกระจุกตัวเป็นกลุ่มอย่างเห็นได้ชัด เช่นบริเวณโรงแรมรุคส์ ฮอลิเดย์ ซึ่งบริเวณที่มีการกระจุกตัวของสิ่งปลูกสร้างประเภทพานิชยกรรมเป็นส่วนใหญ่

จากแผนที่ 5.7 พื้นที่สิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2520-2545 จะแสดงให้เห็นถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นหลังปีพ.ศ.2520 นั้นเกิดขึ้นในบริเวณรอบเขตเทศบาล ซึ่งบริเวณตอนใต้ของเมืองนั้นจะเป็นสิ่งปลูกสร้างประเภทพานิชยกรรม เช่นโรงแรมรุคส์ฮอลิเดย์ โรงแรมอิมพีเรียลธารา แม่ฮ่องสอน และกลุ่มของสถาบันราชการในศูนย์ราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้นยังพบว่าการสร้างถนนเพิ่มขึ้นอีกหลายสายเพื่อเชื่อมพื้นที่เมืองด้านเหนือลงมาสู่ด้านทิศใต้เช่นถนนสายผังเมือง ถนนสายศาลากลาง-บ้านใหม่ เนื่องจากบริเวณทางด้านใต้มีการใช้ที่ดินเพิ่มสูงขึ้นและส่วนใหญ่จะแนพื้นที่พานิชยกรรมที่ขยายตัวมาจากศูนย์กลางเมืองเดิม ส่วนทางด้านเหนือของ

เมื่อนั้นพบว่าส่วนใหญ่เป็นสิ่งปลูกสร้างประเภทที่อยู่อาศัย และมีแนวโน้มจะมีการขยายตัวออกนอกเขตเทศบาลมากขึ้น

จากการศึกษาโดยการย้อนทับข้อมูลการใช้ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตั้งแต่ปีพ.ศ.2497-2545 5 ช่วงปี พบว่าพัฒนาการของการใช้ที่ดินในเมืองมีการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวออกสู่รอบนอกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบริเวณทางด้านเหนือของเมืองนั้นจะพบว่ามีแนวโน้มของการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างมากขึ้น เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ตอนไม่มีปัญหาเรื่องน้ำหลาก และที่สำคัญพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตป่าเสื่อมโทรมทำให้มีการบุกรุกเข้าไปจับจองพื้นที่กันได้ง่ายกว่า ในขณะที่บริเวณทางด้านใต้ของเมืองมักจะมีปัญหาในช่วงฤดูน้ำหลากทำให้บริเวณพื้นที่เกษตรกรรมของเมืองซึ่งเป็นที่ราบน้ำท่วมถึงไม่มีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างเหมือนบริเวณตอนเหนือ แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ทางด้านทิศใต้บริเวณริมถ.ขลุุ่มประพาสบริเวณศูนย์ราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีแนวโน้มการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างในอนาคตมากขึ้น เช่นเดียวกับพื้นที่ทางด้านเหนือของเมืองที่มีแนวโน้มการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างอย่างเด่นชัดในปัจจุบัน ตามแผนที่ 5.8 แนวโน้มการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินในอนาคต

สรุปการใช้ที่ดินในเมืองปัจจุบันมีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่สูงขึ้น เพราะสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบกลางหุบเขานั้น ทำให้ขยายตัวในทางราบได้น้อย และที่สำคัญโครงการขนาดใหญ่ของรัฐที่ถูกพัฒนาขึ้นภายในเมือง กลับกลายเป็นอุปสรรคสำคัญของการขยายตัวของเมืองในปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากพื้นที่ของท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอนที่อยู่ในความดูแลของกรมการบินพาณิชย์ ที่ใช้เนื้อที่ประมาณ 2.5 ตารางกิโลเมตร และตั้งอยู่ในกลางเมืองแม่ฮ่องสอน นอกจากนี้ยังพบว่าบริเวณพื้นที่เกษตรดังกล่าวถูกทิ้งร้างมากขึ้น เนื่องจากราคาที่ดินในบริเวณดังกล่าวราคาเพิ่มสูงขึ้น และที่ดินดังกล่าวถูกกว้านซื้อเพื่อเก็งกำไรมากขึ้น ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมภายในเมืองลดน้อยลง ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดความต้องการพื้นที่ดินในการทำเกษตรและพื้นที่อยู่อาศัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 5.6 พื้นที่สิ่งปลูกสร้างปีพ.ศ.2520และ พ.ศ.2545

สัญลักษณ์

- การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม
- การใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย

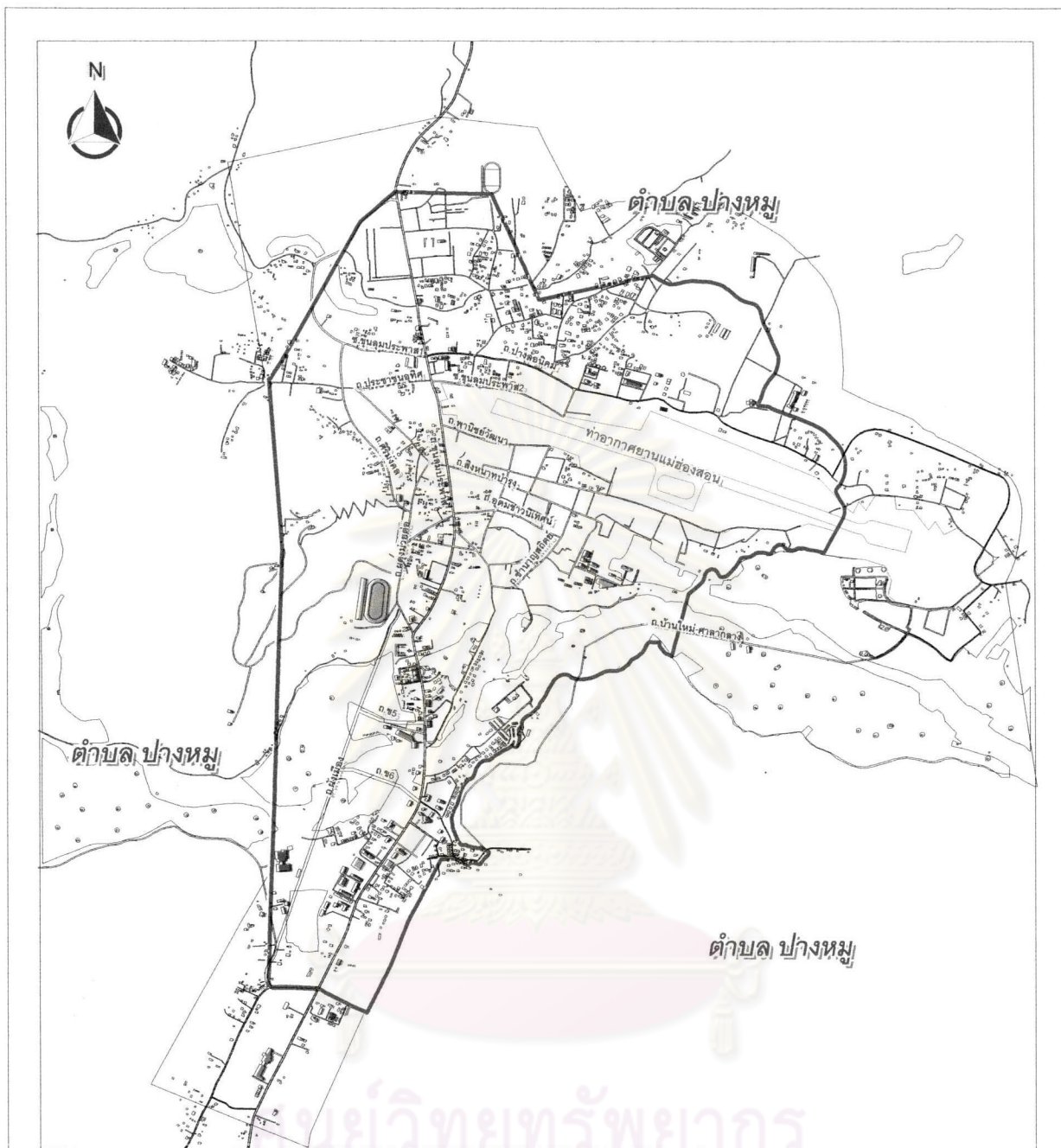

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0 2 4กม.

ที่มา : จากการสำรวจเพิ่มเติมแผนที่การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2538

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 5.7 พื้นที่สิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2520-2545

สัญลักษณ์

- การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม
- การใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย
- การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
- การใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษา
- การใช้ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- การใช้ที่ดินประเภทพักผ่อนหย่อนใจ

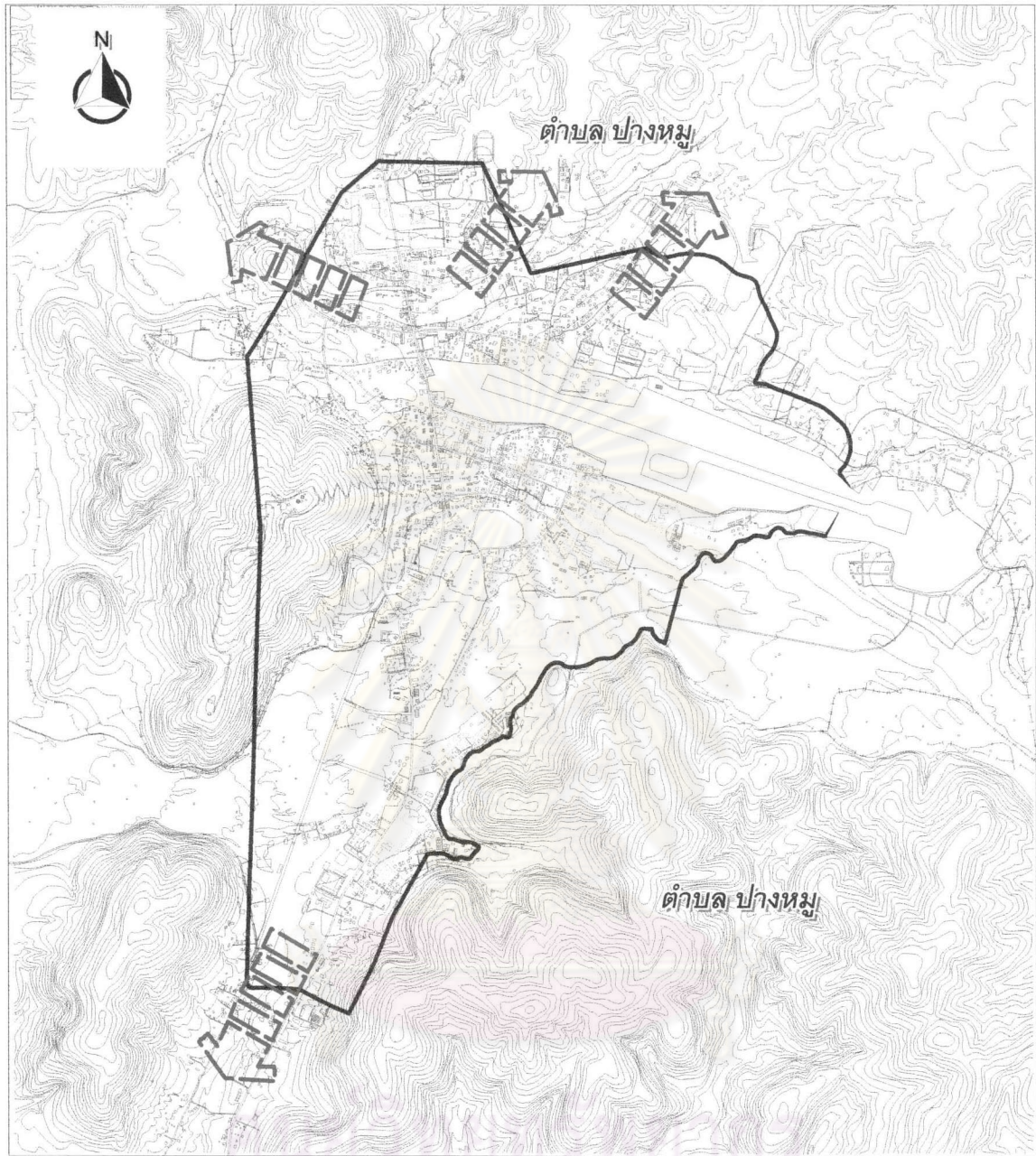

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0 2 4กม.

ที่มา : จากการสำรวจเพิ่มเติมแผนที่การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2538

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 5.8 แนวโน้มการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินในอนาคต

สัญลักษณ์

- แนวโน้มการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้าง
- สิ่งปลูกสร้างปีพ.ศ.2497
- สิ่งปลูกสร้างพ.ศ.2512
- สิ่งปลูกสร้างพ.ศ.2520
- สิ่งปลูกสร้างพ.ศ.2538
- สิ่งปลูกสร้างพ.ศ.2545

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0 2 4กม.

ที่มา : จากการศึกษา

5.2 การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นจะใช้การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุในเมือง และการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่สุ่มจากประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนโดยวิธีการ Quota Sampling คือการสุ่มตัวอย่างโดยมีการกำหนดจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง 100 คน โดยใช้การสัมภาษณ์ 1 คนในครัวเรือน เป็นตัวแทน 1 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 100 ครัวเรือน เนื่องจากการสุ่มตัวอย่างต้องการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในกลุ่มเพศ และอายุ ดังนั้นจึงสุ่มตัวอย่างประชากรเพศหญิง และชาย อย่างละ 50 กลุ่มตัวอย่างซึ่งกลุ่มอายุ 46-50 ปี จะมีมากที่สุดคือ 30 กลุ่มตัวอย่าง(ตามตาราง 5.2) เนื่องจากประชากรในเมืองมีจำนวนมาก ทำให้ต้องมีสัมภาษณ์เพิ่มเติมในกลุ่มผู้รู้สำคัญ(Key informance) อันได้แก่ผู้นำชุมชนหรือผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

ตารางที่ 5.2 ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงอายุ	ร้อยละ
ต่ำกว่า 25 ปี	20
25-45 ปี	25
45-60 ปี	30
มากกว่า 60 ปี	25
รวม	100

ที่มา: จากการศึกษา

จากการสุ่มตัวอย่างประชากรพบว่า เป็นกลุ่มอาชีพรับราชการและรัฐวิสาหกิจเป็นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 48 รองลงไปคือกลุ่มอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวและเจ้าของกิจการร้อยละ 32 จากการศึกษาของกลุ่มอาชีพเกษตรกรรมนั้นมีไม่ถึงร้อยละ 10 รวมอยู่กับกลุ่มอาชีพอื่นๆในเมือง ซึ่งจากการวิเคราะห์สามารถจำแนกสาเหตุที่เกิดการกระจุกตัวของกลุ่มวิชาชีพได้ดังนี้

1. เกิดจากการการใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Quota sampling ที่กำหนดกลุ่มอายุของกลุ่มตัวอย่างให้มีจำนวนใกล้เคียงกัน ร่วมกับการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบทุกครัวเรือนมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน

2. เกิดจากการกำหนดพื้นที่ศึกษา บริเวณชุมชนป๊อกกาดเก่าและป๊อกลงงจองค์ เนื่องจากเป็นชุมชนดั้งเดิม นอกจากนั้นยังเป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวมากที่สุดเนื่องจากตั้งอยู่กลางเมืองทางด้านตะวันออกและตะวันตกของเมืองบริเวณถ.ขุนลุมประพาส ถ.สิงหนาทบำรุง ถ.อุดมชาวนิเทศน์ ถ.มรรคสันติ และถนนขุนลุมประพาสซอย 3 ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่กลางเมืองที่ส่วนใหญ่เป็นย่านที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้สูงในเมืองอันได้แก่กลุ่มวิชาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว- เจ้าของกิจการ และกลุ่มวิชาชีพอาชีพรับราชการ-รัฐวิสาหกิจ

ซึ่งข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะถูกนำไปวิเคราะห์พร้อมกับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างแบบ key performance คือใช้ผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญ (ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน สมาชิกเทศบาลและผู้เชี่ยวชาญ)ในพื้นที่ รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมไว้ เพื่อข้อมูลทั่ววิเคราะห์สามารถเชื่อถือได้มากที่สุด

โดยการศึกษาทางด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น จะใช้วิธีการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม(กนกพร,2540) จากการศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นเมืองแม่ฮ่องสอนแล้ว สามารถจำแนกการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดังนี้

5.2.1. การเปลี่ยนแปลงการปกครองและองค์กรทางด้านสังคม

ในการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองและองค์กรทางด้านสังคม จะศึกษาถึงการจัดลำดับการปกครอง หน้าที่และการปฏิบัติของคนในชุมชนนั้น ระบบสังคมของคนใดจะมีการปกครองในลักษณะผู้ปกครองหมู่บ้าน ปู่กำหรือปู่แก่(ผู้ใหญ่บ้าน) และผู้ปกครองตำบลปู่แค้น(กำนัน) ซึ่งแต่เดิมนั้นจะมีนาของหมู่บ้านไว้ให้ปู่แก่หรือปู่แค้นทำกิน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าภายหลังจากปี.ศ.2497 หลังจากที่มีการยกฐานะตำบลจองคำและตำบลม่วยต่อขึ้นเป็นเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จึงได้ยกเลิกระบบการปกครองแบบปู่แก่และปู่แค้นในเขตเทศบาล ซึ่งการปกครองนั้นขึ้นกับเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนในการบริหาร จัดการพื้นที่ภายในเมือง จนกระทั่งปี.ศ.2540 จึงเริ่มมีการรวมชุมชนในเขตเทศบาลขึ้น ซึ่งเรียกว่าป๊อก(หมายถึง ย่าน ในภาษาไทยใหญ่) โดยที่ภายในเขตเทศบาล จะมีป๊อกอยู่ 6 แห่ง คือ ป๊อกกาดเก่า ป๊อกตะวันออก ป๊อกหนองจองคำ ป๊อกจำดี ป๊อกปางลื้อ และป๊อกซัวแดง ซึ่งป๊อกเหล่านั้นจะมีหัวหน้าหรือผู้นำป๊อก เป็นแกนนำในการร่วมกิจกรรมทางสังคม และประสานงานกับการปกครองภายในเขตเทศบาล (จากการสัมภาษณ์นางนงเยาว์ สิงห์สุวรรณ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน วันที่ 11 ธันวาคม 2545)

ส่วนตำบลและหมู่บ้านอื่นๆโดยรอบยังคงมีการปกครองในระบบดังกล่าว ซึ่งจากการศึกษาพบว่าระบบปู่แก่และปู่แค้น จากเดิมที่มีบทบาทในทางสังคมนั้น มีการเปลี่ยนแปลงให้มีบทบาทในการปกครองมากขึ้น โดยที่ตำแหน่งปู่แก่กลายเป็น ผู้ใหญ่บ้าน และปู่แค้นกลายเป็น กำนัน ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ในการปกครองหมู่บ้านขึ้นตรงกับกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ซึ่งในส่วนของนาประจำตำแหน่งนั้นได้ถูกยกเลิกไป เพื่อนำพื้นที่ดังกล่าวไปใช้ในกิจการของหมู่บ้านด้านอื่น ส่วนตำแหน่ง สล่าสอ (ปู่ล่วม) เพื่อเป็นบุคคลที่บอกหรือป่าวประกาศเรื่องต่าง ๆ ทั้งงานในราชการ งานส่วนรวได้รวมหน้าที่ดังกล่าวให้กับผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแทน

ในส่วนของกาปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมนั้น ตำแหน่ง จเร และ ปู่เจ้าเมิง ยังมีคนปฏิบัติหน้าที่สืบทอดกันมา เพื่อทำหน้าที่ทางด้านศาสนาและการดูแลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในเมือง ส่วน แก่เหมือง, แก่ฝ่าย นั้นภายในเมืองแม่ฮ่องสอนไม่มีตำแหน่งดังกล่าวแล้วเนื่องจากระบบการปกครองภายใน

เมืองเปลี่ยนแปลง และที่สำคัญเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรมมากขึ้น

ด้านการสาธารณสุขนั้น แต่เดิมภายในเมืองจะมีตำแหน่ง แม่เก็บ (หมอดำแย้ประจำหมู่บ้าน) และ สล่า(หน้าที่หมอประจำหมู่บ้าน) เป็นผู้ดูแลทางด้านสาธารณสุขของคนในชุมชน ปัจจุบันตำแหน่งดังกล่าวถูกยกเลิกไป เนื่องจากประชาชนหันไปใช้บริการแพทย์แผนปัจจุบันมากขึ้น

สรุปแล้วลักษณะการปกครองและองค์กรทางด้านสังคม ของชุมชนในเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากเดิมอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากระบบการปกครองแบบเทศบาล ซึ่งเป็นการบริหารและการปกครองแบบสภา ที่มีทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายบริหาร ซึ่งกลายเป็นตัวทำลายระบบการปกครองเดิมของคนไตลง ซึ่งทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีการดำเนินชีวิตแบบคนเมืองมากขึ้น แต่ในส่วนขององค์กรรวมถึงบทบาทหน้าที่ทางสังคม ของคนไตนั้นยังยึดถือและปฏิบัติตามเดิมโดยให้ความสำคัญกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ นอกจากนั้นเมื่อสำรวจทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อสภาพสังคมปัจจุบันสามารถแสดงได้ดังนี้ ซึ่งจากตารางจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่แตกต่างสำหรับสภาพสังคมปัจจุบัน เนื่องจากการอพยพเข้ามาของเจ้าของกิจการต่างถิ่นรวมถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางสังคมที่เกิดขึ้นในเมืองจากสภาพสังคมคนไตแบบเดิม

ตารางที่ 5.3 สภาพสังคมปัจจุบันเมื่อเทียบกับอดีต

สภาพสังคมปัจจุบัน	ร้อยละ
ยังช่วยเหลือกันเหมือนเดิม	27
ยังช่วยเหลือกันแต่เฉพาะผู้ที่สนิท หรือญาติพี่น้องเท่านั้น	19
ความช่วยเหลือลดน้อยลง แต่มีระเบียบในการอยู่ร่วมกันมากขึ้น	26
อยู่กันแบบสันโดศ ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ช่วยเหลือกันเฉพาะจำเป็น	28
รวม	100

ที่มา:จากการศึกษา

5.2.2 การเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ (อาคาร สิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรม)

ในการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่นั้น จะศึกษาถึงสภาพความเป็นอยู่ สภาพบ้านพักอาศัย สภาพภูมิทัศน์ การศึกษา การสาธารณสุข ซึ่งในการศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงนั้น จะศึกษาในลักษณะทางสังคมมากกว่าทางกายภาพ ซึ่งจากการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ประชาชนยังมีทัศนคติที่ดี (ตารางที่5.4)

ตาราง 5. 4 สภาพเมืองแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน

สภาพเมืองแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน	ร้อยละ
อากาศดี สภาพเมืองยังสงบเงียบเหมือนเดิม	36
สภาพแวดล้อมเมือง ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ยังสวยงามน่าอยู่อาศัย	23
สภาพเมืองแออัด รถติด การจราจรพลุกพล่าน	4
ผู้คนยังมีอัธยาศัย ไมตรี มีน้ำใจ	32
รวม	100

ที่มา:จากการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าประชาชนในเมืองยังรู้สึกว่าเมืองยังมีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม รวมถึงด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมือง แต่จะเห็นได้ว่ามีประชาชนบางส่วนเริ่มวิตกเกี่ยวกับความแออัดของเมือง และปัญหาจราจรที่เริ่มเกิดขึ้นในเมืองในช่วงเวลาเร่งด่วน (07.30-08.30น และเวลา 16.00-17.00 น) บนถนนหลุมประพาสทั้งสาย และบนถนนสิงหนาทบำรุง เนื่องจากจำนวนของประชาชนที่เข้ามาใช้พื้นที่ในเมืองมีมากขึ้น

ผลการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมของเมืองนั้นสามารถจำแนกออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. โรงเรียน หรือบ้านเรือนและที่อยู่อาศัย

แต่เดิมนั้นมักสร้างเป็นกระท่อมที่เรียกว่า ชุ่มหมาแหงน เป็นบ้านไม้ไผ่มุงด้วยใบตองตึงหรือคำไส ฝาไม้ไผ่เหมือนเรือนเครื่องผูกของภาคกลาง แต่ถ้าเป็นบ้านกึ่งถาวร เสาทำด้วยไม้เนื้อแข็งได้ถุนสูง หลังคามุงด้วยใบตองตึง และบ้านคนที่มีฐานะค่อนข้างดีจะสร้างเรือนแบบถาวร เสาทำด้วยไม้เนื้อแข็ง หรือไม้สัก เป็นบ้านได้ถุนสูง สร้างเป็นสองหลังติดกัน เรียกว่า เรือนโตสองสอง มีราวรินไม้หรือสังกะสีอยู่ระหว่างบ้านสองหลัง ตรงชายคามุงด้วยแป้นเกล็ด หรือดินขอ

ปัจจุบันนั้นกระท่อมในเมืองแม่ฮ่องสอนถูกเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนห้ามสร้างเนื่องจากหลังคาที่ทำจากใบตองตึงเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัย ส่วนบ้านเรือนที่สร้างด้วยไม้ ได้ถุนสูงนั้นยังสามารถพบได้ทั่วไปบริเวณรอบนอกและชานเมืองแม่ฮ่องสอน ส่วนภายในเมืองนั้นบ้านสมัยใหม่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ทั้งรูปแบบบ้านเดี่ยว ห้องแถว และตึกแถว ส่วนใหญ่จะพบบริเวณกลางเมืองที่มีความต้องการใช้พื้นที่สูงขึ้น

ซึ่งจากการศึกษาเรือนแบบไทยใหญ่(เฮินไต) ในบริเวณพื้นที่รอบเขตเทศบาลแม่ฮ่องสอนเพิ่มเติมพบว่า ในลักษณะสำคัญของเรือนแบบไทยใหญ่(เฮินไต) อันได้แก่ “ห้องข้ามแขก” หรือห้องโถงที่ใช้เป็นที่รับแขกและเป็นที่นั่งนอนของแขก รวมถึงเป็นห้องรับประทานอาหาร “โง่มีไฟ” เตาไฟที่ใช้ประกอบอาหารตามแบบพื้นเมือง รวมถึง “แข่งน้ำ” และ “แข่งเจ้าพารา” ยังคงพบเห็นได้ทั่วไป ยกเว้นชานบ้านที่พบเห็นได้น้อยลง แต่อย่างไรก็ตามถ้าหากมีการปลูกบ้านหลังใหม่กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า จะสร้างบ้านสมัยใหม่ซึ่งจะไม่มีลักษณะของเรือนแบบไทยใหญ่ เนื่องจากไม่มีความ

จำเป็นที่จะต้องสร้างตามแบบเดิมที่โปร่งโล่ง เนื่องจากต้องการความมิดชิด ความปลอดภัย และเพื่อความทันสมัย (จากการสำรวจและการสัมภาษณ์ชาวบ้านบ้านปางหมูหมู่ 1 วันที่ 10 ธันวาคม 2545)

จากการศึกษายังพบว่ารูปแบบของสิ่งก่อสร้างอื่นๆภายในเมืองอันได้แก่ อาคารสำนักงาน อาคารพาณิชย์ ตึกแถวรวมถึงสิ่งปลูกสร้างอื่นๆนิยมที่จะสร้างในลักษณะสมัยใหม่มากขึ้นเนื่องจากความแข็งแรงและสวยงาม นอกจากนั้นวัสดุอุปกรณ์ยังหาง่ายสะดวกสบายมากขึ้น ทำให้สิ่งปลูกสร้างสมัยใหม่ได้รับความนิยมมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันอาคารสิ่งก่อสร้างสมัยใหม่บางแห่งสร้างความขัดแย้งทางสายตา(Visual pollution) กับสภาพแวดล้อมเมือง ซึ่งจากการสัมภาษณ์เรื่องความเหมาะสมของสภาพอาคารสิ่งก่อสร้างในปัจจุบันพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า อาคารชานกะเล และศูนย์แสดงสินค้าท้องถิ่นที่เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนสร้างขึ้นนั้น มีความรู้สึกขัดแย้งกับความรู้สึกของคนในเมืองเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นอาคารคอนกรีต ที่สีขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ ทำให้ดูแล้วอึดอัด

2. อาคารในพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

อาคารที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนานั้นส่วนใหญ่ชาวไตจะให้ความสำคัญกับศาลาการเปรียญ ซึ่งแต่เดิมนั้นจะสร้างในลักษณะใต้ถุนสูง เป็นที่อยู่อาศัยรวมของพระภิกษุ สามเณร และเด็กวัด ส่วนหนึ่งบริเวณห้องโถงเป็นที่ทำบุญ ฟังเทศฟังธรรมเหมือนวิหาร แต่เดิมจะใช้ไม้และมุงด้วยกระเบื้องหรือสังกะสี ฉลุตลอดลาย ยังคงลักษณะสามคอสี่ชาย มีลวดลายไต

ปัจจุบันการสร้างศาลาการเปรียญนั้นนิยมสร้างด้วยคอนกรีต หรือการก่ออิฐถือปูนมากขึ้น เนื่องจากช่างฝีมือในการสร้างหายากขึ้น ประกอบกับการสร้างด้วยอิฐ จะมีความคงทนแข็งแรงมากกว่า ดังนั้นรูปแบบของอาคารหรือสิ่งก่อสร้างจะมีเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนมากขึ้น ผลจากการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับให้มีการสร้างสิ่งก่อสร้างโดยใช้วัสดุสมัยใหม่ เนื่องจากความคงทน แข็งแรงของสิ่งก่อสร้างแต่ให้คงรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยใหญ่ดั้งเดิมมากถึงร้อยละ 34 นอกจากนั้นยังเห็นว่าต้องให้อาคาร สิ่งก่อสร้างเหล่านั้นสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมในพื้นที่ โดยจะใช้วัสดุจากธรรมชาติหรือวัสดุสมัยใหม่ก็ตามซึ่งสามารถแสดงได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5.5. อาคาร สิ่งก่อสร้างใหม่ที่เหมาะสมกับที่จะอยู่ในบริเวณวัด

อาคารที่เหมาะสมในวัด	ร้อยละ
อาคาร สิ่งก่อสร้างที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติ รูปแบบไทยใหญ่ดั้งเดิม	17
อาคาร สิ่งก่อสร้างที่ใช้วัสดุสมัยใหม่ รูปแบบไทยใหญ่ดั้งเดิม	34
อาคาร สิ่งก่อสร้างที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติ และสอดคล้องกับ สถาปัตยกรรมในพื้นที่	27
อาคาร สิ่งก่อสร้างที่ใช้วัสดุสมัยใหม่ และสอดคล้องกับ สถาปัตยกรรมในพื้นที่	22
รวม	100

ที่มา : จากการศึกษา

แม้ว่าบทบาทของวัดในปัจจุบันกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้นเนื่องจากความสวยงามทางด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งแต่เดิมบทบาทของวัดในเมืองนั้นจะเป็นศูนย์กลางการศึกษาและศาสนาของประชาชนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาทัศนคติประชาชนในเมืองที่มีต่อบทบาทของวัดพบว่า วัดยังคงมีบทบาททางด้านศาสนาและยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวเมืองแม่ฮ่องสอน

ตาราง 5.6 บทบาทของวัดในปัจจุบัน

บทบาทของวัด	ร้อยละ
เป็นสถานที่ปฏิบัติตามประเพณีในรอบปี	22
เป็นสถานที่พึ่งทางจิตใจ และเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน	52
เป็นแหล่งความรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมที่สำคัญ	36
รวม	100

ในการศึกษาในอดีตประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอนได้รับความรู้ด้านหนังสือและวิชาชีพจากครอบครัวและวัด ผู้ที่มีโอกาสบวชเรียนก็จะได้เรียนหนังสือ มีความรู้ในวิชาหนังสือและวิชาชีพอื่นๆ ส่วนผู้ที่ไม่ได้บวชเรียนจะใช้วิชาชีพโดยการเป็นลูกมือให้ ผู้ปกครองหรือผู้ชำนาญ โดยที่วัดจะกลายเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของเมือง เนื่องจากการบริการทางสังคมในเมืองมีน้อยมาก จากการสัมภาษณ์พบว่า ก่อนปีพ.ศ.2530 นั้น โรงเรียนภายในเมืองแม่ฮ่องสอนจะมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาเท่านั้นและถ้าหากต้องการเรียนในระดับมัธยมนั้นต้องเดินทางไปเรียนที่จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนผู้ที่มีฐานะดีจะทำการส่งบุตรหลานไปเรียนยังประเทศพม่า เนื่องจากใช้ระบบการศึกษาแบบอังกฤษ แต่อย่างไรก็ตามวัดก็ยังมีบทบาทสำคัญทางการศึกษาของเมือง ควบคู่กับโรงเรียนที่ประชาชนในเมืองนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนมากขึ้น ภายหลังจากปีพ.ศ.2530 นั้นมีสถาบันการศึกษามากขึ้นทั้งระดับประถม มัธยม และระดับอาชีวศึกษา ประกอบกับบทบาทของโรงเรียนที่กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชนแทนวัด แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันประชาชนนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในเมืองใหญ่มากขึ้นทั้งระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา ทำให้เกิดค่านิยมรวมถึงวัฒนธรรมใหม่ ในเมืองมากขึ้น

ส่วนทางด้านสาธารณสุข ในส่วนของด้านการสาธารณสุขนั้นแต่เดิมมีการใช้สมุนไพรหรือการรักษาโดยแพทย์แผนโบราณ โดย“แม่เก็บ” หมอตำแยประจำหมู่บ้าน และ“สล่า”แพทย์แผนโบราณ ทำหน้าที่หมอประจำหมู่บ้าน เนื่องจากการบริการทางสังคมในเมืองมีน้อยมาก จากการสัมภาษณ์พบว่า ก่อนปีพ.ศ.2519 นั้นประชาชนส่วนใหญ่ไม่นิยมไปรักษาตามอนามัยเนื่องจากนิยมการรักษาโดยหมอประจำหมู่บ้าน ภายหลังจากปีพ.ศ.2519 การบริการทางสังคมด้านการสาธารณสุขดีมากขึ้น ทั้งโรงพยาบาลและสถานอนามัยทำให้ประชาชนหันมาใช้บริการมากกว่าการรักษาแบบเดิม(จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านป้อกจองคำ 7 ธันวาคม 2545)

5.2.3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

ในการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี จะทำการศึกษาในเรื่อง การปฏิบัติตามขนบ ธรรมเนียม ประเพณี รวมถึงรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ โดยการสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุ และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นพบว่า ประเพณีที่สำคัญของคนไทยใหญ่นั้นแต่เดิมจะให้ความสำคัญกับประเพณี ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งสามารถจำแนกตามเดือนได้ดังนี้ได้ ตามตารางที่ 5.7

จากการศึกษาพบว่า จากประเพณีทั้งหมดของชาวไตหรือชาวไทยใหญ่ จะเห็นได้ว่าเกี่ยวข้องกับศาสนา เนื่องจากชาวไตมีการยึดถือพระพุทธศาสนาในการดำเนินขนบธรรมเนียมและประเพณี จะเห็นได้ว่าในรอบปีของชาวไตนั้นจะมีเดือนเดียวที่ว่างจากประเพณีทางศาสนา เนื่องจากแต่เดิมประชาชนจะมีอาชีพทำนาซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงต้นฤดูฝนต้องเตรียมพื้นที่สำหรับปลูกข้าวและดำนา ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงประเพณีต่างๆในรอบปีแล้ว จะมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวเมืองในอดีต ที่ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย (จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านปือกภาคเก่า วันที่ 11 ธันวาคม 2545)

ตาราง 5.7 ประเพณีที่สำคัญของชาวไทยใหญ่

เดือนแบบไต	เดือนสากล	ประเพณีที่สำคัญของชาวไทยใหญ่
เดินอ้าย – เหลินแก้ง	ธันวาคม	กาบชอมอู หรือทำบุญถวายข้าวใหม่แก่พระภิกษุสงฆ์
เหลินก้า	มกราคม	ลองก้า หรือการบุญทำทานถวายอาหารบิณฑบาตและเสนาสนะแก่พระสงฆ์ที่อยู่ปริวาส
เหลินสาม	กุมภาพันธ์	ถวายกองโหล
เหลินสี่	มีนาคม	ปอยสง่าลอง ปอยจางลอง
เหลินห้า	เมษายน	ปอยเหลินห้า (สงกรานต์) ปอยชางก่าและงานวานปะลิก
เหลินหก	พฤษภาคม	ปอยจ่าตี้ชาย
เหลินเจ็ด	มิถุนายน	ว่างเว้นจากงานประเพณีเนื่องจากเดือนนี้ชาวนาต่างเตรียมตัวทำนากัน
เหลินแปด	กรกฎาคม	ปอยจ่ากะ
เหลินเก้า	สิงหาคม	ปอยจ่าก้อก การกำหนดเวรส่งข้าวชอมพระ
เหลินสิบ	กันยายน	ชอมต่อหลวง พุทธมหาบิณฑบาต
เหลินสิบเอ็ด	ตุลาคม	แฮนชอมโก้ว การทำบุญให้ผู้ตาย
เหลินสิบสอง	พฤศจิกายน	ประเพณีปอยสง่าการ งานถวายจีวร

ที่มา : จากการศึกษา

จากตาราง 5.7 พบว่า จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างถึงประเพณีในรอบปีว่ามีความสำคัญและรู้จักที่สุด 5 อันดับพบว่า ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการ “กินตอ” หรือการขมาลาโทษ ที่

จะต้องทำ 2 ครั้งในรอบปีคือหลังประเพณีสงกรานต์และ ช่วงหลังออกพรรษา คิดเป็นร้อยละ 80 ลงลงไปคือ “ปอยสงสง” ร้อยละ 72 อันดับ3 คือ ปอยเหลินสิบเอ็ด-ทำบุญออกพรรษาร้อยละ 67 อันดับสี่ แสนชอมโกจาคือทำบุญให้คนตายร้อยละ 45 และปอยจาตีชาย อันดับสุดท้าย ร้อยละ 28 นอกจากนั้นเมื่อถามถึงการสืบทอดและปฏิบัติตามประเพณีแบบไทยใหญ่ดั้งเดิมหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่ายังคงจะปฏิบัติ เนื่องจากเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา สำหรับกลุ่มตัวอย่างอายุต่ำกว่า20ปีนั้นรู้จักเพียงแค่ประเพณี การกันตอ ปอยสงสงและปอยเหลินสิบเอ็ดเท่านั้น สอนประเพณีอื่นๆ ร้อยละ50 ไม่ทราบว่าเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับอะไรและมีความสำคัญกับตนเองหรือสังคมอย่างไร

ผลจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นพบว่าการเปลี่ยนแปลงด้านขนบ ธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นใน 2 ลักษณะคือ

1. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบกิจกรรมนั้น จากการศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีในรอบปี ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนได้นั้นจะประกอบด้วย ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (กาบชอมอู ลองก้า ปอยสงสงการ ปอยจาท็อก ชอมตอโหลง ปอยสงสงลอง ปอยเหลินสิบเอ็ด) และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ (แสนชอมโกจา กันตอ ถวายกองโหลง กาบชอมอู) ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมนั้นจะเป็นเน้นที่ความเชื่อถือและความศรัทธา

ภายหลังจากมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นภายในเมืองนั้น ประเพณีส่วนหนึ่งถูกนำมาสร้างจุดขายให้กับการท่องเที่ยว โดยเน้นความสวยงามของรูปลักษณ์(image)มากกว่าความเชื่อและความศรัทธาซึ่งทำให้รูปแบบของประเพณีเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งประเพณีที่ถูกนำมาใช้เป็นจุดขายในการท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง คือ

- ประเพณีปอยสงสง โดยที่ชุมชนแต่ละชุมชนจะจัดประเพณีปอยสงสงในช่วงเวลาที่ต่างกัน แต่จะอยู่ระหว่างเดือน มีนาคม-เมษายน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม

- ประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ด หรือประเพณีแห่งจงพารา ซึ่งจะจัดในช่วงเดือนตุลาคม โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนและสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอนจัดขึ้นโดยจะให้แต่ละชุมชนจัดทำจงพารา (ปราสาทของพระพุทธเจ้าในความเชื่อของคนไต)เข้ามาร่วมขบวนแห่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากการใช้ประเพณีที่สำคัญทางด้านความเชื่อและความศรัทธาเข้ามาเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองทำให้ ความเชื่อและ ความศรัทธาต่อประเพณีดังกล่าวกับประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า “สภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่แท้จริงไม่ใช่การปรุงแต่งซึ่งเน้นจุดขายเพื่อการท่องเที่ยวแต่อย่างใด เดียวนี้

ประเพณีต่างๆ จะเปลี่ยนแปลงไปตามการปรุงแต่งเพื่อการท่องเที่ยว อยากให้เมืองกลับมาเป็นเหมือนในอดีต” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับรูปแบบของประเพณีในปัจจุบัน (จากการสัมภาษณ์นายธนทัต คำกลาง ตำแหน่งนักวิชาการวัฒนธรรม สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน วันที่ 11 ธันวาคม 2545)

2. การเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติในกลุ่มประชาชนในเมือง

จากการศึกษาพบว่าวิถีปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและประเพณีดั้งเดิมของคนในเมืองมีรูปแบบที่เปลี่ยนไป ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มคือ

- กลุ่มประชาชนผู้สูงอายุ (อายุเกิน 50 ปีขึ้นไป)

ในส่วนของกลุ่มผู้สูงอายุนั้นยังคงยึดถือและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมละประเพณีอย่างเคร่งครัด แม้ว่าประเพณีบางอย่างจะไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันก็ตามแต่กลุ่มของผู้สูงอายุก็ยังยึดถือและปฏิบัติตามเกือบทุกประเพณีในรอบปี

- กลุ่มประชาชนวัยทำงาน และเด็กรุ่นใหม่ (อายุต่ำกว่า 50 ปีลงมา)

ในส่วนของกลุ่มคนวัยทำงาน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปมากจากการดำรงชีวิตและการปฏิสัมพันธ์กับคนต่างถิ่นรวมถึงนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้มีเวลาที่จะปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมลดน้อยลง

5.2.4. การเปลี่ยนแปลงสภาพวิถีชีวิต

การศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพวิถีชีวิต ซึ่งประกอบด้วย การแต่งกาย อาหาร ภาษาพูด แนวคิด และค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเป็นการเปรียบเทียบถึงลักษณะที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตกับปัจจุบัน

จากการศึกษาวิถีชีวิตของชาวไตนั้นจะพบว่าชาวไตเป็นชีวิตเรียบง่าย ตั้งแต่เกิดจนตายการเป็นอยู่จะผูกพันอยู่กับพุทธศาสนาตั้งแต่วัยเด็ก โดยจะให้บรรพชาสามเณร หากสามารถบวชจนอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ในวัยหนุ่มสาวจะเป็นวัยมีครอบครัวและทำงานสะสมทรัพย์ไว้ใช้ในวัยชรา วัยสูงอายุจะเข้าหาวัด ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวแม่ฮ่องสอนจะเชื่อมต่อกันไปตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ และมีหลักธรรมเชื่อมคนในสังคมได้เป็นอย่างดี คือความกตัญญูตเวที ต่างรู้หน้าที่และถือปฏิบัติกันเป็นอย่างดีทุกคน คือวัยเด็กเชื่อฟังผู้ใหญ่และศึกษาหาความรู้ วัยหนุ่มสาวทำงานเลี้ยงดูผู้ที่เคยเลี้ยงมา วัยสูงอายุทำตัวให้น่าเลื่อมใสเป็นที่ปรึกษาที่น่าเคารพของลูกหลาน

ปัจจุบันการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายและผูกพันกับพุทธศาสนานั้นจะมีแต่ผู้สูงอายุที่ยังคงปฏิบัติต่อเนื่อง จากรายงานของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดพ.ศ.2531 ได้สรุปถึงสภาพสังคมของชาวเมืองแม่ฮ่องสอนว่า “ปัจจุบันมีประชากรจากพื้นที่อื่นเข้ามาประกอบอาชีพต่างๆ ในจังหวัดมากขึ้น และประชากรเหล่านี้ได้นำเอาวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากวิถีชีวิตเดิมของชาวแม่ฮ่องสอนมาด้วย ทำให้ความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตโดยทั่วไปของชาวเมืองเปลี่ยนแปลงไป

จากเดิม ชาวไทยใหญ่รุ่นเก่าหรือผู้อาวุโสยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมของบรรพบุรุษไว้ อย่างเหนียวแน่น ชาวไทยใหญ่รุ่นใหม่ มีแนวคิดและค่านิยม รวมถึงการแต่งกายตามแบบสมัยนิยมมากขึ้น” เมื่อศึกษาถึงการแต่งกายที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะพบว่า การแต่งกายของชาวไตในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือในช่วงเวลาปกติมีคนในวัยทำงาน(อายุระหว่าง 25-55ปี)นิยมที่จะสวมเสื้อผ้าสำเร็จรูปตามแบบสมัยนิยม ส่วนผู้สูงอายุ(อายุ55ปีขึ้นไป) ก็ยังคงแต่งกายตามแบบชาวไตดั้งเดิม และยังมีนิยมสวมก๊อบไต ที่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของชาวไต แต่หากมีงานบุญหรืองานประเพณีที่สำคัญประชาชนส่วนใหญ่ทั้งวัยทำงานและผู้สูงอายุจะนิยมสวมเครื่องแต่งกายแบบไทยใหญ่ นอกจากนี้ในเรื่องของภาษาพูดก็เช่นเดียวกัน ที่ประชาชนส่วนใหญ่ในเมืองยังใช้ภาษาไตพูดและสื่อสารกัน ซึ่งผู้สูงอายุนั้นยังสามารถอ่านและเขียน “ลิกไต” หรือตัวอักษรไทยใหญ่ ส่วนคนในวัยทำงานนั้นสามารถพูดและสื่อสารกันได้เท่านั้น แต่ไม่สามารถ อ่านและเขียน “ลิกไต” ได้เหมือนผู้สูงอายุ

กลุ่มที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยมและวิถีชีวิตมากที่สุดในเมืองคือกลุ่มของวัยรุ่น (อายุต่ำกว่า25ปีลงมา) ส่วนหนึ่งเกิดจากการได้รับค่านิยมใหม่จากการศึกษาในเมืองใหญ่ที่ปัจจุบันประชาชนนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนยังเมืองใหญ่ที่มีการสอนในระดับอุดมศึกษา หรือสูงกว่า และนอกจากนั้นการได้รับสื่อต่างๆที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงค่านิยมตะวันตกที่เข้ามาพร้อมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมือง ทำให้เกิดค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปดังจะเห็นได้จาก กลุ่มคนไทยใหญ่รุ่นใหม่นั้นไม่นิยมสวมเครื่องแต่งกายแบบไทยใหญ่เนื่องจากเห็นว่าล้าสมัยและไม่สวยงาม แม้ว่างานบุญหรือประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นก็ตาม การแต่งกายแบบไทยใหญ่นั้น ส่วนใหญ่จะแต่งก็ต่อเมื่อเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของโรงเรียนเท่านั้น ซึ่งจากค่านิยมดังกล่าวยังรวมถึงภาษาพูดที่กลุ่มคนไทยใหญ่รุ่นใหม่ที่ไม่นิยมพูดภาษาไต แต่กลับนิยมพูดภาษาเหนือแบบเชียงใหม่ หรือให้ภาษาไทยกลางมากกว่า เนื่องจากมีความคิดว่าการพูดภาษาถิ่นเป็นเรื่องน่าอายและล้าสมัย

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและค่านิยมของคนในเมืองเกิดจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. รูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลง

การดำเนินชีวิตของชาวเมืองแต่เดิมนั้นเป็นรูปแบบของสังคมเกษตรกรรมที่มีลักษณะเป็นสังคมที่เรียบง่าย และพึ่งพาอาศัยกันนั้น เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองทำให้เมืองมีความเจริญและเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่วนหนึ่งทำให้ประชาชนในเมืองเปลี่ยนจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาเป็นการประกอบอาชีพให้บริการมากขึ้น รูปอาชีพในชุมชนที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในเมืองมีลักษณะของสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมเมืองสูงขึ้น ซึ่งจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้รูปแบบในการดำเนินชีวิตของคนเมืองเปลี่ยนและมีผลในการสร้างแนวคิดและค่านิยมที่เปลี่ยนไปจากเดิม

2. การมีปฏิสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่ม

การที่มีประชากรจากพื้นที่อื่นเข้ามาประกอบอาชีพต่างๆในจังหวัดมากขึ้น ทำให้เกิดความหลากหลายของกลุ่มคนในเมือง นอกจากนั้นการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่พัฒนามากขึ้นยังทำให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นซึ่งมีวัฒนธรรมต่างกันเข้ามาในเมืองมากขึ้น ซึ่งได้นำเอาวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากวิถีชีวิตเดิมของชาวแม่ฮ่องสอนเข้ามาเผยแพร่ ทำให้ความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต รวมถึงค่านิยมและแนวคิด โดยทั่วไปของชาวเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากเห็นว่าค่านิยมใหม่ที่ได้รับความนิยมทันสมัยและเป็นสิ่งที่น่าปฏิบัติตาม โดยคิดว่าวัฒนธรรมเดิมนั้นเป็นสิ่งที่น่าอายและล้าสมัย

5.3. การวิเคราะห์ผลกระทบ

การวิเคราะห์ผลกระทบของการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนที่มีต่อการพัฒนาเมือง ในการศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษาผลกระทบจากข้อมูลที่มีการศึกษา และวิจัย ไว้แล้วข้างต้น และจากการออกสำรวจภาคสนาม โดยการมุ่งเน้นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน การตั้งถิ่นฐาน และสภาพวัฒนธรรมท้องถิ่น จากนั้นทำการประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง โดยแยกกลุ่มผลกระทบตามลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ในการวิเคราะห์ผลกระทบการใช้ที่ดินและวัฒนธรรมท้องถิ่น ของเป็นหัวข้อตามทฤษฎีของ Mathieson (1982) และ Mc Evoy and Diet (1977)

จากการศึกษาพบว่า เมืองแม่ฮ่องสอนมีพัฒนาการมาจากชุมชนชาวไทยใหญ่ ซึ่งมีสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสามารถแสดงออกมาทางด้านการใช้ที่ดิน และวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ภายหลังจากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อที่จะสร้างรายได้ให้กับเมือง โดยเน้นการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นจุดเด่น แต่เนื่องจากระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองที่ยังไม่ดีพอ การคมนาคมที่ยังไม่สะดวก รวมถึงสิ่งบริการนักท่องเที่ยวอื่น ๆ ยังไม่ดีเท่าที่ควร จึงมีการเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบคมนาคมขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมถึงการนำเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นมาใช้เป็นจุดดึงดูด ทำให้เกิดการสูญเสียเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นลงไป จากปัจจัยดังกล่าวสามารถกำหนดตัวบ่งชี้ผลกระทบตามลักษณะ ทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นของเมือง (ตามตารางตัวบ่งชี้ผลกระทบ)

จากตารางจะเห็นได้ว่าตัวบ่งชี้ทางด้านกายภาพนั้นจะศึกษาถึงความเพียงพอของโครงสร้างพื้นฐานของเมืองที่มีการเร่งพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดความสอดคล้องกับการใช้ที่ดินและ

การตั้งถิ่นฐานของเมืองหรือไม่ จากเดิมที่โครงสร้างพื้นฐานยังไม่ได้มีการพัฒนาเท่าที่ควร ซึ่งจะเกิดผลต่อเนื่องสู่การขยายตัวของการใช้ที่ดินและประเภทของการใช้ที่ดินที่เกิดขึ้นในเมือง สุดท้ายจะศึกษาถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของเมืองว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง แต่เดิมนั้นการตั้งถิ่นฐานยังกระจุกตัวในบริเวณภายในเมืองและเปลี่ยนแปลงด้วยปัจจัยทางกายภาพเป็นหลัก

ตัวบ่งชี้ผลกระทบทางด้านกายภาพ

ประเภท	ตัวบ่งชี้	วิธีการศึกษา
โครงสร้างพื้นฐาน	- ความเพียงพอ - ความขาดแคลน	- ข้อมูลสถิติภูมิด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน - การสำรวจภาคสนาม - สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชน - แบบสอบถามประชาชน
การใช้ที่ดิน	- ประเภทของการใช้ที่ดิน - พื้นที่ในแต่ละประเภท - การขยายตัวของที่ดิน	- การแปลภาพถ่ายทางอากาศ และแผนที่การใช้ที่ดิน ปี พ.ศ.2497, พ.ศ.2512, พ.ศ.2520 และ พ.ศ. 2538 - สำรวจภาคสนาม - สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชน - แบบสอบถามประชาชน
การตั้งถิ่นฐาน	- รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน	- แผนที่การใช้ที่ดินปี ปี พ.ศ.2497, พ.ศ.2512, พ.ศ.2520 และ พ.ศ. 2538 - สำรวจภาคสนาม - สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชน - แบบสอบถามประชาชน

ตัวบ่งชี้ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

ประเภท	ตัวบ่งชี้	วิธีการศึกษา
การจ้างงานและอาชีพ	- อัตราการจ้างงาน - ประเภทของอาชีพที่เกิดขึ้น	- สำรวจภาคสนาม - สัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้นำชุมชน - แบบสอบถามประชาชน

ตัวบ่งชี้ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ(ต่อ)

ประเภท	ตัวบ่งชี้	วิธีการศึกษา
รายได้	- รายได้ผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว - รายได้ผู้ที่มีอาชีพอื่น	- สัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้นำชุมชน - แบบสอบถามประชาชน
ค่าครองชีพ	- ราคาสินค้าในท้องตลาด	- สัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้นำชุมชน - แบบสอบถามประชาชน

ตัวบ่งชี้ผลกระทบทางด้านสังคม

ประเภท	ตัวบ่งชี้	วิธีการศึกษา
โครงสร้างประชากร	- การย้ายถิ่นเข้าของคนต่างถิ่น	- สัมภาษณ์ภาคสนาม - สัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้นำชุมชน - แบบสอบถามประชาชน
ขนบธรรมเนียมประเพณี	- ลักษณะการทำกิจกรรมในท้องถิ่น - การเข้าร่วมงาน - วิธีการรวมกลุ่ม	- ข้อมูลทุติยภูมิ - สัมภาษณ์ภาคสนาม - สัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้นำชุมชน - แบบสอบถามประชาชน
วิถีชีวิต	- กิจกรรมในชีวิตประจำวัน - กิจกรรมในรอบเดือน - กิจกรรมในรอบปี	- ข้อมูลทุติยภูมิ - สัมภาษณ์ภาคสนาม - สัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้นำชุมชน - แบบสอบถามประชาชน

ที่มา: จากการศึกษา

เนื่องจากเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองเล็กๆที่มีสภาพสังคมที่เรียบง่าย แต่ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเมืองขึ้น

ในส่วนของสภาพเศรษฐกิจของเมืองนั้นจะศึกษาถึงอัตราการจ้างงาน ประเภทของอาชีพที่เกิดขึ้น รายได้ของผู้ประกอบการ และค่าครองชีพ ราคาสินค้าในท้องตลาด ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้หลังที่มีการขยายตัวของกิจกรรมด้านการบริการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพของเมืองให้มีกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น

ในส่วนของสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของเมืองนั้น จะศึกษาถึงอัตราการย้ายถิ่นของประชากร การรวมกลุ่มของคนในเมือง รวมถึงวิถีชีวิตที่แสดงออกมาในลักษณะของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ในรอบเดือน และในรอบปี ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้หลังที่มีเปลี่ยนแปลงการทำกิจกรรมในเมือง เนื่องจากเดิมเป็นชุมชนชาวไทยใหญ่ที่มีความเรียบง่าย มีวัฒนธรรมและประเพณีที่ยึดถืออย่างเคร่งครัดและชัดเจนในการใช้ชีวิตกับพุทธศาสนา เปลี่ยนมาเป็นชุมชนที่ต้องให้วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยว และต้องดำเนินกิจกรรมด้านการบริการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

ซึ่งจากผลกระทบแต่ละประเภทรุนั้นจะแยกพิจารณาจากตัวบ่งชี้ของประเภทผลกระทบตามตารางข้างต้น โดยตัวบ่งชี้ในแต่ละประเภทจะมีการศึกษาจากข้อมูลที่แตกต่างกันทั้งข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องเฉพาะด้าน(Key Performance) และการสำรวจภาคสนาม ข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการเอกสาร ตำรา สถิติและแผนที่ นำมาประกอบกันเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อมูล

5.4. ผลกระทบทางบวก

5.4.1. ผลกระทบทางบวกต่อด้านกายภาพ

1. สาขาการใช้ที่ดิน

จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2497 ปีพ.ศ.2512 ปีพ.ศ.2520 การศึกษาแผนที่การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2538 และแผนที่การใช้ที่พ.ศ.2545โดยการสำรวจเพิ่มเติม ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุ (Key performance) พบว่าในอดีตพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอนนั้นจะเป็นที่ราบลุ่มขนาดเล็ก ตัวชุมชนเมืองแม่ฮ่องสอนตั้งอยู่ทางฝั่งน้ำด้านเหนือ ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งมากขึ้นในช่วงปีพ.ศ.2520-2530 ทั้งทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108 และ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข1095 ส่งผลให้มีการคมนาคมจากเมืองอื่นๆสู่แม่ฮ่องสอนได้สะดวกขึ้น

เมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองแม่ฮ่องสอนให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 ทำให้พัฒนาเมืองแม่ฮ่องสอนมีมากขึ้น ทั้งระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง โครงข่ายคมนาคม รวมถึงระบบสาธารณูปโภค เพื่อรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมืองแม่ฮ่องสอนได้ถูกเปลี่ยนจากพื้นที่อยู่อาศัยในเมือง เป็นพื้นที่พาณิชยกรรมและพื้นที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทั้ง บริษัทนำเที่ยว ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร รวมถึงเกสต์เฮ้าส์ และห้องเช่าที่บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งจากการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวพบว่า มีสถานประกอบการประเภทต่างแก่นักท่องเที่ยวมากถึง 280 แห่ง ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน คิดเป็นร้อยละ 46.12 ของจำนวนสถานบริการที่มีทั้งหมดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยจะเห็นได้ว่าการใช้ที่ดินภายในย่านกลางเมืองแม่ฮ่องสอนมีกิจกรรมทางด้านพาณิชยกรรมที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น และขยายตัวออกไปตามถนนสายสำคัญของเมือง ก่อให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองขยายตัวออกสู่พื้นที่อยู่อาศัย

นอกจากนั้นในบริเวณรอบๆเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ป่า พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ที่ร้างแต่เดิมนั้นพื้นที่ดังกล่าวจะใช้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา และการทำไร่ในพื้นที่สูง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่จะผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งจากการพัฒนาทางด้านระบบโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภค รวมถึงระบบโครงข่ายคมนาคม ทำให้พื้นที่การเกษตรเหล่านั้นมีการคมนาคมขนส่งผลผลิตทางการเกษตรที่ดีขึ้นดังจะเห็นจากการตัดถนนพหุ สายบ้านใหม่-ศาลากลางจังหวัด ที่ช่วยให้การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรสะดวกมากขึ้น พื้นที่ที่เคยเป็นป่ากร้างก็ได้รับประโยชน์ค้ำค่าขึ้นโดยมีการพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำเกษตรกรรม นอกจากนี้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวทำให้พื้นที่บริเวณนี้ได้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางการท่องเที่ยวมากขึ้นส่วนใหญ่พื้นที่ดังกล่าวถูกเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮ้าส์ รวมถึงร้านอาหารที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ทำให้มีการขยายตัวของการใช้ที่ดินเพิ่มมากขึ้น และไม่จำกัดอยู่ในบริเวณกลางเมือง ซึ่งจะสร้างความแออัดให้กับเมือง

2. สาขาการตั้งถิ่นฐาน

จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ และโดยการสำรวจเพิ่มเติม ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุ (Key Informance) และการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิพบว่าเดิมนั้นการตั้งถิ่นฐานของเมืองเริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ.2347 และมีพัฒนาการเรื่อยมา แต่ก็ยังกระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองเก่าบริเวณ ถนนขุนลุมประพาส ถนนสิงหนาทบำรุง ถนนอุดมชาวนิเทศน์ และถนนชำนาญสุภิตย์

หลังจากปีพ.ศ.2525 ได้มีการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมและระบบสาธารณูปโภคมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ. 2520 ที่มีการแนวโครงข่ายคมนาคมบริเวณถนนปาง ล้อนิคม ถนนชุมชนประพาสชอย และถนนประชาเสกสรรค์ทางด้านเหนือของเมือง และใน ส่วนทางด้านตะวันตกของเมืองบริเวณเชิงดอยกองมู เมื่อเปรียบเทียบกับแผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ ดินปีพ.ศ. 2538 จะเห็นได้ว่าแนวโครงข่ายคมนาคมที่ถูกพัฒนาขึ้นในช่วงก่อน เป็นแกนที่สำคัญใน การขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างและการตั้งถิ่นฐานทางด้านเหนือของเมือง ทำให้การกระจุกตัวของสิ่ง ปลูกสร้างบริเวณกลางเมืองนั้นลดลง

จากการศึกษาแผนที่แสดงการใช้ที่ดินปีพ.ศ.2538และพ.ศ.2545 พบว่ามีการตัด ถนน สาธารณะทางด้านตะวันตกของเมือง และเชื่อมถนนด้วยถนนข5และถนนค6 เข้ากับถนนชุมชน ประพาส รวมถึงจากตัดถนนสายบ้านใหม่-ศาลากลาง เพื่อทำให้เกิดแนวการตั้งถิ่นฐานใหม่ให้กับ เมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งถนนดังกล่าวได้สร้างแนวการตั้งถิ่นฐานใหม่ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของ เมืองทางด้านทิศตะวันออกซึ่งจะเป็นร้านอาหาร และที่อยู่อาศัย ในส่วนถนนสาธารณะ ถ.ข5 และ ถนนข6 ได้สร้างแนวการขยายตัวของกิจกรรมทางพานิชยกรรม รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยว อันได้แก่ โรงแรม บริษัทนำเที่ยว และกิจกรรมอื่นๆ ทำให้เกิดย่านพานิชยกรรมใหม่ให้กับ เมือง ผลที่เกิดขึ้นคือ ช่วยทำให้ลดความแออัดของย่านพานิชยกรรมเดิมหรือบริเวณศูนย์กลาง เมือง จากการพัฒนาดังกล่าวทำให้ชุมชนมีการขยายตัวได้มากขึ้นและเป็นระเบียบมากกว่าระ กระจุกตัวของชุมชนในถนนสายย่อยภายในเขตเมืองที่มีความแออัด ซึ่งยากต่อการพัฒนาระบบ สาธารณูปโภค ที่จำกัดอยู่ในพื้นที่ที่แออัดของเมือง

3. สาขาโครงสร้างพื้นฐาน

จากการศึกษาพบว่าเมืองแม่ฮ่องสอนมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองใน ด้านโครงข่ายคมนาคมระหว่างเมืองมามากกว่า 50 ปี เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง สลับซับซ้อนทำให้การคมนาคมระหว่างเมืองเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ซึ่งการพัฒนาโครง ข่ายคมนาคมมีการพัฒนาทั้งทางบกและทางอากาศ เพื่อให้การคมนาคมระหว่างเมืองมีความ สะดวกมากขึ้น

ต่อมาในปีพ.ศ.2525 หลังจากมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองแม่ฮ่องสอนออกสู่ สายตานักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการกระตุ้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆของเมือง เนื่องจากเมื่อ นักท่องเที่ยวเข้ามาสู่เมืองมากขึ้นต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอันได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร รวมถึงระบบการจัดเก็บและกำจัดขยะของเมือง ซึ่ง ก่อนปีพ.ศ.2525 นั้นระบบสาธารณูปโภคในเมืองยังให้บริการได้ไม่ทั่วถึงทั้งเขตบริการประปา และ

การให้บริการไฟฟ้าเนื่องจากต้องใช้ไฟฟ้าร่วมกับจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งบางครั้งไฟฟ้าจะดับนาน 2-3 วัน ภายหลังจากปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่างให้ครอบคลุมละบริการประชาชนได้มากขึ้น

จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศในช่วงปี พ.ศ. 2520-2538 เปรียบเทียบกันพบว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมภายในเมืองอย่างเห็นได้ชัด ทั้งบริเวณถนนปางลั่นนิคม ถนนขุนลุมประพาส ซ. 1 รวมถึงถนนสาธารณะบริเวณเชิงคอกของมู นอกจากนี้ยังรวมถึงการพัฒนาระบบไฟฟ้า-ประปาภายในเมือง รวมทั้งขยายพื้นที่ให้บริการไปยัง หมู่บ้านรอบๆเขตเทศบาล ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 66 ของเมือง

ในปัจจุบันนั้นมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมืองเกือบทุกด้าน เพื่อรองรับการขยายตัวของทางท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ระบบสาธารณูปโภคต่างของเมืองแล้ว ในด้านการบริการนักท่องเที่ยวจะเห็นได้ว่า กิจกรรมประเภทการให้บริการที่พักนักท่องเที่ยวรวมถึงกิจกรรมนันทนาการทางด้านการท่องเที่ยวภายในเมืองนั้นมีผู้ประกอบการมากกว่า 100 ราย นอกจากนี้ในส่วนของตัวแทนธุรกิจท่องเที่ยวและบริการด้านการเช่าทั้งรถยนต์และจักรยานยนต์นั้น ภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีผู้ประกอบการถึง 36 ราย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 65.45 ของผู้ประกอบการทั้งหมดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคของเมืองนั้น ทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นได้รับความสะดวกสบายจากการท่องเที่ยวภายในเมืองแม่ฮ่องสอนและพื้นที่ใกล้เคียงมากขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งก่อให้เกิดรายได้มากขึ้นและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอนดีขึ้น

จากการศึกษายังพบว่า ประชาชนชาวเมืองแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญในระดับสูงต่อการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมมากถึง ร้อยละ 46.8 และการท่องเที่ยวมีความสำคัญในระดับสูงต่อการบริการพื้นฐานและคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองมากถึงร้อยละ 49.5 และมากกว่าร้อยละ 35 ยังให้ความเห็นสนับสนุนว่าเห็นว่าการท่องเที่ยวสร้างผลกระทบในระดับสูงมากต่อการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมและคุณภาพชีวิตของคนในเมือง

ตารางที่ 5.8 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมและบริการพื้นฐาน

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
การพัฒนาโครงข่ายคมนาคม	11	36.7	46.8	5.5	0	0
ได้รับบริการพื้นฐานและคุณภาพชีวิต	10.1	35.8	49.5	4.6	0	0

หมายเหตุ : หน่วยเป็นร้อยละที่ให้ค่าคะแนนตามลำดับผลกระทบ (อธิบายในการประเมินผลกระทบ)

5.4.2. ผลกระทบทางบวกต่อด้านเศรษฐกิจ

1. สาขาการจ้างงานและสร้างอาชีพ

จากอดีตโดยข้อมูลการสำรวจของกองนโยบายพณิชยการ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์รายงานว่าปีพ.ศ.2519 จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสถานประกอบการร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรมและกิจการบริการน้อยมาก กิจการการค้าที่มีคือตลาดสด(ซึ่งเปิดบริการตั้งแต่เช้ามีด 04.00-07.00น.) ภายหลังจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองแม่ฮ่องสอนตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 เรื่อยมานั้น ภายใจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสถานประกอบการค้าจดทะเบียน 708 ราย เพิ่มขึ้นจากพ.ศ.2519 ที่มีเพียง143 ราย

นับตั้งแต่ปีพ.ศ.2530 เป็นต้นมา การขยายตัวของธุรกิจการค้าได้เพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคม แต่ก็ไม่สามารถกล่าวได้อย่างที่กิจกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการขยายตัวของธุรกิจในเมืองแม่ฮ่องสอนได้ทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตามหลังจากปีพ.ศ.2530การขยายตัวของธุรกิจการค้าภายในเมืองแม่ฮ่องสอนได้สูงขึ้น และเมื่อพิจารณาถึงสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเมืองซึ่งทั้งหมด 280 รายนั้น แยกออกเป็น 6 กลุ่มย่อย คือกลุ่มสถานที่พักแรม(โรงแรม เกสต์เฮ้าส์ และที่พักแรม) กลุ่มร้านอาหารและภัตตาคาร กลุ่มกิจกรรมนันทนาการและบริการอื่นๆกลุ่มร้านอินเทอร์เน็ตและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กลุ่มร้านขายของที่ระลึก และกลุ่มการขนส่งทางบกและตัวแทนธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้เกิดความต้องการแรงงานภาคบริการด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากลุ่มแรงงานภาคบริการด้านการท่องเที่ยวนั้นต้องการกลุ่มแรงงานทักษะจนถึงแรงงานที่มีทักษะขั้นสูงในสาขาการประกอบอาชีพที่ต่างกันออกไป ซึ่งแต่เดิมนั้นแรงงานเมืองแม่ฮ่องสอนจะมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่

ซึ่งจากการขยายตัวของธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยวนั้น ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีฐานะ มีรายได้จากการเปลี่ยนอาชีพหลักและรอง ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยที่ส่วนใหญ่ประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอนจะมีอาชีพทางด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง เช่นธุรกิจบริการในโรงแรม เกสต์เฮ้าส์ บังกะโล ร้านอาหาร ร้านเช่ารถ มัคคุเทศก์ และลูกจ้างในบริษัทนำเที่ยว เนื่องจากเป็นคนพื้นที่ ส่วนอาชีพบริการทางด้านแรงงานอื่นๆเช่น การซักผ้า ล้างจาน ทำความสะอาดอื่นๆ ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานต่างด้าว เนื่องจากมีราคาถูกกว่า ส่วนอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางอ้อมนั้น ได้แก่ธุรกิจบริการร้านค้า ร้านอาหาร และค้าขายอื่นๆ

5.4.3.ผลกระทบทางบวกต่อด้านสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

1. สาขาสุขภาพสังคม (สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว)

จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองแม่ฮ่องสอนออกสู่สายตานักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการกระตุ้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆของเมือง เนื่องจากเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาสู่เมืองมากขึ้นต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอันได้แก่การคมนาคมขนส่ง ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร รวมถึงระบบการจัดเก็บและกำจัดขยะของเมือง ปัจจุบันเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่างให้ครอบคลุมละบริการประชาชนได้มากขึ้น ซึ่งจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภคของเมืองนั้น ทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นได้รับความสะดวกสบายจากการท่องเที่ยวภายในเมืองแม่ฮ่องสอนและพื้นที่ใกล้เคียงมากขึ้น ตามตาราง5.8

จากการศึกษาถึงพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น เนื่องจากทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งด้านทรัพยากรด้านธรรมชาติ และวัฒนธรรม นอกจากนั้นความสะดวกสบายของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวยังถือว่าเป็นอีกปัจจัยที่นักท่องเที่ยวพิจารณา ซึ่งเมื่อพิจารณาจากการเดินทางของนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนั้น นิยมเดินทางด้วยเครื่องบิน เนื่องจากความสะดวก สบาย รองลงมาคือการเดินทางโดยรถส่วนตัว

ตาราง 5.9 สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวในเมือง

กลุ่มกิจกรรมที่ให้บริการนักท่องเที่ยว	เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	ร้อยละ
1. โรงแรม เกสต์เฮ้าส์ และที่พักแรม	47	16.78
2. ร้านอาหารและภัตตาคาร	108	38.57
3.กิจกรรมนันทนาการและบริการอื่นๆ	64	22.85
4. ร้านอินเตอร์เน็ตและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง	13	4.64
5. ร้านขายของที่ระลึก	12	4.28
6.การขนส่งทางบกและตัวแทนธุรกิจการท่องเที่ยว	36	12.85
รวม	280	100

ที่มา: จากการศึกษา

เมื่อศึกษาถึงมีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยทั้งปีร้อยละ 37.78 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2545) ขยายตัวเพิ่มจากปีที่ผ่านมาร้อยละ6.88 โดยนักท่องเที่ยวแต่ละคนมีวันพักในสถานที่พักแรมเฉลี่ย 1.37 วัน ซึ่งจากการพัฒนาทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยวนั้นส่งผลถึงการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนที่เพิ่มสูงขึ้น ถือเป็นกาเพิ่มศักยภาพของการท่องเที่ยว และสร้างแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น

2 สาขาวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.1 ค่านิยม

ในอดีตชาวแม่ฮ่องสอนได้รับความรู้ด้านหนังสือและวิชาชีพจากครอบครัวและวัด ผู้ที่มีโอกาสบวชเรียนก็จะได้เรียนหนังสือ มีความรู้ในวิชาหนังสือและวิชาชีพอื่น ๆ ผู้ที่ไม่ได้บวชเรียนจะใช้วิชาชีพโดยการเป็นลูกมือให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ชำนาญในอาชีพนั้น ๆ

จากการศึกษาถึงค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงในทางบวกนั้น ค่านิยมในเรื่องการศึกษาของชาวแม่ฮ่องสอนนั้นได้รับการปลูกฝังมาอย่างดี ซึ่งชาวเมืองที่ฐานะดีนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนยังเมืองใหญ่ ทั้งจังหวัดเชียงใหม่หรือเมืองมะละแหม่งในประเทศพม่า ส่วนคนธรรมดาในนิคมส่งบุตรหลานบวชเรียน ภายหลังเมื่อมีการตั้งโรงเรียนขึ้นมาเพื่อให้การศึกษานั้นพบว่า ชาวแม่ฮ่องสอนนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน มากกว่าส่งไปบวชเรียน

จากการศึกษาพบว่า ภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น มีโรงเรียนอนุบาล 2 แห่ง (เอกชนดำเนินการ) โรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยม 1 แห่ง และ วิทยาลัยการอาชีพพวนมินทราชนิคมแม่ฮ่องสอนที่สอนในระดับประกาศนียบัตร ภายหลังจากการมีปฏิสัมพันธ์คนต่างถิ่นและนักท่องเที่ยวมากขึ้นทำให้ประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอนมีค่านิยมในการศึกษาในระดับสูงมากขึ้น ทั้งการศึกษาในระดับวิชาชีพ หรือแม้แต่มัธยมศึกษา ที่จะต้องเข้าไปเรียนยังจังหวัดเชียงใหม่หรือเมืองใหญ่อื่นๆ ก็ตาม

ซึ่งจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเรียนในระดับสูงมากขึ้น ทั้งระดับอุดมศึกษาและระดับวิชาชีพ เนื่องจากไม่ต้องการให้บุตรหลานประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพแรงงานอื่นๆ นอกจากนั้นปัจจัยที่สำคัญอีกประการคือเนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองที่มีความหลากหลายมากขึ้น ก่อให้เกิดความต้องการแรงงานในกลุ่มวิชาชีพต่างๆสูงขึ้น ทำให้ประชาชนต้องพัฒนาการศึกษาเพื่อที่จะประกอบอาชีพต่างๆมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมือง ยังเป็นส่วนสำคัญในการทำให้ประชาชนในเมืองได้มีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนต่างถิ่น ทำให้ประชาชนในเมืองมีค่านิยมที่ดีต่อการศึกษาและการรักษาสุขภาพอนามัยมากขึ้น

2 สาขาวิถีชีวิต

แต่เดิมชาวไต จะมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่อย่าง ง่าย ๆ อยู่กับธรรมชาติ ชอบทำบุญ ฟังพาทอาลัยซึ่งกันและกันภายในชุมชน มีอะไรก็แบ่งปันกัน เมื่อมีงานก็จะช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมา จนกระทั่งการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีส่วนให้รายได้ของประชาชนในเมืองมีสูงขึ้น วิถีชีวิตของชาวไตแม่ฮ่องสอนได้เปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งระบบโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูป

การภายในเมืองที่มีการพัฒนาขึ้น มีส่วนเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวเมืองให้ได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น จากเดิมการไปมาหาสู่กันนิยมเดินเท้า เนื่องจากละแวกบ้านอยู่ไม่ไกลกันนัก ปัจจุบันนิยมที่จะใช้จักรยานยนต์หรือ รถยนต์มากขึ้นเนื่องจากความสะดวกสบาย

การพัฒนาาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการภายในเมือง ทำให้โครงสร้างอาชีพของคนในเมืองเปลี่ยนไป รายได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้ความสามารถในการใช้จ่ายมีสูงขึ้น ดังนั้นจึงมีความสามารถในการหาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้านได้มากขึ้น ซึ่งมากกว่าความต้องการพื้นฐาน ซึ่งปัจจุบัน โทรทัศน์ เครื่องเสียง เต้าแก๊ส ตู้เย็น และรถจักรยานยนต์ ถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของคนในเมือง ซึ่งแต่เดิมสภาพความเป็นอยู่ของชาวแม่ฮ่องสอน พึ่งพาแค่ปัจจัยสี่เท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า ชาวเมืองแม่ฮ่องสอนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ดังจะเห็นได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน อันได้แก่ โทรทัศน์ เครื่องเสียง เต้าแก๊ส ตู้เย็น รถจักรยานยนต์ และอื่นๆ เพื่อให้ทัดเทียมกับเพื่อนบ้าน โดยที่ประชาชนในเมืองจะพยายามที่จะหารายได้ให้ได้มากกว่าเดิม ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเมืองมีสูงขึ้น โอกาสที่จะพบปะ ปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวและคนต่างถิ่นจะมีสูงขึ้น ส่วนหนึ่งทำให้เกิดการบริโภคนิยมตามนักท่องเที่ยว ทั้งด้านเครื่องแต่งกาย สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ และยานพาหนะ

ในส่วนของจารีตดั้งเดิมของชาวไตนั้น ปัจจุบันภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีการยึดถือและปฏิบัติน้อยลง ยกเว้นขนบธรรมเนียมที่สำคัญเท่านั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการทำลาย บทบาทและระบบการปกครองเดิมของชุมชนโดยการปกครองแบบเทศบาลตั้งแต่ปีพ.ศ.2497 ทำให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทน้อยลงในการปกครองชุมชนตามแบบธรรมเนียมเดิม ส่งผลให้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับจารีตเดิมของท้องถิ่นลดลง ดังเช่นการรักษาโรคด้วยวิธีการเป่า หรือพรมน้ำมนต์ ซึ่งปัจจุบันชาวไตส่วนใหญ่นิยมไปรักษาที่โรงพยาบาลศรีสังวาลย์เนื่องจากมีความเชื่อถือมากกว่า

จากการศึกษาพบว่าเด็กรุ่นใหม่ในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีแนวคิดและวิถีชีวิตของคนในเมืองมากขึ้น แม้ว่าภายในเมืองแม่ฮ่องสอนจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เท่ากับเมืองอื่นๆ แต่ก็นิยมเลือกซื้อหาสินค้าตามแบบสมัยนิยมมากขึ้น โดยเฉพาะเสื้อผ้า นาฬิกา แว่นตา โทรศัพท์มือถือ แม้แต่ร้านค้า และสถานบริการในเมืองแม่ฮ่องสอนก็พยายามหาสินค้าดังกล่าวเข้าจำหน่ายมากขึ้น นอกจากนั้นร้านค้าบางประเภทที่ให้บริการมากกว่าการขายสินค้าปัจจัยพื้นฐานกลับมีแนวโน้มการขายตัวมากขึ้น เช่น ร้านขายเทป-ซีดี ร้านเช่าวีดีโอ ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านเกมส์คอมพิวเตอร์ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านพิมพ์งาน ร้านนวดฝ่าเท้า เนื่องจากกระแสของความความสะดวกสบาย และความต้องการทางด้านบริการพักผ่อนของคนในเมืองมีมากขึ้นตามกระแสที่ได้รับจากคนต่างถิ่นที่เข้ามาอยู่ภายในเมืองมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนชาวเมืองแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญในระดับสูงมากต่อวิถีชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้นถึงร้อยละ 40.4 และร้อยละ 20.2 ให้ความเห็นสนับสนุนว่าเห็นว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญในระดับสูงต่อวิถีชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น แม้ว่าร้อยละ 29.4 จะให้ความเห็นแย้งกันว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญในระดับต่ำต่อวิถีชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น แต่เมื่อรวมทั้งสองความเห็นแล้วแสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ในเมืองให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวมีผลต่อวิถีชีวิตท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไป

ตารางที่ 5.10 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสาขาวิถีชีวิต

ผลกระทบ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
รูปแบบการดำเนินชีวิต	0	40.4	20.2	0	29.4	10.1

หมายเหตุ : หน่วยเป็นร้อยละที่ให้ค่าคะแนนตามลำดับผลกระทบ (อธิบายในการประเมินผลกระทบ)

5.5 ผลกระทบทางลบ

5.5.1 ผลกระทบทางลบทางด้านกายภาพ

1. สาขาการใช้ที่ดิน

1.1 การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้

จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ.2497 ปีพ.ศ.2512 ปีพ.ศ.2520 การศึกษาแผนที่การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2538 และแผนที่การใช้ที่พ.ศ.2545 โดยการสำรวจเพิ่มเติม ร่วมกับการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุ พบว่า ในอดีตพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอนนั้นจะเป็นที่ราบลุ่มขนาดเล็ก ตัวชุมชนเมืองแม่ฮ่องสอนตั้งอยู่ทางฝั่งน้ำด้านเหนือ ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งมากขึ้น ในช่วงปี พ.ศ.2520-2530 ทั้งทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 และ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 ส่งผลให้มีการคนมาจากเมืองอื่นๆสู่แม่ฮ่องสอนได้สะดวกขึ้น

เมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองแม่ฮ่องสอนให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 ทำให้เกิดการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง โครงข่ายคมนาคม รวมถึงระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมืองแม่ฮ่องสอนได้ถูกเปลี่ยนจากพื้นที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่พาณิชยกรรม เนื่องจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเมืองที่มากขึ้น และยังเป็นพื้นที่ตั้งของสถานให้บริการการท่องเที่ยวทางด้านต่างๆ การขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนมีสูงขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความต้องการพื้นที่สูงขึ้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากพื้นที่ในเมืองมีราคาสูงขึ้นส่งผลให้พื้นที่รอบเมืองโดยเฉพาะพื้นที่

เกษตรกรรมภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ถูกกว้านซื้อเพื่อใช้ในประกอบการทางด้านธุรกิจท่องเที่ยวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการสร้างโรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮ้าส์ บังกะโล รวมถึงสถานบริการอื่นๆ

ในขณะที่ภายในเมืองแม่ฮ่องสอนมีการใช้ที่ดินในลักษณะคุ่มคามากขึ้นนั้น จากการศึกษาแผนที่การใช้ที่ดินพ.ศ.2538 และแผนที่การใช้ที่ดินปีพ.ศ.2545 ซึ่งปรับปรุงข้อมูลโดยการสำรวจเพิ่มเติม และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ป่าไม้พบว่า มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ทางด้านทิศเหนือบริเวณรอบนอกของเมืองซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าสงวนแม่ป่าฝั่งซ้าย โดยเฉพาะพื้นที่ทางตอนเหนือบริเวณรอบเขตเทศบาล อันได้แก่หมู่บ้านนามะปิ่น บ้านขานเมืองของต.ปางหมู เพื่อเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าสงวนที่เป็นลักษณะป่าเสื่อมโทรมเข้ามาสร้างที่อยู่อาศัยและสิ่งปลูกสร้าง ส่วนหนึ่งเกิดจากพื้นที่ว่างในเมืองเหลือน้อยและมีราคาที่ดินที่สูงขึ้น ในขณะที่การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงข่ายคมนาคมในพื้นที่ป่าสงวนมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนบริเวณโดยรอบเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้

- การบุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อเข้าไปสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวต่างๆอันได้แก่ โรงแรม เกสต์เฮ้าส์ บังกะโล และร้านอาหารหรือร้านค้าต่างๆ

- การบุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยของประชาชน เนื่องจาก ผลจากความต้องการพื้นที่ภายในเมืองสูงขึ้นเมื่อเกิดการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจทางการท่องเที่ยวของเมือง

ผลจากการพัฒนาดังกล่าวทำให้เกิดการพัฒนาแบบ Ribbon Development and sprawl ซึ่งทำให้พื้นที่ 2 ฝั่งของถนนมีการพัฒนาของสิ่งปลูกสร้างเพิ่มขึ้น จากการแปลภาพถ่ายจะพบว่า มีแนวโน้มของพื้นที่ป่าดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือที่มีแนวโน้มขยายตัวออกของพื้นที่อยู่อาศัยมากขึ้นและพื้นที่ทางด้านตะวันตกและตอนใต้ของเมืองมีการบุกรุกพื้นที่เพื่อสร้างโรงแรม เกสต์เฮ้าส์ บังกะโล รีสอร์ท และร้านอาหารหรือร้านค้าต่างๆ มากขึ้น

1.2 ราคาที่ดิน

จากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน โครงข่ายคมนาคม รวมถึงระบบสาธารณูปโภคของเมืองเพื่อรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ส่วนหนึ่งทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวภายในเมืองที่สูงขึ้น และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อมีถึงมากกว่าร้อยละ 8.3 ต่อปี จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมืองแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่ปีพ.ศ.2520-ปีพ.ศ.2545พบว่า การใช้ที่ดินภายในเขตเมืองได้ถูกเปลี่ยนจากพื้นที่อยู่อาศัยในเมือง เป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมและพื้นที่ตั้งของสถานให้บริการการท่องเที่ยว

เที่ยวทางด้านต่างๆ ทั้งบริษัทนำเที่ยว ร้านเช่ารถ ร้านอาหาร รวมถึงเกสต์เฮ้าส์ และห้องเช่าที่บริการนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นที่ศูนย์กลางเมืองซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ 3 บริเวณดังนี้

1. บริเวณถนนสิงหนาทบำรุงตั้งแต่บริเวณแยกถนนประดิษฐจงคำ จนถึงแยกถนนขุนหลุมประพาส เรื่อยไปจนถึงถนนมรรคสันติ

2. บริเวณถนนขุนหลุมประพาสบริเวณแยกถนนขุนหลุมประพาสช.2 จนถึงแยกถนนขุนหลุมประพาสช.3

3. บริเวณถนนประดิษฐ์จงคำตั้งแต่แยกถนนขุนหลุมประพาสช.3 จนถึงแยกถนนพานิชย์วัฒนา

ซึ่งทั้งบริเวณถนนทั้ง 3 สาย ถือเป็นศูนย์กลางเมืองที่เป็นศูนย์กลางด้านพานิชยกรรมของเมือง ผลจากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง เพื่อรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น สร้างมูลค่าแก่การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมืองสูงขึ้น ก่อนปี 2520 นั้น ราคาที่ดินภายในเขตเมืองแม่ฮ่องสอนมีราคาตารางวาละ 500-5,000 บาท ราคาที่ดินในเมืองมีราคาสูงถึงตารางวาละ 8,000-100,000 บาท (สำนักงานที่ดินจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2545) จะเห็นได้ว่าราคาที่ดินในระยะเวลา 25 ปี มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นมากกว่า 20 เท่า ขณะที่ราคาที่ดินในพื้นที่รอบนอกของศูนย์กลางเมืองออกไป ราคาประมาณตารางวาละ 8,000-20,000 บาท ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่ดินพบว่าภายในเมืองแม่ฮ่องสอนมีราคาที่ดินที่สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. บริเวณถนนสิงหนาทบำรุงตั้งแต่บริเวณแยกถนนประดิษฐ์จงคำ จนถึง แยกถนนขุนหลุมประพาส เรื่อยไปจนถึงถนนมรรคสันติ ราคาที่ดินตารางวาละ 50,000-80,000 บาท

2. บริเวณถนนขุนหลุมประพาสบริเวณแยกถนนขุนหลุมประพาสช.2 จนถึง แยกถนนขุนหลุมประพาสช.3 ราคาที่ดินตารางวาละ 80,000-100,000 บาท

3. บริเวณถนนประดิษฐ์จงคำตั้งแต่แยกถนนขุนหลุมประพาสช.3 จนถึงแยกถนนพานิชย์วัฒนา ราคาที่ดินตารางวาละ 20,000-80,000 บาท

4. บริเวณถนนขุนหลุมประพาสบริเวณแยกถนนศิริมงคล(อนุเสารีย์พระยาสิงหนาทราชา) จนถึง แยกถนนข 5 ราคาที่ดินตารางวาละ 20,000-80,000 บาท

จากราคาที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้นประกอบกับพื้นที่ภายในเมืองมีจำนวนจำกัด ทำให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยว มีความต้องการพื้นที่ภายในเมืองเพื่อทำธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้น พื้นที่ภายในเมืองมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่อยู่อาศัยในเมืองเป็นพื้นที่พานิชยกรรมมากขึ้น ทำให้มีการใช้พื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่รอบเมืองเป็นพื้นที่อยู่อาศัย เนื่องจากประชาชนมีความสามารถในการเป็นเจ้าของที่ดินภายในเมืองยากขึ้น

นอกจากนั้นจากการศึกษายังพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวสร้างผลกระทบทางด้านราคาที่ดินในระดับรุนแรงที่สุดถึงร้อยละ 83.5 และร้อยละ 11 ของประชาชนในเมืองยังให้ความเห็นสนับสนุนว่าการท่องเที่ยวได้สร้างผลกระทบในระดับรุนแรงมาก

ตารางที่ 5.11 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อราคาที่ดิน

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
ราคาที่ดินสูง	83.5	11	5.5	0	0	0

หมายเหตุ : หน่วยเป็นร้อยละที่ให้ค่าคะแนนตามลำดับผลกระทบ (อธิบายในการประเมินผลกระทบ)

1.3 การใช้ที่ดินขัดแย้ง

จากความต้องการพื้นที่ภายในเมืองเพื่อธุรกิจการท่องเที่ยว และพื้นที่ภายในเมืองมีจำนวนจำกัด กลายเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดความต้องการใช้พื้นที่ของคนในเมืองและผู้ประกอบการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการกระจุกตัวและมีการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมืองหนาแน่นมากขึ้น เมื่อภายในเมืองมีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินที่สูง พื้นที่อยู่อาศัยบริเวณโดยรอบและ บริเวณริมถ.สายสำคัญในบริเวณจะถูกปรับเปลี่ยนให้มีการใช้ที่ดินที่มีคุณค่ามากขึ้น บริเวณที่สามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ได้จะมีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทหนึ่งสู่การใช้ประโยชน์ที่ดินอีกประเภทหนึ่ง

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ที่ดินขัดแย้งกันในเมืองแม่ฮ่องสอนสามารถออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินขัดแย้งแบบไม่รุนแรง

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมืองแม่ฮ่องสอนพบว่าส่วนใหญ่ปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภทในการใช้ประโยชน์ดินประเภทหนึ่ง โดยที่เป็นความขัดแย้งในระดับไม่รุนแรงเพราะทำให้เกิดความไม่กลมกลืนของสภาพแวดล้อม และเกิดความไม่สวยงามของพื้นที่ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากความต้องการใช้พื้นที่ในเมืองที่มีอย่างจำกัด และขาดการควบคุมที่ดีของหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ ในส่วนของเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นสามารถจำแนกได้ดังนี้

- การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและการบริการตั้งอยู่ในการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรม บน ถนนบ้านใหม่-ศาลากลาง และถนนสาธารณะ
- การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตั้งอยู่ในการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทการใช้ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ (พื้นที่ป่าสงวน) เช่น สถาบันการศึกษา และหน่วยงานราชการที่สร้างในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

2.ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินขัดแย้งแบบรุนแรง

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมืองแม่ฮ่องสอนพบว่า ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินขัดแย้งแบบรุนแรงนั้น เกิดจากปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน2ประเภทที่มีความแตกต่างกันมาก ส่งผลให้ การใช้ประโยชน์ดินประเภทหนึ่งสร้างผลกระทบหรือสร้างมลภาวะ ต่อการใช้ที่ดินอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งปัญหาต่างๆเหล่านี้มีสาเหตุคือความต้องการใช้พื้นที่ในเมืองที่มีอย่างจำกัด และขาดการควบคุมที่ดีจากหน่วยงานของรัฐ ในส่วนของเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นสามารถจำแนกปัญหาหลักๆดังนี้

- การใช้ที่ดินประเภทพื้นที่อยู่อาศัย กับในการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ ซึ่งเป็นอีกปัญหาทั้งในเชิงกฎหมาย และการพัฒนาพื้นที่ ปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดทั้งข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐผู้รักษาพื้นที่(กรมป่าไม้) และเป็นปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงที่สุดของเมือง เนื่องจากแนวโน้มของการบุกรุกพื้นที่ป่าในเมืองมีสูงขึ้นจากความต้องการใช้พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย

- การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม กับการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทศาสนสถาน ซึ่งเป็นปัญหาที่เห็นได้ชัดที่สุดเนื่องจากพื้นที่ศาสนสถานอยู่กลางเมือง ในขณะที่กลางเมืองกลายเป็นศูนย์กลางพาณิชยกรรม และธุรกิจบริการที่สำคัญของเมือง ซึ่งส่วนหนึ่งของธุรกิจบริการทางด้านการท่องเที่ยวต้องการใช้สถาปัตยกรรมใดภายในวัดเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งจะได้จากเกสต์เฮ้าส์ และร้านอาหารต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบๆวัดจองคำ วัดจองกลาง วัดม่วยต่อ และวัดกลางเวียง ก่อให้เกิดการลดคุณค่าของสถาปัตยกรรมที่สำคัญของเมืองลง รวมถึงก่อให้เกิดทัศนยะจาดสถาปัตยกรรมที่สำคัญของเมือง และสภาพแวดล้อม

- การใช้ที่ดินประเภทโครงการคมนาคมขนส่ง(ท่าอากาศยาน จ.แม่ฮ่องสอน) กับการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ ปัญหาดังกล่าวถือกลายเป็นปัญหาที่สำคัญกับเมือง เนื่องจากพื้นที่สนามบินจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีเนื้อที่ 2.5 ตร.กม. ซึ่งเป็นพื้นที่ร้อยละ33.33 ของพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้น ปัจจุบันสนามบินตั้งอยู่กลางเมืองและแม่ชุมชนเมืองแม่ฮ่องสอนออกเป็น2 ส่วนทำให้การคมนาคมระหว่างพื้นที่ต้องใช้ถนนขลุ่ยประพาสเป็นหลัก ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวของโครงการคมนาคม และขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนทั้ง 2 พื้นที่นอกจากนั้นบริเวณรอบพื้นที่สนามบินเป็นที่ตั้งของพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชน และโรงพยาบาลศรีสังวาลย์ ส่งผลให้เกิดมลพิษทางเสียงกับบริเวณข้างเคียง

- การใช้ที่ดินประเภทการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ กับการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ บริเวณยอดดอยกอมูที่มีการใช้พื้นที่ตั้งสถานีรับสัญญาณโทรทัศน์ ช่อง7 ช่อง11กรมประชาสัมพันธ์ และสถานีโทรทัศน์ไอทีวี นอกจากนั้นยังตั้งอยู่เหนือพระธาตุดอยกอมู ซึ่งเป็นโบราณสถานที่สำคัญของเมืองแม่ฮ่องสอนทำให้เกิดทัศนยะจาดต่อสภาพแวดล้อมของเมือง

ตารางที่ 5.12 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อความขัดแย้งของการใช้ที่ดิน-การใช้ที่ดินหนาแน่น

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
มีความขัดแย้งของการใช้ที่ดิน	5.5	45	39.4	0	10.1	0
การใช้ที่ดินหนาแน่น	80.7	10.1	5.5	3.7	0	0

หมายเหตุ : หน่วยเป็นร้อยละที่ให้ค่าคะแนนตามลำดับผลกระทบ (อธิบายในการประเมินผลกระทบ)

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบดังกล่าวอยู่ในระดับความรุนแรงมากในส่วนของข้อขัดแย้งด้านการใช้ที่ดินถึงร้อยละ 45 และเห็นว่ากระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ที่ดินหนาแน่นนั้นมีระดับความรุนแรงมากที่สุดถึงร้อยละ 80.7 เนื่องจากปัจจุบันพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดภายในเมืองมีการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างสูงสุด ซึ่งก่อให้เกิดการใช้ที่ดินหนาแน่นภายในเขตเมือง

1.4 พื้นที่ทิ้งร้าง

ผลจากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง โครงข่ายคมนาคม รวมถึงระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น สร้างมูลค่าแก่การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมืองสูงขึ้น ราคาที่ดินในเมืองมีราคาสูงถึงตารางวาละ 10,000-100,000 บาท (สำนักงานที่ดินจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2545) เมื่อราคาที่ดินในเมืองมีแนวโน้มที่สูงขึ้นทำให้ผู้ประกอบการได้การท่องเที่ยวที่มีความต้องการพื้นที่จำนวนมาก หันไปสนใจและกว้านซื้อพื้นที่เกษตรกรรมในเมืองซึ่งมีราคาถูกกว่าราคาที่ดินในเขตเมือง ประมาณตารางวาละ 5,000-20,000 บาท นอกจากนั้นประชาชนภายในเมือง มีแนวโน้มการขายที่ภายในเมืองให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวมากขึ้นเนื่องจากราคาที่ดินที่สูงขึ้น

พื้นที่เกษตรกรรมบางส่วนที่มีการคมนาคมสะดวก และระบบสาธารณูปโภคที่ดินนั้นจะมีการพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่พาณิชยกรรมจะเห็นได้จากบริเวณพื้นที่รอบถนนข5และถนน 6 รวมถึงถนนสาธารณะ ในส่วนพื้นที่เกษตรกรรมที่ยังไม่มีการพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมที่ดีพอ จะถูกทิ้งร้างไว้เพื่อรอการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งจากแผนผังกำหนดการใช้ที่ดินในอนาคตของผังเมืองรวมเมืองแม่ฮ่องสอน ได้แสดงถึงพื้นที่เกษตรกรรมในอนาคตเหลืออยู่ในเมือง ในขณะที่พื้นที่

เกษตรกรรมเดิมนั้นถูกแทนด้วยพื้นที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมอาจจะคุ้มค่าที่สุดทำให้พื้นที่ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินจังหวัดแม่ฮ่องสอน(เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2546)พบว่า การกว้านซื้อที่ดินนั้นส่วนใหญ่เกิดจากนักลงทุนต่างถิ่น ซึ่งบางส่วนจะเป็นนักลงทุน

ท้องถิ่น เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมหรือ ที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนที่มีเอกสารสิทธิ์ทำกิน โดยในอดีตพื้นที่เหล่านี้จะเป็นพื้นที่รกร้างและไม่มีคนต้องการจนกระทั่งมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานต่างๆภายในเมืองทำให้พื้นที่เหล่านี้ได้รับความสนใจจากกลุ่มนักลงทุน ซึ่งตั้งแต่ปีพ.ศ.2538 เป็นต้นมาพื้นที่เหล่านี้มีการพัฒนามากขึ้นทำให้พื้นที่ป่าไม้หรือพื้นที่เกษตรกรรมเหล่านี้ได้รับความสนใจจากนักลงทุนเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาพื้นที่เหล่านี้ยังไม่สามารถทำได้เต็มที่มากนักเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวอยู่ห่างจากเมืองทำให้นักลงทุนส่วนหนึ่งต้องทิ้งพื้นที่ดังกล่าวไว้รกร้าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็งกำไร ซึ่งในพื้นที่ป่าสงวนนั้นต้องการที่จะพัฒนาธุรกิจประเภทโรงแรม เกตส์เฮ้าส์ บังกะโล หรือรีสอร์ท ในขณะที่พื้นที่เกษตรกรรมนั้นต้องการพัฒนาเป็นร้านค้าหรือร้านอาหารที่กำลังขยายตัวสูงขึ้นในเมือง ซึ่งจะได้ราคาสูงกว่าการขายเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น

2. สาขาการตั้งถิ่นฐาน

2.1 การขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างโดยปราศจากควบคุม

ภายหลังจากปีพ.ศ.2525 เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมและระบบสาธารณูปโภคมากขึ้นนั้น ทำให้การขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างภายในเมืองเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่บริเวณกลางเมืองยังมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนสิ่งปลูกสร้างภายในเมืองอย่างต่อเนื่อง และหนาแน่นมากขึ้น ในส่วนพื้นที่รอบนอกนั้นแนวการตั้งถิ่นฐานนั้นได้ขยายตัวออกไปทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเมือง ตามแนวโครงข่ายคมนาคมที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับบริเวณตอนเหนือของเมืองไม่มีข้อจำกัดของพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่น้ำท่วมถึง หรือปัญหาราคาที่ดิน ดังนั้นบริเวณทางตอนเหนือของเมืองจึงมีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาถึงแผนที่แสดงการใช้ที่ดินปีพ.ศ.2538 และพ.ศ.2545 พบว่ามีการปรับปรุงถ.ปางล้อนิคมทางด้านทิศเหนือของเมือง เกิดการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างในลักษณะ Ribbon Development หรือการพัฒนาและการขยายตัวในลักษณะเป็นเส้นไปตามเส้นทางคมนาคม โดยที่ในส่วนของการขยายตัวทางทิศเหนือทั้งด้านตะวันตกและตะวันออกนั้น ส่วนใหญ่เป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งจากข้อจำกัดดังกล่าวทำให้พื้นที่เหล่านั้นไม่สามารถพัฒนาเส้นทางคมนาคมได้มากกว่าเดิมเนื่องจากอยู่ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ผลที่เกิดขึ้นคือการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ดังกล่าวเป็นไปโดยปราศจากการควบคุม พื้นที่สิ่งปลูกสร้างมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นในเขตหมู่บ้านนามะปิ่น บ้านชานเมือง รวมถึงบ้านใหม่ ซึ่งนอกจากจะเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแล้วยังยากต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคภายในพื้นที่

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองปีพ.ศ.2545 ยังพบว่าการตัดถนนสาธารณะทางด้านตะวันตกของเมือง และเชื่อมถนนด้วยถนนข5 ถนนค6 เข้ากับถนนชุมชน

ประพาส และถนนสายบ้านใหม่-ศาลากลาง ทั้งด้านตะวันตกของเมืองและทางตะวันออกของเมือง ซึ่งถนนทั้ง 2 เส้นก่อให้เกิดการพัฒนาของการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างแบบ Ribbon Development ซึ่งถนนที่เกิดขึ้นเหล่านี้มีส่วนให้พื้นที่พาณิชยกรรมใหม่ของเมืองพัฒนามากขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มจำนวนของอาคารพาณิชย์ในพื้นที่ริมถนนสายดังกล่าวทำให้สิ่งปลูกสร้างเหล่านี้ปะปนอยู่กับการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรกรรม ผลที่เกิดขึ้นคือ ทำให้การพัฒนาพื้นที่เมืองทางด้านระบบสาธารณูปโภคของเมืองทำได้ยากขึ้นเนื่องจากการขยายตัวของเมืองที่ไร้ทิศทางและปราศจากการควบคุม

3. สาขาโครงสร้างพื้นฐาน

3.1 ปริมาณการจราจร

การเดินทางเข้าสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ทั้งทางเครื่องบิน และทางรถยนต์ ซึ่งเมื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวพบว่า พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมที่จะเดินทางด้วยรถยนต์เพิ่มมากขึ้น เมื่อเทียบเป็นอัตราส่วน แต่ในทางกลับกันนักท่องเที่ยวชาวไทยกลับมีแนวโน้มการเดินทางด้วยเครื่องบินน้อยลง ส่วนหนึ่งเกิดจากการปรับราคาของราคาค่าโดยสารเครื่องบินขึ้นอีกร้อยละ 13 และการยกเลิกเที่ยวบินของบริษัทการบินกรุงเทพ (Bangkok Airways) เส้นทางกรุงเทพแม่ฮ่องสอน เหลือเพียงบริษัทการบินไทย ที่ยังให้บริการเส้นทางกรุงเทพ-เชียงใหม่ - แม่ฮ่องสอนจนกระทั่งปีพ.ศ. 2545 บริษัทการบินไทยได้ปรับราคาค่าโดยสารเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 30 ทำให้ นักท่องเที่ยวชาวไทยใช้บริการด้วยเครื่องบินน้อยลง และหันไปใช้บริการการเดินทางด้วยวิธีอื่นมากขึ้น เนื่องจากเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงเกินไป ทำให้แนวโน้มของนักท่องเที่ยวหันมาเดินทางท่องเที่ยวด้วยรถยนต์มากขึ้น ทั้งในรูปแบบรถยนต์เช่าและรถยนต์ส่วนตัว

จากการศึกษา พบว่านักท่องเที่ยวจะเดินเข้ามาภายในเมืองเพื่อท่องเที่ยว รวมถึงใช้บริการทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆของเมือง ซึ่งทั้งหมดกระจุกตัวอยู่ภายในเมืองบนถนนสายสำคัญคือ ถ.ขุนลุมประพาส ถ.สิงหนาทบำรุง ถ.ประดิษฐจงคำ ถ.พานิชย์วัฒนา และถ.มรรคสันติ ซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง และเป็นศูนย์กลางย่านพาณิชยกรรมของเมือง ทำให้มีปริมาณการจราจรสูงขึ้น เนื่องจากมียานพาหนะมุ่งเข้าสู่ศูนย์กลางเมืองและศูนย์กลางการท่องเที่ยวภายในเมืองซึ่งเป็นจุดเดียวกัน นอกจากนั้นบนถนนสายสำคัญบางสายอันได้แก่ ถ.สิงหนาทบำรุง ถ.ประดิษฐจงคำ และถ.พานิชย์วัฒนายังมีผิวทางจราจรที่คับแคบและเป็นสถานที่ตั้งของร้านค้า ร้านอาหาร ธนาคาร รวมถึงสถานบริการการท่องเที่ยวอื่นๆในเมือง ทำให้บริเวณดังกล่าวมีปริมาณการจราจรที่คับคั่ง ทำให้ปลอดภัยในการใช้รถน้อยลงและเกิดอุบัติเหตุอยู่บ่อยครั้ง

ผลสรุปของปริมาณการจราจรในเมืองแม่ฮ่องสอนเกิดจากปัญหาการจราจรติดขัด 3 รูปแบบคือ

- เกิดจากรูปแบบของการเดินทางที่แตกต่างกัน
- เกิดจากการจราจรที่สูงเกินไปโดยเฉพาะบริเวณจุดศูนย์กลางของแหล่งท่องเที่ยว
- การขาดแคลนพื้นที่จอดรถภายในศูนย์กลางเมือง

นอกจากนี้ยังรวมถึงการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมที่ไม่เอื้อต่อความสะดวกของการสัญจรภายในเมือง เนื่องจากมีถนนสายหลักของเมืองที่ยังไม่เชื่อมโยงกันเป็นระบบที่ดีพอ เมื่อพิจารณาถึงปริมาณยานพาหนะภายในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นพบว่า มีแนวโน้มการเพิ่มของจำนวนยานพาหนะตั้งแต่พ.ศ.2538-พ.ศ.2545 จำนวนยานพาหนะเพิ่มจาก14,016 คัน เป็น 27,783 คัน ในปีพ.ศ.2545 โดยที่จำนวนยานพาหนะที่มีมากที่สุดคือจักรยานยนต์ ซึ่งมีถึง22,620 คันคิดเป็นร้อยละ81.42ของจำนวนยานพาหนะทั้งหมดในเมือง (สำนักงานขนส่งจังหวัดแม่ฮ่องสอน,2546) ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

ตารางที่5.13 จำนวนยานพาหนะที่จดทะเบียนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประเภทของยานพาหนะ	ปี						
	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544
รถยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่เกิน7 คน	223	296	387	471	540	627	686
รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเกิน7 คน	243	282	298	313	324	276	280
รถบรรทุกส่วนบุคคล	1,382	1,795	2,000	2,424	2,752	3,005	3,427
รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล	2	2	2	1	1	1	1
รถยนต์รับจ้างสามล้อ	16	16	16	16	16	15	15
รถจักรยานยนต์	11,520	13,404	14,745	16,580	17,839	20,466	22,620
รถแทรกเตอร์	28	45	41	57	63	41	58
รถบดถนน	-	4	4	5	5	5	5
รถใช้งานเกษตรกรรม	1	1	2	2	2	2	2
รถพ่วง	50	42	43	43	43	43	41
รวม	14,016	16,372	18,080	20,489	22,213	24,142	27,783

ที่มา:สำนักงานขนส่งจังหวัดแม่ฮ่องสอน,2545

3.2 การจัดการระบบโครงข่ายสาธารณูปโภค

จากการแปลภาพถ่ายปีพ.ศ.2512 พ.ศ.2520พบว่า การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคภายในเมืองได้รับการพัฒนาตามกำลังความสามารถของเมือง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพัฒนาด้านการให้บริการไฟฟ้า และประปาในเมืองให้ประชาชนได้รับบริการพื้นฐาน จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนพบว่าภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นถนนสายต่างๆได้รับการพัฒนาและปรับปรุงให้มีสภาพดีอยู่เสมอ ถนนทุกสายในเมืองมีผิวจราจรเป็นแอสฟัลท์ผสมคอนกรีต ด้านการให้บริการไฟฟ้านั้นได้รับการบริการทั้งเขตเทศบาล แต่มีปัญหาเรื่องไฟฟ้าดับในช่วงฤดูร้อนและฤดูฝน ในส่วนของการบริการด้านประปานั้นบางครั้งเรือนยังไม่ได้รับการบริการเนื่องจากแต่เดิมนั้นชาวเมืองยังนิยมใช้น้ำจากบ่อน้ำภายในบ้าน และยังคงมีวิถีชีวิตที่สงบ เรียบง่าย

จากการศึกษาพบว่า ช่วงพ.ศ.2525-2539 มีการเร่งพัฒนาระบบสาธารณูปโภคภายในเมืองทั้ง ระบบไฟฟ้า ประปา ระบบการสื่อสาร รวมถึงระบบการศึกษา และการรักษาพยาบาลในเมือง เนื่องจากความต้องการทางด้านระบบสาธารณูปโภคที่ดีเพื่อรองรับการสร้างธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งอย่างรวดเร็ว แต่เนื่องจากในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงที่มีการพัฒนาจัดการการท่องเที่ยวภายในเมืองให้เป็นระบบมากขึ้น ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวมีการขยายตัวของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการนักท่องเที่ยวกระจายทั้งเมือง เนื่องจากความต้องการทรัพยากรที่แตกต่างกัน บริเวณในเมืองจะกระจุกตัวด้วยร้านค้า และสถานบริการนักท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ส่วนบริเวณรอบเมืองจะเป็นที่ตั้งของโรงแรม เกสต์เฮาส์ รีสอร์ท และร้านอาหารต่างๆ ซึ่งจะกระจาย เนื่องจากแต่ละแห่งต้องการใช้ทรัพยากรทางด้านธรรมชาติเพื่อเป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการ ประกอบกับพื้นที่รอบเมืองมีปัจจัยเรื่องราคาที่ดินเป็นแรงดึงดูด โดยที่นักลงทุนจะคำนึงถึงระบบโครงข่ายคมนาคมเป็นหลัก ซึ่งทำให้เกิดปัญหาความขาดแคลนสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในการรองรับการบริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่ในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคตั้งอยู่กระจายกันทำให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดการระบบโครงข่ายสาธารณูปโภคให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด

ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในเมืองที่ไร้ทิศทางและปราศจากการควบคุม ทำให้ต้องใช้เงินลงทุนสูงในการจัดการระบบโครงข่ายสาธารณูปโภค ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นบริเวณโดยรอบเขตเทศบาล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นที่ตั้งของเกสต์เฮาส์ รีสอร์ท และร้านอาหาร จากการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่รอบเขตเทศบาลยังได้รับการบริการขั้นพื้นฐานที่ไม่ดีพอ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีการขยายตัวออกไปอย่างไร้ทิศทางทั้งด้านตะวันตกเฉียงเหนือบริเวณชุมชนนามะปิ่น บริเวณตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณชุมชนชานเมืองจนถึงชุมชนบ้านใหม่ทางด้านตะวันออกของเมือง ซึ่งพื้นที่เหล่านี้จะได้รับการบริการพื้นฐานอันได้แก่ ไฟฟ้า ประปา ระบบสื่อสารต่างๆได้น้อยกว่าพื้นที่อื่นๆ

3.3 ปัญหาด้านมลภาวะและความสะอาด

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านมลภาวะและความสะอาด ในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีอยู่ 2 ประเภท คือการจัดการระบบน้ำเสียในเมือง ภายในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีน้ำเสียที่เกิดจากอาคาร บ้านเรือน ที่พัก เกสต์เฮ้าส์และโรงแรม รวมถึงร้านค้าต่างๆภายในเขตเมือง ซึ่งน้ำเสียทั้งหมดจะไหลสู่แหล่งน้ำธรรมชาติภายในเมือง จากการศึกษา พบว่าตั้งแต่พ.ศ.2538 แหล่งน้ำที่ประสบปัญหาเรื่องการปนเปื้อน และมีการลักลอบปล่อยน้ำทิ้งต่างๆลงสู่แหล่งน้ำคือ

- หนองจองคำ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่กลางเมืองแม่ฮ่องสอน ได้ถูกการระบายน้ำทิ้งจากบ้านเรือนประชาชนในละแวกรวมถึงเกสต์เฮ้าส์และร้านอาหารที่อยู่โดยรอบ ทำให้คุณภาพน้ำในหนองจองคำแยกลง

- ลำน้ำแม่ฮ่องสอนบริเวณตอนใต้ของเมืองนั้นส่วนใหญ่จะถูกลักลอบปล่อยน้ำเสียจากโรงแรม และเกสต์เฮ้าส์ต่างๆในบริเวณใกล้เคียงลงสู่แหล่งน้ำ

การจัดเรื่องน้ำเสียนั้นถือว่าเป็นเรื่องใหม่ขงเมืองแม่ฮ่องสอน เนื่องจากแต่เดิมนั้นจะระบายน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาตินั้น แต่เมื่อปริมาณน้ำเสียที่มีปริมาณมากขึ้นนั้นทำให้เกิดปัญหาของคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติส่วนใหญ่จะเกิดปัญหาในฤดูแล้งที่มีปริมาณน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติน้อย ซึ่งสร้างมลภาวะกับแหล่งน้ำภายใน โดยเฉพาะบริเวณหนองจองคำ

ส่วนอีกปัญหาคือเรื่องขยะมูลฝอย และการรักษาความสะอาด ซึ่งขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในเมืองนั้นจะเกิดจากอาคารบ้านเรือนและจากที่พัก รวมถึงโรงแรมและเกสต์เฮ้าส์ต่างๆในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น โดยมีปริมาณขยะทั้งหมด 13.799 ตันต่อวัน ความสามารถในการเก็บขยะ ซึ่งเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บได้เพียงมีขยะตกค้าง 1.674 ตันต่อวัน การจัดเก็บนั้นทำเพียงวันละ 1 ครั้ง (เวลา 04.00-5.00น.) การจัดการระบบกำจัดขยะในเทศบาลคือการใช่วิธีฝังกลบ(Landfill) ในพื้นที่ป่าสงวนในตำบลปางหมู โดยใช้พื้นที่ร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดเก็บขยะส่วนใหญ่เกิดในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่วัด ซึ่งไม่สามารถจัดเก็บได้ในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้เจ้าของสถานที่เป็นผู้กำจัดขยะเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะทำโดยการเผา ทำให้เกิดปัญหาความสะอาดและปัญหาขยะตกค้าง ทำให้เกิดความสกปรกไม่สบายตา รวมถึงส่งกลิ่นเน่าเหม็นแก่นักท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 40 มีความเห็นว่าการท่องเที่ยวสร้างผลกระทบต่อมลภาวะและความสะอาดในระดับรุนแรงซึ่งสามารถแสดงตามตารางได้ดังนี้ ตารางที่ 5.14 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อมลภาวะและความสะอาด

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
มีปัญหาด้านมลภาวะ และความสะอาด	10.1	31.2	40.4	18.3	0	0

จากการศึกษาเรื่องโครงสร้างพื้นฐานของเมืองแม่ฮ่องสอนพบว่า ระบบภายในศูนย์กลางเมืองเมืองแม่ฮ่องสอน มีทั้งสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองและยังเป็นศูนย์กลางด้านพาณิชยกรรมที่สำคัญของจังหวัด ทำให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆอันได้แก่ ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และสถานที่พักต่างๆ รวมถึงอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยว จนทำให้ปัจจุบันเกิดการเพิ่มจำนวนประชากรในเมืองทั้งประชากรในเมืองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในเมืองทำให้มีความหนาแน่นมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความแออัด ปัญหาจราจร ปัญหาที่จอดรถ ปัญหามลพิษและการกำจัดขยะและน้ำเสียของเมืองในอนาคต

5.5.2.ผลกระทบทางลบทางด้านเศรษฐกิจ

1 สาขาการจ้างงานและสร้างอาชีพ

1.1 การแทรกแซงเศรษฐกิจของคนต่างถิ่น

จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของเมืองมีการขยายตัวมากขึ้นเป็นลำดับภายหลังปีพ.ศ.2530 การขยายตัวของธุรกิจการค้าได้เพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคมและศักยภาพของเมืองทำให้ดึงดูดการลงทุน เมื่อพิจารณาถึงสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเมืองนั้นทั้งหมด280 รายนั้น แยกออกเป็น 6 กลุ่มย่อย คือกลุ่มสถานที่พักแรม(โรงแรม เกสต์เฮาส์ และที่พักแรม) กลุ่มร้านอาหารและภัตตาคาร กลุ่มกิจกรรมนันทนาการและบริการอื่นๆกลุ่มร้านอินเทอร์เน็ตและกิจการที่เกี่ยวข้อง กลุ่มร้านขายของที่ระลึก และกลุ่มการขนส่งทางบกและตัวแทนธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้เกิดความต้องการแรงงานภาคบริการด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่า ภายในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสถิติของสถานประกอบการถึง 1,636 แห่ง ซึ่งจะอยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ถึง743 แห่ง เมื่อพิจารณาถึงประเภทแล้วจะพบว่ากิจกรรมทางการท่องเที่ยวนั้นมีการกระจุกตัวภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมากกว่าร้อยละ 40 ซึ่งกลุ่มธุรกิจทั้ง 6 สาขานั้น 2 กลุ่มสาขา ที่ประกอบด้วยกลุ่มสถานที่พักแรม(โรงแรม เกสต์เฮาส์ และที่พักแรม) กลุ่มกิจกรรมนันทนาการและบริการอื่นๆ(กลุ่มบริษัทนำเที่ยว) รวมทั้งสิ้น 11ราย คิดเป็นร้อยละ39.63 ส่วนใหญ่เจ้าของกิจการจะเป็นนักธุรกิจต่างถิ่น เกือบทั้งหมด กลุ่มสาขาร้านอาหารและภัตตาคาร108 รายนั้น เป็นเจ้าของกิจการต่างถึงร้อยละ50 ที่เหลือจะเป็นเจ้าของกิจการในพื้นที่ ซึ่งหมายความว่ากลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากกว่าร้อยละ58 เป็นนักธุรกิจต่างถิ่น โดยที่กลุ่มธุรกิจเหล่านั้นจะเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ของเมืองทั้งกลุ่มโรงแรม และกลุ่มบริษัทท่องเที่ยวต่างๆ ทำให้เศรษฐกิจของเมืองถูกครอบงำโดยคนต่างถิ่น ขณะคนท้องถิ่นไม่สามารถแข่งขันในธุรกิจขนาดใหญ่ได้เนื่องจากข้อจำกัดของเงินทุน

ซึ่งผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อระบบเศรษฐกิจถูกควบคุมโดยคนต่างถิ่นนั้น จะเห็นได้ว่าผู้คนในท้องถิ่นได้รับผลกระทบด้านลบจากเจ้าของธุรกิจต่างถิ่นที่เข้ามาครอบงำธุรกิจซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 59.6 เห็นว่าการท่องเที่ยวสร้างผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจถูกควบคุมโดยคนต่างถิ่นในระดับรุนแรงมากที่สุด และประชาชนส่วนใหญ่ก็เห็นว่าเกิดผลกระทบในระดับรุนแรงมาก ดังแสดงได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5.15 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อระบบเศรษฐกิจถูกควบคุมโดยคนต่างถิ่น

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
ระบบเศรษฐกิจ ถูกแทรกแซงโดยคนต่างถิ่น	59.6	15.6	24.8	0	0	0

หมายเหตุ : หน่วยเป็นร้อยละที่ให้ค่าคะแนนตามลำดับผลกระทบ (อธิบายในการประเมินผลกระทบ)

1.2 การถูกแย่งงานคนท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวในเมืองนั้น ทำให้เกิดการขยายตัวทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อันได้แก่กลุ่มสถานที่พักแรม (โรงแรม เกสต์เฮ้าส์ และที่พักแรม) กลุ่มร้านอาหารและภัตตาคาร กลุ่มกิจกรรมนันทนาการและบริการอื่น ๆ กลุ่มร้านอินเทอร์เน็ตและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กลุ่มร้านขายของที่ระลึก และกลุ่มการขนส่งทางบกและตัวแทนธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้เกิดความต้องการแรงงานภาคบริการด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาข้อมูลทางด้านแรงงานของจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่า มีจำนวนแรงงานทั้งหมดถึงร้อยละ 71.66 ของประชากรทั้งจังหวัด จะเป็นกลุ่มแรงงานในอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เมื่อพิจารณาในส่วนของแรงงานภาคธุรกิจบริการทางด้านการท่องเที่ยว นั้น จะประกอบด้วยกลุ่มแรงงานภาคบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีทักษะและกลุ่มแรงงานภาคบริการด้านการท่องเที่ยวที่ไม่มีทักษะ โดยในกลุ่มแรงงานที่ใช้ทักษะนั้นส่วนใหญ่เจ้าของโดยที่กลุ่มแรงงานที่มีทักษะขั้นสูงนั้นส่วนใหญ่จะถูกจ้างมาจากคนต่างพื้นที่เนื่องจากมีทักษะดีกว่าคนในพื้นที่ ทำให้คนในเมืองนั้นจะเป็นแรงงานไม่มีทักษะเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากความรู้และทักษะมีน้อยกว่า แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดชายแดน และมีปัญหาเกี่ยวกับการอพยพเข้ามาอย่างผิดกฎหมายของคนต่างด้าวชาวพม่า และส่วนใหญ่มักจะเข้ามารับจ้างและประกอบอาชีพในส่วนของแรงงานไร้ทักษะ ทำให้ประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอน ถูกแย่งงานด้านแรงงานไร้ทักษะจากคนต่างด้าวในเมือง และถูกแย่งงานที่ใช้ทักษะจากแรงงานต่างถิ่นอื่นๆเนื่องจากข้อจำกัดในการเรียนรู้ในพื้นที่

จะเห็นได้ว่าผู้คนในท้องถิ่นได้รับผลกระทบด้านลบจากการถูกแย่งงานโดยแรงงานต่างถิ่น ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 59.6 เห็นว่าการท่องเที่ยวสร้างผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะการแย่งงานของแรงงานต่างถิ่นในระดับรุนแรงมากที่สุด

ตารางที่ 5.16 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการถูกแย่งงานคนท้องถิ่น

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
คนพื้นถิ่นถูกแย่งงาน	59.6	15.6	24.8	0	0	0

2. สาขารูานะทางเศรษฐกิจ (ค่าครองชีพ)

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้นำชุมชนในเมืองแม่ฮ่องสอน พบว่าแต่เดิมนั้นชาวเมืองแม่ฮ่องสอนมีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ซึ่งส่วนใหญ่นิยมการประกอบอาหารกินภายในครัวเรือน จะไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยและไม่ซื้อของเกินความจำเป็น นอกจากนี้เครื่องใช้สำหรับการทำบุญที่วัดเท่านั้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากการคมนาคมที่ลำบากทำให้การขนส่งสินค้าจากจังหวัดเชียงใหม่ เป็นไปด้วยความลำบากซึ่งส่งผลให้สินค้าที่ส่งเข้ามาขายมีราคาแพงกว่าท้องถิ่นอื่นภายหลังปีพ.ศ.2525 หลังจากที่มีการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมระหว่างเมืองให้มีความสะดวกมากขึ้นทำให้การขนส่งสินค้า ทำได้ง่ายมากกว่าเดิม แต่อย่างไรก็ตามด้วยระยะทางที่ไกล และเส้นทางที่สูงชันและคดเคี้ยวทำให้เสียค่าขนส่งสินค้าในราคาแพง

ประกอบกับการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมในปัจจุบันมีประชากรจากพื้นที่อื่นเข้ามาประกอบอาชีพต่างๆในจังหวัดมากขึ้น และประชากรเหล่านี้ได้นำเอาวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากวิถีชีวิตเดิมของชาวแม่ฮ่องสอนมาด้วย ทำให้ความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตโดยทั่วไปของชาวเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ส่วนหนึ่งทำให้ประชาชนมีค่านิยมใช้สินค้าฟุ่มเฟือยมากขึ้น มีส่วนให้เจ้าของร้านค้านำสินค้าอื่นๆเข้ามาขายมากขึ้น

ตารางที่ 5.17 ข้อมูลค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวปีพ.ศ.2541-2545

รายการข้อมูล	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544	ปี 2545p
นักท่องเที่ยว					
ไทย	1,469.44	1,741.00	1,936.97	1,763.03	1,901.07
ต่างประเทศ	1,394.81	1,785.00	1,821.75	1,780.83	2,216.14
นักทัศนาจร					
ไทย	791.49	895.90	988.70	964.09	1,214.33
ต่างประเทศ	762.13	1,018.64	1,446.77	1,375.64	1,341.84

หน่วย : พันบาท ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากตารางที่ 5.17 พบว่าในปีพ.ศ.2545 มีปริมาณนักท่องเที่ยวในแม่ฮ่องสอนที่สูงถึง 209,326.00 คน เพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ.2537 ที่มีเพียง 171,165 คน มีผลทำให้ผู้ประกอบการต้องสั่งซื้อสินค้าอุปโภค-บริโภคและสินค้าฟุ่มเฟือยอื่นๆ เข้ามาจำหน่ายมากขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อมูลค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวระหว่างปีพ.ศ.2541-2545 จะเห็นได้ว่ามูลค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวสูงมาก

ผลที่เกิดขึ้นทำให้ค่าครองชีพในเมืองแม่ฮ่องสอนสูงขึ้น เนื่องจากการขนส่งและนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นจึงทำให้มีความต้องการซื้อสินค้ามากขึ้นส่งผลให้สินค้าในเมืองสูงขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการจួយโอกาสราคาสินค้าตั้งตามราคานักท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลต่อประชาชนในเมืองได้รับผลกระทบต่อค่าครองชีพ ที่ต้องมีภาระสูงขึ้น ทำให้ประชาชนต้องหารายได้มากขึ้นให้เพียงพอกับค่าครองชีพเพิ่มขึ้นซึ่งประชาชนในเมืองเห็นว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อค่าครองชีพในระดับความรุนแรงถึงร้อยละ 40.4 แต่อย่างไรก็ตามประชาชนบางส่วนยังเห็นว่ามีความรุนแรงปานกลางถึงร้อยละ 24.8 ซึ่งสามารถแสดงได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5.18 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อค่าครองชีพ

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น	11	10.1	40.4	24.8	13.8	0

หมายเหตุ : หน่วยเป็นร้อยละที่ให้ค่าคะแนนตามลำดับผลกระทบ (อธิบายในการประเมินผลกระทบ)

5.5.3. ผลกระทบทางลบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

1 สาขาสุขภาพสังคม

1.1 โครงสร้างประชากร

จากการศึกษาเรื่องโครงสร้างประชากรตั้งแต่มีการเก็บข้อมูลประชากรภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่ปีพ.ศ.2513-พ.ศ.2533พบว่า ประชากรภายในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงในระดับต่ำ คือจากปีพ.ศ.2513 ประชากรภายในเขตเทศบาลมีทั้งหมด 5,202 คน ในระยะ 20 ปีนั้น ประชากรเพิ่มขึ้นเพียง 1,167 คน

จากการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมือง ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เห็นได้อย่างมาก แต่เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนในระยะ 30 ปีที่ผ่านมาพบว่า ปีพ.ศ.2544 มีประชากรในเมืองเพียง 7,867 คน ซึ่งจากการศึกษาถึงโครงสร้างของประชากรและจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่เทศบาลพบว่า สาเหตุที่โครงสร้างของประชากรในเมืองไม่เพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากสาเหตุ 2 ประการคือ

1. การจ้างแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้น

2. การอพยพเข้ามาของแรงงานต่างถิ่น แต่ไม่ได้แจ้งย้ายเข้ามาในเขตเทศบาล

ซึ่งทั้งสองสาเหตุทำให้เกิดประชากรแฝงในเมืองที่มีจำนวนมากกว่าประชากรที่ขึ้นทะเบียนไว้ เนื่องจากเมืองมีความต้องการแรงงานด้านบริการการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้มีคนอพยพเข้าสู่เมืองมากขึ้น ทั้งแรงงานต่างด้าวและคนต่างถิ่นผลที่เกิดขึ้นคือประชากรในเมืองมีความหลากหลายของกลุ่มคนมากขึ้น จากการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 59.6 เห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นตัวสร้างผลกระทบการให้เกิดการอพยพของแรงงานต่างด้าวและแรงงานต่างถิ่นเข้ามาในเมืองอย่างรุนแรงมากที่สุด ซึ่งประชาชนทั้งหมดให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวสร้างระดับความรุนแรงสูงมากที่สุดต่อโครงสร้างแรงงานของเมือง

ตารางที่ 5.19 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการอพยพของคนเข้าสู่เมือง

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
มีคนอพยพเข้ามาสู่เมือง	59.6	15.6	24.8	0	0	0

หมายเหตุ : หน่วยเป็นร้อยละที่ให้ค่าคะแนนตามลำดับผลกระทบ (อธิบายในการประเมินผลกระทบ)

1.2 การรวมกลุ่มของคนในชุมชน

จากการยกฐานะตำบลจางคำขึ้นเป็นเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนตั้งแต่ปีพ.ศ.2497 บทบาทของผู้นำชุมชนได้ถูกจำกัดลง ทางเทศบาลได้ยกเลิกระบบการปกครองแบบปู้แก่และปู้แค้นซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่ของผู้นำชุมชนของชาวเมืองลงในเขตเทศบาล ส่วนการปกครองภายในพื้นที่นั้นขึ้นอยู่กับเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนในการบริหารและจัดการพื้นที่ภายในเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านการปกครองของทางด้านสังคม ของชุมชนในเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากเดิมอย่างสิ้นเชิง กลายเป็นตัวทำลายระบบการปกครองเดิมของคนไตลง ซึ่งทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีการดำเนินชีวิตแบบคนเมืองมากขึ้น แต่ในส่วนขององค์กรรวมถึงบทบาทหน้าที่ทางสังคม ของคนไตนั้นยังยึดถือและปฏิบัติตามเดิมโดยให้ความสำคัญกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ

จากการศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน รวมถึงเจ้าหน้าที่เทศบาล พบว่า ภายหลังจากที่มีการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจของเมืองนั้นทำให้ซึ่งทำให้มีคนอพยพเข้าสู่เมืองมากขึ้น ทั้งแรงงานต่างด้าวและคนต่างถิ่นผลที่เกิดขึ้นคือประชากรในเมืองมีความหลากหลายของกลุ่มคนมากขึ้นในเมือง การที่มีความหลากหลายของกลุ่มคนขึ้นในเมืองนั้น ส่วนหนึ่งทำให้ระบบการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่ลดลงเนื่องจากแต่เดิมคนในพื้นที่คือคนกลุ่มเดียวกัน ที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเดียวกัน แต่ภายหลังจากมีคนหลายกลุ่มเข้ามาอยู่ในพื้นที่ทำให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการรวมกลุ่มกันลดลง

นอกจากนั้นผลกระทบอีกอย่างหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวคือการที่ค่าครองชีพภายในเมืองสูงขึ้นทำให้ประชาชนต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการรายได้มากขึ้น ดังนั้นเวลาว่างในชีวิตประจำวันจะลดลง สภาพสังคมภายในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นปัจจุบันมีการรวมกลุ่มกันอย่างหลวมเพื่อปฏิบัติหน้าที่ของชุมชน แม้ว่าปัจจุบันเทศบาลได้พยายามสร้างการรวมกลุ่มของประชาชนภายในชุมชนก็ตาม แต่เนื่องด้วยการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อการรวมกลุ่มของชุมชน

2. สาขาวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.1. ชนบธรรมเนียม ประเพณี

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านชนบธรรมเนียมประเพณี โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นพบว่า การเปลี่ยนแปลงด้านชนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นใน 2 ลักษณะคือ

1. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชนบธรรมเนียม ประเพณี

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบกิจกรรมนั้น จากการศึกษาชนบธรรมเนียมประเพณีในรอบปี ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนได้นั้นจะประกอบด้วย ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (กาบขอมอู ลองกำ ปอยสงการ ปอยจាកอก ขอมตอโหลง ปอยสงลอง ปอยเหลินสิบเอ็ด) และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ (แสนขอมโกจา กันตอ ถวายกองโหลง กาบขอมอู) ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมนั้นจะเป็นเน้นที่ความเชื่อถือและความศรัทธา

ภายหลังจากมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นภายในเมืองนั้น ประเพณีส่วนหนึ่งถูกนำมาสร้างจุดขายให้กับการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้รูปแบบของประเพณีเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งประเพณีที่ถูกนำมาใช้เป็นจุดขายในการท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง คือ

- ประเพณีปอยสงลอง โดยที่ชุมชนแต่ละชุมชนจะจัดประเพณีปอยสงลองในช่วงเวลาที่ต่างกัน แต่จะอยู่ระหว่างเดือน มีนาคม-เมษายน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม

- ประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ด หรือประเพณีแห่จอบพารา ซึ่งจะจัดในเดือนตุลาคม โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนและสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอนจัดขึ้นโดยจะให้แต่ละชุมชนจัดทำจอบพารา (ปราสาทของพระพุทธเจ้าในความเชื่อของคนไต) เข้ามาร่วมขบวนแห่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากการใช้กิจกรรมท้องถิ่นทางด้านประเพณีที่สำคัญ รวมถึงทางด้านความเชื่อและความศรัทธาเข้ามาเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองทำให้ ความเชื่อและ ความศรัทธาต่อประเพณีดังกล่าวกับประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า “สภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่แท้จริงไม่ใช่การปรุงแต่งซึ่งเน้นจุดขาย

เพื่อการท่องเที่ยวแต่อย่างเดียว เดี่ยวนี้ประเพณีต่างๆ จะเปลี่ยนแปลงไปตามการปรุงแต่งเพื่อการท่องเที่ยว อยากให้เมืองกลับมาเป็นเหมือนในอดีต” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับรูปแบบของประเพณีในปัจจุบัน

2. การเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติในกลุ่มประชาชนในเมือง

จากการศึกษาพบว่าวิถีปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและประเพณีดั้งเดิมของคนในเมืองมีรูปแบบที่เปลี่ยนไป ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มคือ

- กลุ่มประชาชนผู้สูงอายุ (อายุเกิน 50 ปีขึ้นไป)

ในส่วนของกลุ่มผู้สูงอายุนั้นยังคงยึดถือและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมละประเพณีอย่างเคร่งครัดแม้ว่าประเพณีบางอย่างจะไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันก็ตาม แต่กลุ่มของผู้สูงอายุก็ยังยึดถือและปฏิบัติตามเกือบทุกประเพณีในรอบปี

- กลุ่มประชาชนวัยทำงาน และเด็กรุ่นใหม่ (อายุต่ำกว่า 50 ปีลงมา)

ในส่วนของกลุ่มคนวัยทำงาน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปมากจากการดำรงชีวิตและการปฏิสัมพันธ์กับคนต่างถิ่นรวมถึงนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้มีเวลาที่จะปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมลดน้อยลงทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ยังคงยึดถือและปฏิบัติตามเฉพาะประเพณีที่สำคัญอันได้แก่ การกันตอ แขนขอมโกจา ปอยเหลินสิบเอ็ด รวมถึงปอยจาตีชายและประเพณีสงกรานต์ ซึ่งประเพณีอื่นๆ ได้ให้ความเห็นว่าถ้าหากมีเวลาจะทำ

สำหรับกลุ่มคนรุ่นใหม่นั้น (กลุ่มตัวอย่างอายุต่ำกว่า 20 ปี) รู้จักเพียงแค่ประเพณีการกันตอ ปอยสาบสองและปอยเหลินสิบเอ็ดเท่านั้น ส่วนประเพณีอื่นๆ ร้อยละ 50 ไม่ทราบว่าเป็นประเพณีอะไรและมีความสำคัญอย่างไร จากการศึกษาพบว่าในส่วนของ การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นในเมืองนั้น ซึ่งส่วนใหญ่เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และสถาบันการศึกษาต่างๆ ภายในเมืองพยายามรณรงค์ให้เกิดขึ้นนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวได้สร้างผลกระทบต่อ การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับที่รุนแรงมากถึงร้อยละ 41.3 ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความเห็นในระดับความรุนแรงมาก ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5.20 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	19.3	41.3	24.8	10.1	4.6	0
การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น	19.3	41.3	24.8	10.1	4.6	0

หมายเหตุ : หน่วยเป็นร้อยละที่ให้ค่าคะแนนตามลำดับผลกระทบ (อธิบายในการประเมินผลกระทบ)

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 40 ปีลงมา มีความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีดั้งเดิมของคนไตค่อนข้างน้อย ซึ่งทำให้ประชาชนไม่มีความเข้าใจของวัตถุประสงค์และความ

สำคัญของประเพณีนับว่าเป็นจุดที่สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน

2.2. ค่านิยม

การศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงเรื่องค่านิยมนั้น จะเป็นการศึกษาถึงค่านิยมและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกาย อาหาร ภาษาพูด ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะเป็นการเปรียบเทียบถึงลักษณะที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตกับปัจจุบันนั้นพบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึง และที่สำคัญคือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนต่างถิ่น และนักท่องเที่ยวมากขึ้น ก่อให้เกิด แนวคิด และค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและค่านิยมของคนในเมืองเกิดจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. รูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลง

การดำเนินชีวิตของชาวเมืองแต่เดิมนั้นเป็นรูปแบบของสังคมเกษตรกรรมที่มีลักษณะเป็นสังคมที่เรียบง่าย และพึ่งพาอาศัยกันนั้น เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในเมืองทำให้เมืองมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่วนหนึ่งทำให้ประชาชนในเมืองเปลี่ยนจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาเป็นการประกอบอาชีพให้บริการมากขึ้น รูปอาชีพในชุมชนที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ การดำเนินชีวิตของคนในเมืองมีลักษณะของสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมเมืองสูงขึ้น ซึ่งจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้รูปแบบในการดำเนินชีวิตของคนเมืองเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งทำให้แนวคิดและค่านิยมของชาวเมืองเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ การให้ความสำคัญกับการศึกษาของคนเพียงอย่างเดียว

2. การมีปฏิสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่ม

ปัจจุบันมีประชากรจากพื้นที่อื่นเข้ามาประกอบอาชีพต่างๆในจังหวัดมากขึ้น ทำให้เกิดความหลากหลายของกลุ่มคนในเมือง นอกจากนั้นการที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองนั้นยังทำให้ให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นซึ่งมีวัฒนธรรมต่างกันเข้ามาในเมืองมากขึ้น โดยที่ประชากรเหล่านี้ได้นำเอาวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากวิถีชีวิตเดิมของชาวแม่ฮ่องสอนเข้ามาเผยแพร่ ทำให้ความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต รวมถึงค่านิยมและแนวคิด โดยทั่วไปของชาวเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ความสำคัญกับวัฒนธรรมใหม่มากขึ้นความสนใจในภาษาต่างประเทศ การแต่งกาย

ค่านิยมด้านการแต่งกายและภาษาพูดนั้นถือได้ว่าเห็นได้ชัดที่สุดในการพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าประชาชนให้ความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการท่องเที่ยว ต่อค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปใน ทั้งการแต่งกายท้องถิ่นและภาษาพูดท้องถิ่นในส่วนของภาษาพูดนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าเกิดผลในระดับรุนแรงมากคิดเป็นร้อยละ

40.4และ54.1 ตามลำดับ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดของผลกระทบที่เกิดกับค่านิยมแต่ละประเภทดังนี้

ตารางที่ 5.21 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อค่านิยม

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
การสวมใส่ชุดท้องถิ่น	5.5	40.4	24.8	0	29.4	0
การพูดภาษาถิ่น	0	54.1	24.8	5.5	15.6	0

หมายเหตุ : หน่วยเป็นร้อยละที่ค่าคะแนนตามลำดับผลกระทบ (อธิบายในการประเมินผลกระทบ)

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยมมากที่สุดในเมืองคือกลุ่มของวัยรุ่น(อายุต่ำกว่า25ปีลงมา) ส่วนหนึ่งเกิดจากการได้รับค่านิยมใหม่จากการศึกษาในเมืองใหญ่ที่ปัจจุบันประชาชนนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนยังเมืองใหญ่ที่มีการสอนในระดับอุดมศึกษาหรือสูงกว่า และนอกจากนั้นการได้รับสื่อต่างๆที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงค่านิยมตะวันตกที่เข้ามาพร้อมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมือง ทำให้เกิดค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปดังจะเห็นได้จากกลุ่มคนไทยใหญ่รุ่นใหม่ไม่นิยมสวมเครื่องแต่งกายแบบไทยใหญ่เนื่องจากเห็นว่าลำสมัยและไม่สวยงาม แม้ว่างานบุญหรือประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นก็ตาม การแต่งกายแบบไทยใหญ่นั้นส่วนใหญ่จะแต่งก็ต่อเมื่อเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของโรงเรียนเท่านั้น ซึ่งจากค่านิยมดังกล่าวยังรวมถึงภาษาพูดที่กลุ่มคนไทยใหญ่รุ่นใหม่ที่ไม่นิยมพูดภาษาไต แต่กลับนิยมพูดภาษาเหนือแบบเชียงใหม่ หรือให้ภาษาไทยกลางมากกว่า เนื่องจากมีความคิดว่าการพูดภาษาถิ่นเป็นเรื่องน่าอายและลำสมัย

2.3. วิถีชีวิต

จากการศึกษาวิถีชีวิตของชาวไตนั้นจะพบว่า ปัจจุบันการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายและผูกพันกับพุทธศาสนานั้นตามสังคมเกษตรกรรมนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งด้านความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตโดยทั่วไปของชาวเมือง หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจเมืองที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายในเมืองตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 เป็นต้นมา วิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมบริการการท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเมือง

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิตของประชาชนในเมืองเกิดจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ

1.การมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตเดิม ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเมือง ซึ่งมีผลให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลง คือมีวิถีชีวิตเร่ง

รีบและมีชีวิตที่เป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น การใช้เวลาส่วนใหญ่ในการแข่งขันกับคนอื่น ทั้งด้านการเรียนและการทำงาน เพื่อที่จะได้โอกาสในการทำงานที่ดี มีรายได้สูง

2.การมีปฏิสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มมากขึ้น ทำให้เกิดค่านิยมการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมใหม่มากขึ้น เช่นการมีวิถีชีวิตเลียนแบบชาวต่างชาติ การสนใจในภาษาต่างประเทศ

ซึ่งปัจจัยดังกล่าวทำให้ประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอนตามวิถีชีวิตแบบคนเมืองใหญ่ตามค่านิยมและรูปแบบวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการศึกษาถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีชีวิตนั้นประชาชนในเมืองร้อยละ45 เห็นว่าเกิดผลกระทบในระดับรุนแรงมากต่อความนิยมเดินทางไปเมืองใหญ่ของประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้นในส่วนของรูปแบบการดำเนินชีวิตนั้นร้อยละ 40.4 เห็นว่าได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในระดับรุนแรงมาก ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นตามตารางดังนี้
ตารางที่ 5.22 ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีชีวิต

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
ไปวัดเมื่อมีเทศกาลสำคัญ	29.4	20.2	10.1	24.8	0	15.6
มีวิถีชีวิตเลียนแบบชาวต่างชาติ	0	10.1	39.4	20.2	14.7	15.6
รูปแบบการดำเนินชีวิต	0	40.4	20.2	0	29.4	10.1

หมายเหตุ : หน่วยเป็นร้อยละที่ให้ค่าคะแนนตามลำดับผลกระทบ (อธิบายในการประเมินผลกระทบ)

5.6 การประเมินผลกระทบ

ในการประเมินผลกระทบของการการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง ในครั้งนี้จะทำการประเมินผลกระทบ ใน 4 เรื่องคือ การใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐาน โครงสร้างพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของเมือง ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. หลังจากแบ่งวิเคราะห์ผลกระทบในแต่ละประเด็นออกเป็นผลกระทบด้านบวกและด้านลบ เพื่อจำแนกกลุ่มของผลกระทบให้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน โดยการเลือกปัจจัยผลกระทบที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยผลกระทบทางบวกจะปรากฏอยู่ในด้านการใช้ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน และการตั้งถิ่นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การจ้างงาน อาชีพ รายได้ และค่าครองชีพ ด้านสังคมได้แก่ ค่านิยม สภาพความเป็นอยู่ ส่วนกลุ่มผลกระทบทางลบนั้นจะปรากฏอยู่ในด้าน การใช้ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การจ้างงาน ด้านสังคมได้แก่โครงสร้างประชากร ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิต

2. ตรวจสอบขนาดของลักษณะผลแต่ละประเด็น

- เชิงปริมาณ (Quantitative) ได้แก่ข้อมูลทางสถิติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- เชิงคุณภาพ (Qualitative) เป็นการวัดความสวยงาม และความรู้สึก ซึ่งยากต่อการตัดสินใจข้อมูลในส่วนนี้ได้จากการตอบแบบสอบถาม สัมภาษณ์ความคิดเห็น ซึ่งได้สำรวจ ในเดือนมกราคม พ.ศ.2546 ทั้งนี้ได้แปลงข้อมูลเชิงคุณภาพนี้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อสามารถทำให้เข้าใจและวัดได้ ซึ่งข้อคิดเห็นที่ได้จากแบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้จากการใช้แบบสอบถาม รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการประเมินผลกระทบ ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. กลุ่มประชาชนทั่วไป ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2. เจ้าของสถานประกอบการ ซึ่งมีทั้งเจ้าของสถานประกอบการท้องถิ่นและต่างถิ่น

3. เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องจาก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานแม่ฮ่องสอน

4. ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุในเมือง

โดยในการศึกษาคั้งนี้ใช้พื้นที่ชุมชนป๊อกกาดเก่า และชุมชนป๊อกหนองจอกคำในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่ศึกษาเนื่องจากชุมชนภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ส่วนใหญ่เป็นชุมชนดั้งเดิมตั้งแต่เริ่มการตั้งเมืองแม่ฮ่องสอน และเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการ

ท่องเที่ยวมากที่สุด ซึ่งจะเห็นได้จากบริเวณชุมชนป๊อปปูล่าร์ ชุมชนป๊อปปูล่าร์ของจอร์เจีย ได้เปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินจากพื้นที่ชุมชนโบราณที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆ และพื้นที่ในชุมชนส่วนใหญ่จะใช้เพื่อการพักอาศัยเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมและพักอาศัย โดยในสวนพื้นที่ที่เป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น เกสต์เฮาส์ ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร ร้านซักรีด ร้านอินเทอร์เน็ต โรงแรม และธนาคาร ดังนั้นพื้นที่ดังกล่าว จึงมีความเหมาะสมที่จะใช้ตัวแทนของพื้นที่ศึกษา

ส่วนการออกแบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์ประชาชนนั้น จะมีส่วนที่ใช้ประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนที่มีต่อสภาพการใช้ที่ดิน การตั้งถิ่นฐาน โครงสร้างพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ในแบบเลือกตอบแบบมาตราช่วง (Rating Scale) ซึ่งจัดเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่ากำหนดให้แต่ละข้อมีการประเมินค่าแบบ 5 ช่วง คือ มีผลกระทบในระดับความรุนแรงมากที่สุด ระดับความรุนแรงมาก ระดับความรุนแรง ระดับความรุนแรงปานกลาง ระดับความรุนแรงน้อย และไม่มีความรุนแรง มาหาค่าเฉลี่ย (Mean) ซึ่งสามารถจำแนกระดับของผลกระทบได้ดังนี้

ผลกระทบระดับต่ำมาก	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00 – 0.99
ผลกระทบระดับต่ำ	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50
ผลกระทบระดับปานกลาง	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50
ผลกระทบระดับสูง	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50
ผลกระทบระดับสูงมาก	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50
ผลกระทบระดับสูงที่สุด	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 - 5.00

ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลหากข้อมูลมีค่าเข้าใกล้ 0 มากที่สุดแสดงว่าข้อมูลมีความเกาะกลุ่มกัน แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นเป็นไปในทางเดียวกัน

3. นำผลการวัดการประเมินผลกระทบในแต่ละประเด็นมาพิจารณาประกอบร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาการใช้ที่ดิน (จากภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่) สังเกตความเปลี่ยนแปลง การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบด้านนั้นจริงๆ เพื่อจัดปัญหาความลำเอียง ซึ่งสามารถผลกระทบได้ดียิ่งขึ้น หลังจากนั้นจัดแบ่งขนาดของผลกระทบตามระดับความรุนแรง โดยกำหนดไว้ได้ออกเป็น 6 ระดับ เพื่อสามารถเปรียบเทียบแต่ละสาขาให้ละเอียดที่สุด ซึ่งมีประเด็นและผลการศึกษาศึกษาสามารถแสดงให้เห็นได้ดังนี้ (ตารางที่ 5.23)

ตาราง 5.23 ผลการประเมินผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง

รายการ	ระดับความรุนแรง					
	5	4	3	2	1	0
การใช้ที่ดิน-การตั้งถิ่นฐาน						
ราคาที่ดินสูง	83.5	11.0	5.5	0.0	0.0	0.0
การใช้ที่ดินหนาแน่น	80.7	10.1	5.5	3.7	0.0	0.0
การขยายตัวของเมือง	29.4	59.6	10.1	0.9	0.0	0.0
มีความขัดแย้งของพื้นที่	5.5	45.0	39.4	0.0	10.1	0.0
โครงสร้างพื้นฐาน						
การพัฒนาโครงข่ายคมนาคม	11.0	36.7	46.8	5.5	0.0	0.0
ได้รับบริการพื้นฐานและคุณภาพชีวิต	10.1	35.8	49.5	4.6	0.0	0.0
มีปัญหาด้านมลภาวะ และความสะดวก	10.1	31.2	40.4	18.3	0.0	0.0
สภาพเศรษฐกิจ						
การเพิ่มรายได้	5.5	4.6	50.5	19.3	20.2	0.0
มีโอกาสในการทำงาน	11.0	10.1	40.4	24.8	13.8	0.0
ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น	11.0	10.1	40.4	24.8	13.8	0.0
มีคนอพยพเข้ามาสู่เมือง	59.6	15.6	24.8	0.0	0.0	0.0
ระบบเศรษฐกิจถูกแทรกแซงโดยคนต่างถิ่น	59.6	15.6	24.8	0.0	0.0	0.0
คนพื้นถิ่น ถูกแย่งงาน	59.6	15.6	24.8	0.0	0.0	0.0
สภาพสังคม						
มีการรวมกลุ่มของชุมชน	0.0	10.1	50.5	10.1	29.4	0.0
ประชาชนนิยมแต่งกายแบบสากล	0.0	30.3	45.0	5.5	19.3	0.0
การสวมใส่ชุดท้องถิ่น	5.5	40.4	24.8	0.0	29.4	0.0
การพูดภาษาถิ่น	0.0	54.1	24.8	5.5	15.6	0.0
ไปวัดเมื่อมีเทศกาลสำคัญ	29.4	20.2	10.1	24.8	0.0	15.6
การนิยมเรียนรู้ภาษาอังกฤษ	15.6	21.1	28.4	15.6	9.2	10.1
มีวิถีชีวิตเลียนแบบชาวต่างชาติ	0.0	20.2	39.4	10.1	14.7	15.6
นิยมเดินทางไปเมืองใหญ่	21.1	44.0	0.0	24.8	5.5	4.6
รูปแบบการดำเนินชีวิต	0.0	40.4	20.2	0.0	29.4	10.1
การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	19.3	41.3	24.8	10.1	4.6	0.0
การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น	19.3	41.3	24.8	10.1	4.6	0.0

ที่มา : จากการศึกษา

5.7 ผลการประเมิน

โดยที่จะนำผลการศึกษามาของการประเมินผล การประเมินจะนำเสนอโดยการจำแนกผลกระทบด้านลบออกจากด้านบวก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.7.1 ผลกระทบด้านบวก

ผลการประเมินปรากฏว่าผลกระทบปรากฏในระดับ 2 ระดับคือผลกระทบระดับสูง และผลกระทบในระดับสูงมาก ซึ่งสามารถแยกประเด็นผลกระทบและตัวชี้วัดได้ดังนี้

ผลกระทบระดับสูง

เศรษฐกิจ

ประเด็นการเพิ่มรายได้ และมีโอกาสในการทำงาน ตัวชี้วัด คือ ความต้องการทางด้านแรงงานเพื่อรองรับธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจะเห็นจากการขยายตัวของธุรกิจบริการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีอัตราการเติบโตสูง ทั้งในส่วนของธุรกิจบริการโดยตรงและทางอ้อมซึ่งมีความต้องการแรงงานจำนวนมากทั้งแรงงานมีทักษะและแรงงานไร้ทักษะ ซึ่งเป็นส่วนให้เกิดการจ้างงานและการเพิ่มรายได้ของประชาชนในเมืองสง ผลให้ผลกระทบในประเด็นดังกล่าวสูง

สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ประเด็นรูปแบบการดำเนินชีวิต ประชาชนนิยมแต่งกายแบบสากล การนิยมเรียนรู้ภาษาอังกฤษ นิยมเดินทางไปเมืองใหญ่ ตัวชี้วัด คือ พฤติกรรม และค่านิยม รวมถึงข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอน ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุ พบว่าเป็นผลมาจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวในเมืองที่เปลี่ยนแปลง การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตที่เป็นอาชีพบริการทางการท่องเที่ยว รวมถึงการปฏิสัมพันธ์คนต่างถิ่นมากขึ้น ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตพัฒนามากขึ้นและค่านิยมในการเรียนรู้มีมากขึ้น ผลให้ผลกระทบในประเด็นดังกล่าวสูง

ผลกระทบระดับสูงมาก

การใช้ที่ดิน

ประเด็นการขยายตัวของเมือง ตัวชี้วัด คือ การแปลภาพถ่าย และข้อมูลจากการสำรวจพบว่ามีการปลูกสร้างขยายตัวออกจากศูนย์กลางเมืองมากขึ้น ตามโครงข่ายคมนาคม และโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆที่มีการพัฒนาขึ้นในเมือง ซึ่งมีผลทำให้เกิดผลกระทบในประเด็นนี้สูงมาก

โครงสร้างพื้นฐาน

ประเด็นการพัฒนาโครงข่ายคมนาคม และได้รับบริการพื้นฐานและคุณภาพชีวิต ตัวชี้วัด คือ โครงการพัฒนาต่างๆ ตามนโยบายระดับชาติและระดับจังหวัด รวมถึง แผนพัฒนาเทศบาล เมืองแม่ฮ่องสอน อันได้แก่ การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมในเมืองและระหว่างเมือง ระบบสาธารณูปโภคต่างๆภายในเมืองในระยะ 20ปีที่ผ่านมา ผลให้ผลกระทบในประเด็นดังกล่าวสูงมาก ซึ่งสามารถแสดงผลสรุปของผลกระทบทางบวกได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5.24 สรุปผลกระทบทางบวกของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง

รายการ	ระดับผลกระทบ		
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย (ผลกระทบ)
การใช้ที่ดิน			
การขยายตัวของเมือง	4.20	0.60	สูงมาก
โครงสร้างพื้นฐาน			
การพัฒนาโครงข่ายคมนาคม	3.53	0.78	สูงมาก
ได้รับบริการพื้นฐานและคุณภาพชีวิต	3.58	0.68	สูงมาก
สภาพเศรษฐกิจ			
การเพิ่มรายได้	2.55	1.03	สูง
มีโอกาสในการทำงาน	2.75	1.14	สูง
สภาพสังคม			
ประชาชนนิยมแต่งกายแบบสากล	2.85	1.07	สูง
การนิยมเรียนรู้อาษาอังกฤษ	2.85	1.50	สูง
นิยมเดินทางไปเมืองใหญ่	3.35	1.43	สูง
รูปแบบการดำเนินชีวิต	2.50	1.51	สูง

หมายเหตุ : ระดับของผลกระทบ (ดูได้จากการประเมินผลกระทบ)

5.7.2 ผลกระทบด้านลบ

ผลการประเมินปรากฏว่าผลกระทบปรากฏ3 ระดับคือระดับสูง ระดับสูงมาก และระดับสูงมากที่สุด ซึ่งสามารถแยกประเด็นผลกระทบได้ดังนี้

ผลกระทบระดับสูง

เศรษฐกิจ

ประเด็นทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น ตัวชี้วัด คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอน ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุ พบว่า จากเดิมนั้นราคาสินค้าภายในเมืองมีราคา

แพงอยู่แล้วเนื่องจากความลำบากในการขนส่ง หลังจากมีจำนวนนักท่องเที่ยวภายในเมืองเพิ่มขึ้น ทำให้ราคาสินค้ามีราคาสูงขึ้น โดยเฉพาะราคาสินค้าที่ไม่มีการควบคุม เจ้าของร้านค้าจะฉวยโอกาสตั้งราคาตามราคานักท่องเที่ยว ซึ่งให้ผลกระทบในประเด็นดังกล่าวสูง

สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ประเด็นการรวมกลุ่มของชุมชน การสวมใส่ชุดท้องถิ่น การพูดภาษาถิ่น การไปวัดเมื่อมีเทศกาลสำคัญ และการมีวิถีชีวิตเลียนแบบชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นประเด็นการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนในเมือง ตัวชี้วัดคือ พฤติกรรม และค่านิยม รวมถึงข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอน ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุ พบว่า การเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตที่ต้องมีลักษณะของอาชีพการให้บริการและพบปะผู้คนมากขึ้น ซึ่งค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ความสำคัญกับวัฒนธรรมใหม่มากขึ้นความสนใจในภาษาต่างประเทศ การแต่งกาย ซึ่งให้ผลกระทบในประเด็นดังกล่าวสูง

ผลกระทบระดับสูงมาก

การใช้ที่ดิน

การขยายตัวของเมือง และความขัดแย้งของพื้นที่ ตัวชี้วัด คือ พื้นที่ปลูกสร้าง และการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง และลักษณะการขยายตัว ที่ได้จากการสำรวจและการแปลภาพถ่ายทางอากาศ ซึ่งปัจจุบันการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างในเมืองยังไม่มีมาตรการการควบคุมที่ดีทำให้บริเวณศูนย์กลางเมือง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินหลายประเภทขัดแย้งกัน ในขณะที่การขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างนอกเมืองเกิดอย่างกระจัดกระจาย ซึ่งให้ผลกระทบในประเด็นดังกล่าวสูงมาก

โครงสร้างพื้นฐาน

มีปัญหาด้านมลภาวะ และความสะอาด ตัวชี้วัด คือ ปริมาณขยะทั้งหมด 13.799 ตัน /วัน ความสามารถในการเก็บขยะ ซึ่งเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บได้เพียง 12.125 ตัน/วัน มีขยะตกค้าง 1.674 ตัน/วัน ซึ่งทำให้ความสกปรกและกลิ่นเหม็นในบริเวณตลาดสดและบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวในเมือง ซึ่งให้ผลกระทบในประเด็นดังกล่าวสูงมาก

เศรษฐกิจ

มีคนไทยพหุเข้ามาสู่เมือง ระบบเศรษฐกิจถูกควบคุมโดยคนต่างถิ่น คนพื้นที่ถูกแย่งงาน ตัวชี้วัด คือ สัดส่วนของเจ้าของธุรกิจบริการท่องเที่ยว และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่เป็นท้องถิ่นและคนต่างถิ่นพบว่า สัดส่วนของธุรกิจท่องเที่ยวที่มีเงินลงทุนสูงจะเป็น

เจ้าของธุรกิจต่างถิ่นเป็นส่วนใหญ่ซึ่งมากกว่าร้อยละ 50 ที่เหลือจะเป็นธุรกิจบริการขนาดย่อมและขนาดเล็กที่จะเป็นคณพื้นถิ่น ทำให้เกิดผลกระทบในประเด็นดังกล่าวสูงมาก

ผลกระทบระดับสูงที่สุด

การใช้ที่ดิน

ราคาที่ดินสูง การใช้ที่ดินหนาแน่น ตัวชี้วัด คือราคาประเมินที่ดิน และการแปลภาพถ่ายร่วมกับการสำรวจพบว่า ก่อนปีพ.ศ.2520ราคาที่ดินภายในเขตเมืองแม่ฮ่องสอนมีราคาไม่สูงมาก ปัจจุบันภายในเมือง มีราคาที่ดินสูงถึงตารางวาละ 8,000-100,000บาท(สำนักงานที่ดินจังหวัดแม่ฮ่องสอน,2545) จะเห็นได้ว่าราคาที่ดินในระยะเวลา 25 ปี มีมูลค่าเพิ่มขึ้นมากกว่า 20 เท่า ซึ่งมีผลทำให้ที่ดินส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์อย่างหนาแน่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เกิดผลกระทบในประเด็นดังกล่าวสูงที่สุด

สังคมและวัฒนธรรม

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น ตัวชี้วัด คือ พฤติกรรม และ ค่านิยม รวมถึงข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ประชาชนในเมืองแม่ฮ่องสอน ผู้นำชุมชน และ ผู้สูงอายุ พบว่า มีการอนุรักษ์และการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับเยาวชน และ ในวงกว้างมากขึ้น เนื่องจากค่านิยมและวิถีชีวิตของชาวเมืองที่เปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตและการปฏิสัมพันธ์กับคนต่างถิ่นมากขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบในประเด็นดังกล่าวสูงที่สุด

สรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น จะเห็นได้ว่าเกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและลบ กับสภาพกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นภายในเมือง ซึ่งผลกระทบทางบวกนั้น ทำให้เกิดการขยายตัวของ การใช้ที่ดิน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมือง การขยายตัวของการท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยว ความต้องการแรงงานภาคบริการด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และมีรายได้จากการการท่องเที่ยวมากขึ้น (แผนภูมิ5.1)

ส่วนผลกระทบทางลบนั้น ทำให้เกิดความแออัดภายในเมืองปริมาณการจราจรสูงขึ้น ราคาที่ดินสูง การใช้ประโยชน์ที่ดินขัดแย้ง การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรม เกิดพื้นที่ทิ้งร้าง การขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างการตั้งถิ่นฐานไร้ระเบียบ ค่าครองชีพสูงขึ้น ถูกครอบงำ

เศรษฐกิจจากคนต่างถิ่น ปัญหาด้านมลภาวะและความสะอาด ปัญหาด้านประชากร และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมท้องถิ่น(แผนภูมิ5.2)

ดังนั้นจึงควรสร้างมาตรการในการลดผลกระทบเพื่อให้เมืองแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ยังมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ต่อไป

ตาราง 5.25 สรุปผลกระทบทางลบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง

รายการ	ระดับผลกระทบ		
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย
การใช้ที่ดิน-การตั้งถิ่นฐาน			
ราคาที่ดินสูง	4.80	0.51	สูงที่สุด
การใช้ที่ดินหนาแน่น	4.65	0.81	สูงที่สุด
มีความขัดแย้งของพื้นที่	3.35	0.95	สูงมาก
โครงสร้างพื้นฐาน			
มีปัญหาด้านมลภาวะ และความสะอาด	3.30	0.90	สูงมาก
สภาพเศรษฐกิจ			
ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น	2.75	1.14	สูง
มีคนอพยพเข้ามาสู่เมือง	4.35	0.86	สูงมาก
ระบบเศรษฐกิจ ถูกควบคุมโดยคนต่างถิ่น	4.35	0.86	สูงมาก
คนพื้นที่ ถูกแย่งงาน	4.35	0.86	สูงมาก
สภาพสังคม			
มีการรวมกลุ่มของชุมชน	2.40	1.02	สูง
การสวมใส่ชุดท้องถิ่น	2.90	1.34	สูง
การพูดภาษาถิ่น	3.20	1.08	สูง
ไปวัดเมื่อมีเทศกาลสำคัญ	3.10	1.74	สูง
มีวิถีชีวิตเลียนแบบชาวต่างชาติ	2.05	1.20	สูง
การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	3.60	1.07	สูงมาก
การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น	3.60	1.07	สูงมาก

หมายเหตุ : ระดับของผลกระทบ (ดูจากการประเมินผลกระทบ)

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 5.9 ผลกระทบทางบวกทางด้านกายภาพจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

สัญลักษณ์

- กลุ่มผลกระทบด้านการใช้ที่ดิน
- กลุ่มผลกระทบด้านการตั้งถิ่นฐาน
- กลุ่มผลกระทบทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : จากการศึกษา

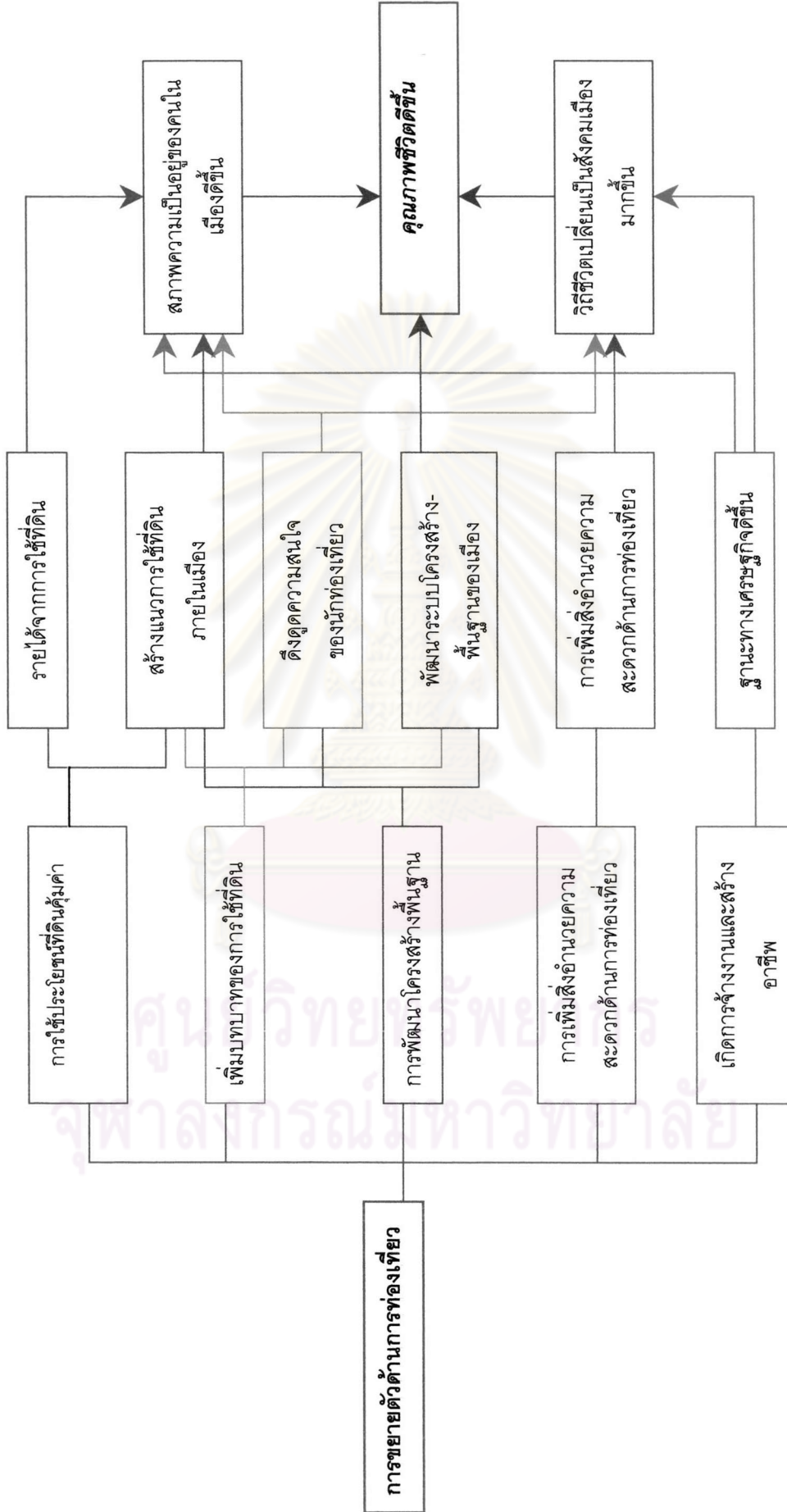

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 5.10 ผลกระทบทางลบด้านกายภาพจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

<p>สัญลักษณ์</p>	<p> กลุ่มผลกระทบด้านการใช้ที่ดิน กลุ่มผลกระทบด้านการตั้งถิ่นฐาน กลุ่มผลกระทบทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน </p>		<p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>
<p> </p>			<p>ที่มา : จากการศึกษา</p>

แผนภูมิ 5.1 แสดงผลกระทบด้านบวกจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนภูมิ 5.2 แสดงผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมืองแม่ฮ่องสอน

